

VU Research Portal

Parlementaire schadeloosstelling

Lindeboom (Jzn.), L.

1916

document version

Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in VU Research Portal](#)

citation for published version (APA)

Lindeboom (Jzn.), L. (1916). *Parlementaire schadeloosstelling*.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

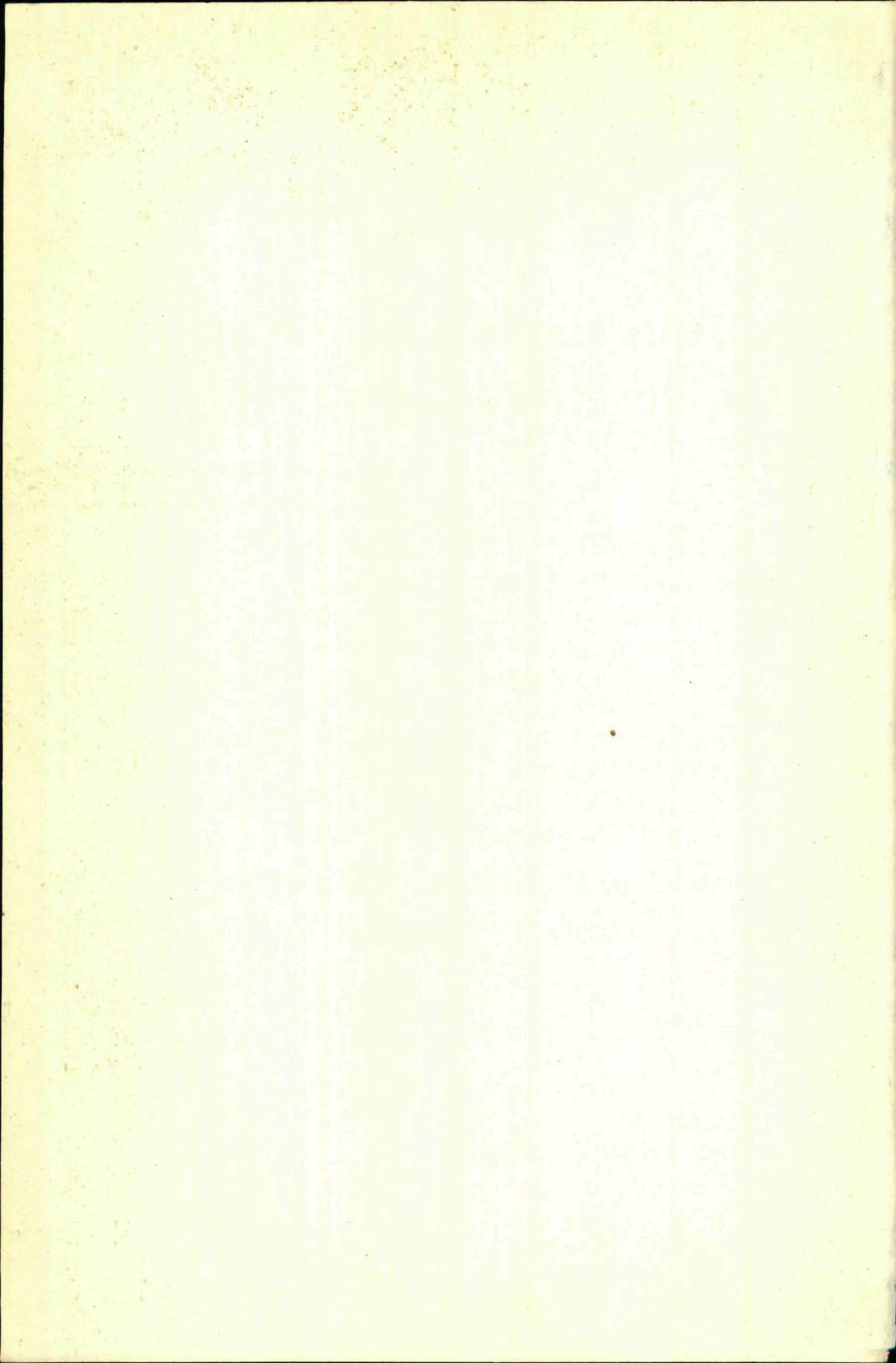
Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:

vuresearchportal.ub@vu.nl

DE ANTIREVOLUTIONAIRE PARTIJ
EN DE HANDELSPOLITIEK

VRIJE UNIVERSITEIT TE AMSTERDAM

De Antirevolutionaire Partij en de Handelspolitiek

ACADEMISCH PROEFSCHRIFT

TER VERKRIJGING VAN DEN GRAAD VAN
DOCTOR IN DE RECHTSGELEERDHEID OP
GEZAG VAN DEN RECTOR MAGNIFICUS DR.
H. J. POS, HOOGLEERAAR IN DE FACULTEIT
DER LETTEREN EN WIJSBEGEERTE, IN HET
OPENBAAR TE VERDEDIGEN OP VRIJDAG
11 OCTOBER 1929, DES NAMIDDAGS TE 4 UUR,
IN HET GEBOUW DER MAATSCHAPPIJ VOOR
DEN WERKENDEN STAND, DOOR

MR. HENDRIK FREDERIK JAN WESTERVELD

GEBOREN TE PURMEREND

AMSTERDAM

N.V. DAGBLAD EN DRUKKERIJ DE STANDAARD

1929

Aan het einde van mijn academische studiën gevoel ik mij gedrongen mijn zeer hartelijken dank te betuigen aan de Hooggeleerden der Juridische faculteit, wier voorlichting ik mocht ontvangen.

Door mijn drukken werkkring als leeraar aan drie lycea is het mij — zeer tot mijn spijt — niet mogelijk geweest alle colleges bij te wonen. Des te meer stelde ik op prijs de adviezen, welke ik in 't bijzonder van U, Hooggeleerde A n e m a, mocht ontvangen.

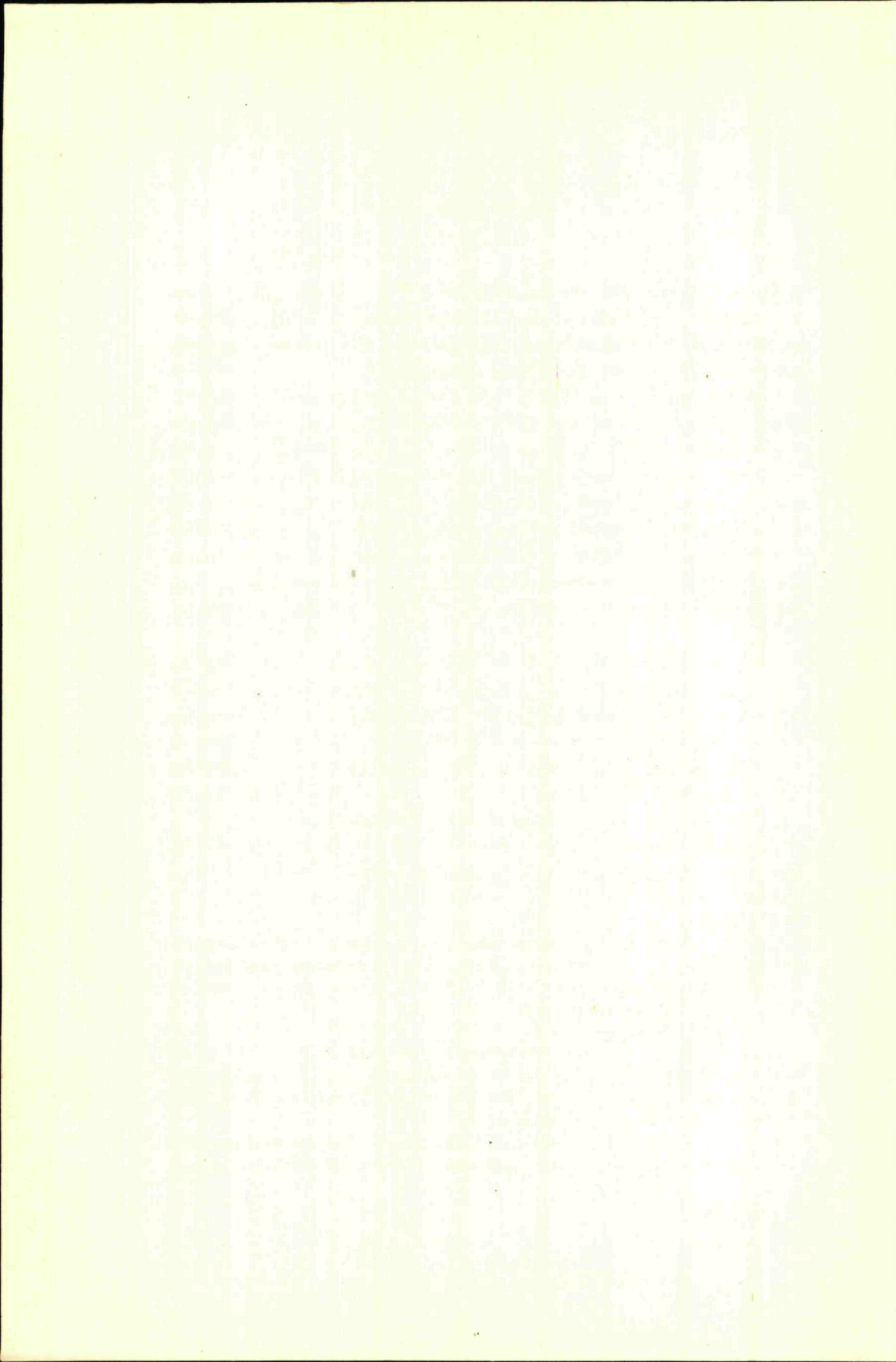
Een voorrecht acht ik het, Hooggeleerde Z e v e n b e r g e n, dat ik ook in U, toen gij nog lector aan de Vrije Universiteit waart, iemand mocht aantreffen, bij wien ik nimmer tevergeefs om raad aanklopte.

In het bijzonder dank ik U, Hooggeleerde D i e p e n h o r s t, hooggeschatte Promotor, voor de bereidwilligheid, waarmede gij mij bij het schrijven dezer dissertatie met raad en daad hebt gesteund. Niet het minst uw voortreffelijke wijze van doceeren is de oorzaak, dat uw colleges, die ik mocht bijwonen, bij mij nimmer in vergetelheid zullen geraken.

Ten slotte betuig ik mijn dank aan allen, die op eenige wijze hebben bijgedragen tot het verzamelen van de bouwstof voor deze dissertatie benoodigd.

Aan mijn Vrouw

INLEIDING.

De schrijvers, die het in 1928 bij J. H. Kok te Kampen verschenen Gedenkboek der antirevolutionaire partij „*Schrift en Historie*” samenstelden, oordeelen over den geboortedag van de antirevolutionaire partij niet eenstemmig.

Zoo schrijft de heer H. Colijn in de inleiding op dat werk ¹⁾: „Met de aanvaarding van dit Program ²⁾ door de verschillende kiesvereeningen — hetgeen in den loop van 1878 plaats vond — werd tevens de band gelegd, die de vaste politieke organisatie mogelijk maakte, waaraan zoo dringend behoefte bestond en die tot het jaar 1878 steeds ontbroken had. Daarom is dat jaar 1878 het begin onzer politieke jaartelling. Kunnen we als belijders der A. R. *richting* in Nederland bogen op een geschiedenis van een eeuw, als georganiseerde *partij* vangt ons bestaan aan in 1878.”

In zijn artikel „De Antirevolutionaire partij in de Staten-Generaal” ³⁾ wijst Prof. Dr. P. A. Diepenhorst vooral op het jaar 1879, omdat van dat jaar dagteekent het optreden van de vertegenwoordigers der A. R. partij naar geordend verband en omdat in dit jaar het Centraal-Comité zich definitief vormt. Nog wordt de aandacht gevestigd op 3 April 1879, omdat op dien dag de eerste Deputatenvergadering bijeenkwam. ⁴⁾

Al dient voorop gesteld, dat van een georganiseerd partijverband vóór 1878 niet kan gesproken worden ⁵⁾, toch dient er

¹⁾ Pg. 14.

²⁾ Men zie voor de geschiedenis van de totstandkoming van het Program van beginselen o.a. de rede ter opening van de Deputatenvergadering, gehouden te Utrecht op 3 April 1929 door H. Colijn „*Met gesterkte handen*” (uitg. N. V. „De Standaard”, A’dam), pg. 4—8.

³⁾ „*Schrift en Historie*”, pag. 293 e. v.

⁴⁾ a. w. pg. 389 e.v.; ook het artikel in „De Standaard” van 27 Maart 1929 (no. 17469) over „Vijftig jaar Partij-organisatie” vestigt vooral de aandacht op den datum van 3 April 1879. Het 50-jarig bestaan der Partij werd op 3 April 1929 feestelijk herdacht.

⁵⁾ Dr. J. C. van der Does verdedigt in zijn „*Bijdrage tot de geschiedenis der wording van de anti-revolutionaire of christelijk-historische staats-*

aan herinnerd te worden, dat de antirevolutionaire beginselen reeds tal van decennien te voren in de vergaderzaal der volksvertegenwoordiging werden uitgedragen. En zoo is het duidelijk, dat, wanneer in de volgende bladzijden een historische schets gegeven zal worden van de houding der antirevolutionaire partij tegenover de handelspolitiek, onder antirevolutionaire partij verstaan wordt niet uitsluitend de georganiseerde partij, zooals die omstreeks 1878 haar bestaan in ons vaderland aanving, maar ook de richting, die onder leiding van Groen van Prinsterer en Kuypers een eigen politieke beschouwing in de vergaderzaal der volksvertegenwoordiging uitdroeg.

Wat is in dit geschrift onder „handelspolitiek” te verstaan?

Terecht betoogt Dr. Eugen von Philippovich in zijn „*Grundriss der Politischen Oekonomie*”¹⁾, dat onderscheiden moet worden tusschen een politiek ten opzichte van den buitenlandschen handel — „*auswärtige Handelspolitik*” — en een politiek ten opzichte van den binnenlandschen handel — „*innere Handelspolitik*”. Na er op gewezen te hebben, dat buitenlandse en binnenlandse handel in wezen verschillen, omdat de volkshuishouding een zelfstandige eenheid is, komt hij tot de conclusie: „Die Stellung der Wirtschaftspolitik zum auswärtigen Handel ist daher eine besondere und unterscheidet sich wesentlich von jener, welche sie dem Binnenhandel gegenüber einzunehmen hat.”

Bij den binnenlandschen handel bemoeit de staat zich met den handel zelf — als beroep, — met de organisatievormen van den handel en de daaruit ontstane gevolgen voor producenten en consumenten, terwijl bij den buitenlandschen handel voorwerp van staatszorg is de in- en uitvoer in hunne werking op de geheele productie der volkshuishouding. Het verkeer met het buitenland moet zóó geregeld worden en de buitenlandse

partij” (A'dam, 1925) de stelling, dat de anti-revolutionaire *partij* een eigen bestaan kreeg in 1850. Dit is alleen in zooverre juist, dat Groen bepaalde beginselen aanhing en die in 1850 ook in de volksvertegenwoordiging deed hooren. Doch bij „*partij*” denkt men meer aan een *landelijke organisatie* en een *algemeen program van beginselen*. Dit nu ontbrak in 1850. En daarom zouden wij genoemde stelling liever niet willen onderschrijven.

¹⁾ Zweiter Band, Teil I, pg. 334 en 335.

handelspolitiek dient zulke maatregelen te nemen, dat de ontwikkeling der binnenlandsche productie zooveel mogelijk bevorderd wordt. „Es kann daher die auswärtige Handelspolitik im System der Wirtschaftspolitik ihre Stelle im Rahmen der Produktionspolitik erhalten.“

Ook in het artikel van Lexis in het „*Handwörterbuch der Staatswissenschaften*“ wordt scherp onderscheiden tusschen de „innere Handelspolitik“ en de „äusere Handelspolitik“. Onder de buitenlandsche handelspolitiek verstaat de schrijver „die planmäßige Fürsorge und Tätigkeit des Staates zur Förderung seiner volkswirtschaftlichen Interessen im Verkehr mit dem Auslande.“

Ons aansluitende bij bovenvermelde onderscheiding verstaan wij in dit geschrift onder „handelspolitiek“ *de maatregelen van de overheid om door een juiste regeling van in- en uitvoer de buitenlandsche handel zooveel mogelijk dienstig te doen zijn aan de bevordering van de eigen nationale volkshuishouding.*

Wanneer wij nu in dit geschrift een historisch onderzoek zullen instellen naar de houding der antirevolutionaire partij tegenover het vraagstuk van de handelspolitiek, dan dient in de eerste plaats nagegaan te worden hoe die houding in het parlement was. Daaromheen groepeerde zich van zelf hetgeen daarbuiten, met name in de pers, van antirevolutionaire zijde betoogd is. Afzonderlijk vragen aandacht het Program van beginselen en de programs van actie.

Wij vangen aan met een onderzoek naar de houding der antirevolutionairen bij de scheepvaartwetten van 1850, bij de herziening van ons tarief in 1862 en 1877, bij de indiening van de ontwerpen-Harte van Tecklenburg in 1903 en -Kolkman in 1913 en bij de tariefwet van Colijn in 1924, als zijnde de *hoofdmomenten* in den strijd om het tarief. Een apart hoofdstuk wijden wij aan den strijd om de graanrechten in 1895; chronologisch valt dit dus na de wijziging van het tarief in 1877. Vervolgens zal in een afzonderlijk hoofdstuk nadere aandacht geschonken worden aan het Program van beginselen en de Programs van actie, terwijl in een slothoofdstuk een samenvatting met conclusies zal worden gegeven.

HOOFDSTUK I.

DE SCHEEPVAARTWETTEN VAN 1850.

*Het jaar 1850
belangrijk voor
onze
handelspolitiek.*

In de geschiedenis onzer handelspolitiek is 1850 een jaar van gewicht. De eerste helft van de 19de eeuw stond in het teeken van bescherming, maar 1850 bracht radicalen ommekeer.

Door het tarief van 1822 waren de graanrechten verhoogd en zelfs waren in 1835 schaalrechten ingevoerd. Wel deed men een schrede in de richting van vrijhandel door de afschaffing der schaalrechten in 1847, doch ze werden vervangen door een vast recht, gelijk aan de tarieven van 1822. Ook de wijziging van het tarief in 1845 was slechts een zeer bescheiden stap in de richting van vrijhandel; eerst het jaar 1850 zou vrijhandel brengen.

*De hervorming
der scheepvaart-
wetten in Eng-
land een leidend
motief tot de
reformatie van
onze scheep-
vaartwetgeving.*

Wie een juiste beoordeeling van de scheepvaartwetten van 1850 wil geven, is verplicht kennis te nemen van de hervorming der scheepvaartwetten in Engeland in 1849, omdat, zonder den invloed te miskennen van de vrijhandelstheorieën op het eerste ministerie-Thorbecke (1849—1853), die veranderde houding der Engelsche regeering een leidend motief is geweest tot de zeer ingrijpende reformatie van onze scheepvaartwetgeving.

In Engeland gold tot op het midden der vorige eeuw de op 9 October 1651 tot stand gekomen Acte van Navigatie.¹⁾ Hoewel de bepalingen, zooals die met name in de eerste helft der vorige eeuw werden nageleefd, „niet meer dan eene bleeke schaduw”²⁾ waren van de oorspronkelijke acte, werden ze voor goed pas in 1849 afgeschaft.

De inhoud van deze wet was een zuiver uitvloeisel van de Mercantilistische politiek, zooals die vooral in Frankrijks en

¹⁾ Een boekje, dat op heldere wijze de werking van deze befaamde wet aangeeft, is „De Hervorming der Engelsche scheepvaartwetten” van Mr. G. de Clercq, Referendaris bij het Departement van Financiën, A'dam 1850.

²⁾ a. w. pg. 21.

Engelands wetgeving¹⁾ van de 17e eeuw tot uiting kwam, n.l. krachtige staatsbemoeiing ter bevordering van de nationale nijverheid, handel en scheepvaart, teneinde andere naties te overtreffen; de hoofdinhoud was: 1o. alle in *Azië, Afrika* of *Amerika* voortgebrachte of vervaardigde handelswaren mochten in het vervolg slechts door *Britsche* schepen in *Engeland, Ierland* en in de *Britsche* koloniën worden ingevoerd en 2o. alle in eenig land van *Europa* voortgebrachte of vervaardigde waren mochten in *Groot-Brittannië* slechts ingevoerd worden in *Britsche* schepen of in die, welke thuis behoorden in het land, van waar die goederen oorspronkelijk afkomstig waren.²⁾

Met welk een groote voorzichtigheid de Engelsche regeering tot de afschaffing van de bestaande bepalingen³⁾ overging, blijkt wel uit het feit, dat ze maar niet op eens een wetsontwerp tot afschaffing zonder meer indiende, maar eerst na een langdurig en nauwgezet onderzoek meende te moeten veranderen van politiek. Zoo werd eerst een parlementaire commissie benoemd om de werking der bestaande bepalingen op scheepvaartgebied na te gaan, zonder dat de regeering zich zelf in de zaak partij

Groote voorzich-
tigheid der En-
gelsche
regeering.

¹⁾ Wie kennis wil nemen van de talrijke wettelijke maatregelen, die als uitvloeisels van den Mercantilistischen gedachtengang in die dagen werden genomen, raadplege „*Voorlezingen over de economie*” deel I, eerste hoofdstuk, van Prof. Mr. P. A. Diepenhorst, Utrecht 1920, en de daarbij vermelde literatuur.

²⁾ Goede inlichtingen over de voorgeschiedenis en de totstandkoming van de Acte van Navigatie geeft ook Jhr. Mr. H. J. van der Heim in zijn „*Iets over vroegere scheepvaartwetten*”, 's-Gravenhage, 1850.

³⁾ Bij den vrede van Breda (31 Juli 1667) werden de bepalingen der Acte van Navigatie inzooverre verzacht, dat ze niet van toepassing zouden zijn op goederen uit Duitschland en België afkomstig; deze zouden voortaan met Nederlandsche schepen in Engeland mogen worden ingevoerd (zie „*Handboek van de Staatkundige Geschiedenis van Nederland*” van Gosses en Japikse, Den Haag, 1920, pg. 211).

De bepalingen, zooals ze tot 1849 in werking waren, komen in hoofdzaak neer op het volgende (zie De Clercq, Hoofdstuk III):

1e. Aan *Engelsche* schepen was uitsluitend voorbehouden:

a. de vaart tusschen het Vereenigd Koninkrijk van Groot-Brittannië en deszelfs bezittingen in Azië, Afrika en Amerika;

b. de vaart tusschen het Vereenigd Koninkrijk en de eilanden Guernsey, Jersey, Alderney en Sark;

had gesteld. Volgens Mr. G. de Clercq¹⁾ lag het grootste nadeel in de *winstderving*, welke ook door de scherpzinnigste handelaren vaak nauwelijks bevroed werd, en welker aanbelang eerst na de opheffing der beletselen, waardoor zij veroorzaakt werd, zou kunnen blijken.

c. de kustvaart van het Vereenigd Koninkrijk, waaronder de vaart op het eiland Man begrepen was;

d. de kustvaart en de onderlinge vaart der eilanden Guernsey, Yersey, Alderney, Sank en Man;

e. de kustvaart en de onderlinge vaart der Engelsche bezittingen in Azië, Afrika en Amerika.

2e. De invoer uit vreemde rijken in de Engelsche bezittingen in Azië, Afrika en Amerika mocht slechts dan in vreemde schepen plaats hebben, wanneer de waren aangebracht werden onder de vlag van den Staat, waar zij ingeladen en waarvan zij tevens de voortbrengselen waren.

3e. De invoer uit andere werelddeelen in het Vereenigd Koninkrijk mocht mede, behalve in Engelsche schepen, slechts geschieden onder de vlag van den Staat, waar de aangevoerde waren en voortgebracht en ingeladen waren.

4e. De vaart uit Europa op de havens van Groot-Brittannië was insgelijks, doch slechts ten aanzien van sommige bepaalde waren, beperkt, en dat wel op de volgende wijze:

Masten, timmerhout, deelen, teer, smeer, hennep, vlas, wol, sumak, meekrap, meekrapwortel, krenten, rozijnen, vijgen, pruimen, olijf-olie, granen, wijn, brandewijn, tabak, sinaasappelen, Alicantsche soda, zwavel, eikenhout, kurk, limoenen, lijnzaad, raapzaad en klaverzaad mochten, behalve onder Engelsche vlag, slechts aangevoerd worden onder de vlag van den Staat, waarvan zij de voortbrengselen, of van dien, waar zij ingeladen waren.

5e. De voortbrengselen van Azië, Afrika en Amerika mochten in geen geval, zelfs niet onder Engelsche vlag, uit Europeesche havens worden aangebracht.

Hierop was echter eene uitzondering toegelaten in het belang der Europeesche havens, binnen de Straat van Gibraltar gelegen, uit welke zoodanige waren van Afrikaansche of Aziatische herkomst mochten ingevoerd worden, welke bevorens uit Aziatische of Afrikaansche havens, mede binnen die Straat gelegen, in Europa gebracht waren.

6e. De voorrechten, bij de bovenstaande bepalingen aan de Engelsche vlag toegekend, werden slechts genoten door schepen, in het Vereenigd Koninkrijk of deszelfs bezittingen gebouwd, of door Engelsche kruisers prijs-gemaakt, ten volle in eigendom aan Engelsche onderdanen toebehoorende, door een Engelschen bevelhebber gevoerd, en tenminste voor $\frac{3}{4}$ met Engelsche onderdanen bemand.

7e. Aan denzelfden maatstaf werd ook de nationaliteit der vreemde schepen getoetst.

¹⁾ pg. 31. In het vierde Hoofdstuk geeft de Clercq een bloemlezing uit de omvang- en zaakrijke verslagen der parlementaire commissie.

Na publicatie van het onderzoek der genoemde commissie werd in de troonrede, bij den aanvang der zitting van 1848 gehouden, het uitzicht op een herziening der scheepvaartwetten geopend. En zelfs toen kwam de regeering nog niet met een wetsvoorstel, maar achtte zij het verkieselijk om vooraf aan de volksvertegenwoordiging de gelegenheid te geven, zich over het *beginsel zelf*, afgescheiden van de bijzonderheden der uitvoering, te verklaren. De Handelsminister Labouchère hield een uitvoerige rede over de geschiedenis der Engelsche scheepvaartwetgeving, van Richard II tot Huskisson en gaf daarna een uiteenzetting van de geldende bepalingen. Toen kwamen tegenover elkaar te staan Lord George Bentinck en d'Israëli aan den eenen kant, als verdedigers der bestaande scheepvaartwetten, en aan de andere zijde Richard Cobden — de man van de Anti-cornlaw league — en Sir Robert Peel, de free-traders. Het voorstel der Regeering tot verandering van de handelspolitiek werd daarna met een meerderheid van 294 tegen 177 stemmen aangenomen, waarmede het vonnis over het Navigatie-stelsel geveld was.

Het definitieve wetsontwerp werd in Februari 1849 bij het Lagerhuis ingediend¹⁾ en na de gewone behandeling in drie lezingen met een meerderheid van 61 stemmen, 275 vóór en 214 tegen, aangenomen.

In het Hoogerhuis²⁾ vond het wetsontwerp meer tegenkating: de Lords stelden vooral op den voorgrond het verband, dat er bestond of althans gezocht werd tusschen de Navigatie-Acte en het belang, niet alleen der grootheid, maar ook der veiligheid van het Vereenigd Koninkrijk. Met slechts een meerderheid van 10 stemmen, 173 vóór en 163 tegen, bespaarde het Hoogerhuis een nederlaag aan de regeering. De wet werd 26 Juni 1849 door de Koningin bekrachtigd en trad 1 Januari 1850 in werking.³⁾ De voornaamste bepaling was wel, dat thans vreemde schepen op denzelfden voet als de Engelsche konden deelnemen aan de vaart uit vreemde havens op Engeland of zijn koloniën,

Bepalingen van de nieuwe Engelsche scheepvaartwetgeving.

¹⁾ Voor het verloop der beraadslagingen: de Clercq, a.w. pg. 106 e.v.

²⁾ a.w. pg. 111 e.v.

³⁾ Men vindt de wet o.a. als bijlage B opgenomen in de Clercq.

alsook aan de onderlinge vaart tusschen Engeland en die koloniën. Echter bleef de kustvaart in Engeland, de vaart op enkele Britsche eilanden en facultatief ook de kustvaart in de koloniën aan de Britsche schepen voorbehouden. Tevens treft de bepaling, dat de gelijkstelling der vlaggen door geheele of gedeeltelijke uitsluiting of door differentiële rechten kon worden opgeheven ten aanzien van die naties, welke de Engelsche vlag niet op gelijken voet behandelden, een bepaling, waarbij wij belang hadden, daar onze wetgeving de Engelsche vlag niet behandelde, als volgens het ontwerp de Engelsche regeering onze vlag zou behandelen.

De gang van zaken in ons land. Indiening van drie wetsontwerpen.

Nu de gang van zaken in ons land. Bij Koninklijke boodschap van 1 December 1849 werden bij de Tweede Kamer der Staten-Generaal drie ontwerpen van wet ingediend, tot regeling van de belangen der Nederlandsche scheepvaart, te weten:

het eerste tot wijziging der wetten van 19 Juni 1845 (Stbl. no. 28) en van 26 Aug. 1822 (Stbl. no. 38) ¹⁾;

het tweede, tot afschaffing van doorvoer- en scheepvaart-rechten en

het derde, tot wijziging der wet van den 14en Maart 1819 (Stbl. no. 12). ²⁾

Intusschen had reeds een jaar vóór de indiening dezer wetsontwerpen — op 27 Dec. 1848 — de Engelsche gezant in een schriftelijke nota aan den Minister van Buitenlandsche Zaken geïnformeerd naar de houding onzer Regeering bij eventueele aanneming der Engelsche wet (zie boven) ³⁾, op welke nota de

¹⁾ In deze wetten kwamen bepalingen voor, waarbij aan de Nederlandsche vlag bepaalde voorrechten boven de vreemde werden toegekend; ingevolge de wet van 1845 waren bovendien rechten verschuldigd bij den invoer van de voornaamste scheepsbouwmaterialen. Het nieuwe ontwerp beoogde nu afschaffing van tonnen-gelden en differentiële rechten.

²⁾ Dit wetsontwerp bedoelde de bepaling in te trekken, volgens welke alleen aan in Nederland gebouwde schepen Nederlandsche zeebrieven uitgereikt werden.

³⁾ Hierover uitvoerige mededeelingen bij M. Vas Dias „*De Nederlandsche Scheepvaartwetgeving*”, 2 dln., R'dam, 1851—'52. Ook is te raadplegen Dr. Emile Verviers „*De Nederlandsche Handelspolitiek tot aan de toepassing der vrijhandelsbeginselen*”, Leiden, 1914, waarin speciaal de handelspolitiek tot 1850 is behandeld; ook de scheepvaartwetten van 1850 komen nog ter sprake (pg. 250 e.v.).

heer Lightenvelt in Januari 1849 antwoordde, dat onze Regeering voorstellen zou doen om de Engelsche vlag in onze vaart gelijk te stellen met de nationale. Een tweede nota van den Engelschen gezant van 10 Augustus 1849 leidde in November van dat jaar tot de mededeeling van den heer Van Sonsbeeck, onzen toenmaligen Minister van Buitenlandsche Zaken, dat reeds een wetsontwerp in orde was gemaakt, hetwelk geheel gebaseerd was op dezelfde beginselen als de nieuwe Engelsche wet.

Een uitvoerige Memorie van Toelichting vergezelde deze wetsontwerpen, waarvan de hoofdstrekking was: „bevordering van de belangen des handels door eene zoo volkomen mogelijke bevrijding der scheepvaart van de belemmeringen, welke hare ontwikkeling in onderscheidene bepalingen der bestaande wetgeving ontmoet." Die belemmeringen worden dan onderscheiden in die, welke van fiscaal en in zulke, welke van beschermenden aard zijn. Onder de eerste komen vooral in aanmerking de scheepvaartrechten op den Rijn en de watertolten op den IJssel. De ontwikkeling van het spoorwegverkeer, hetwelk er toe zal leiden, dat de rivieren, „de levensaderen van den Nederlandschen handel", spoedig verlaten zullen worden, vormt een hoofdmotief voor de afschaffing van de beperkingen, waaraan de bestaande wetgeving de vrijheid der scheepvaart onderwerpt. Bij de toelichting op het voorstel tot opheffing van de bescherming van den Nederlandschen scheepsbouw treffen de lofzangen op de vrijhandelsbeginselen, zonder dat echter ook maar één economisch argument ten voordeele van het vrijhandelstelsel wordt ter sprake gebracht. Zinnen als „ruimer en onbekrompener inzichten omtrent volksbelang en handelsverkeer hebben allengs in de overtuiging der meeste bevoegde handels- en staatsmannen ingang gevonden en vangen reeds aan zich met gezag op het gebied der Europeesche politiek te doen gelden" moeten vergoeden, wat de toelichting aan economische argumentatie te kort schiet. En dan wordt telkens naar Engeland verwezen, dat ons als voorbeeld moet strekken.

Merkwaardig is het voorts de bestrijding te lezen, die in de pers aan de ingediende voorstellen te beurt viel: volgens den een gingen de voordrachten te ver, volgens den ander niet ver ge-

*Hoofdstrekking
der ingediende
wetsontwerpen*

*Bestrijding van
de wetsontwer-
pen in de pers.*

noeg. Het liberale *Handelsblad* nam artikelen op van den bekenden advocaat, Mr. S. P. Lipman, die wees op de z.i. ontijdige en ondoordachte navolging van het Engelsche vrijhandelstelsel ¹⁾. Op een andere plaats in dit blad werd de strekking der ontwerpen geschetst als geen andere te zijn dan: „opoffering van materiële voordeelen die wij bezitten, aan onzekere kansen, waarvan de verwezenlijking gehoopt wordt”, en dat „het voortdurend bestaan onzer schoone Oost-Indische vloot ten gevalle van Groot-Brittannië door de theorie des ministers werd in gevaar gebracht en alle met de Nederlandsche scheepvaart verwante bedrijven met verval werden bedreigd.”

Blijkens Voorloopig Verslag vele leden voorstanders van 't houden eener enquête. Ook buiten de Kamer om enquête gevraagd.

Blijkens het Voorloopig Verslag, dat 6 April 1850 verscheen, waren vele leden der Kamer voorstanders van het houden eener enquête, omdat de Memorie van Toelichting geen voldoende inlichtingen had gegeven over de meening van de kooplieden en de werking der bestaande wetten. Ook buiten de Kamer werd gevraagd om een enquête, zoo door den heer Lipman in zijn laatste artikel over de Scheepvaartwetten in het *Handelsblad* van 27 Juni 1849, en door het achtenswaardig handelshuis H o b o k e n & Z n. te Rotterdam. De laatsten meenden zelfs, dat een enquête het éénige middel was om de zaak tot klaarheid te brengen. In de Memorie van Antwoord, die 2 Mei was verschenen, meende de Minister het houden eener enquête te moeten bestrijden met het oog op het tijdverlies, dat daarmee gepaard zou gaan. Op 27 Juni 1850 vingen de algemeene beraadslagingen in de Tweede Kamer aan. Onder de sprekers tegen de algemeene strekking der ontwerpen ontmoeten wij Groen van Prinsterer, wiens rede ²⁾ op 29 Juni 1850 ons in verband met ons onderwerp belang inboezemt.

¹⁾ Van Welderen Rengers, *Schets eener Parlementaire Geschiedenis van Nederland 1849—1891*, pg. 34.

²⁾ *Handelingen Tweede Kamer, zitting 1849—1850, 29 Juni 1850, pg. 6—9. Adviezen in de Tweede Kamer der Staten-Generaal, zitting 1849—1850, A'dam 1851, pg. 142, IV, Scheepvaartwetten, A. Boven deze rede teekent Groen aan:*

„De verandering in de scheepvaartwetten was het onderwerp van levendigen strijd. Naauwelijks was er een maatregel denkbaar, meer gewigtig voor de materiële belangen van het Land. Onberekenbaar kon op handel, nijverheid, koloniën, het voordeel of de schade van dergelijke hervorming of

Groen verklaart in die rede noch *free-trader* te zijn, noch *protectionist*; zegt, dat hij met beide partijen op goeden voet wenschte te blijven en dat hij door beide partijen wenschte *ingelicht* te worden. Hij is ook „geen deskundige”, niet eens een „dilettant”, maar lid der Kamer, die over gewichtige ontwerpen moet stemmen, en bij de verdeeldheid der Vergadering wellicht „een beslissende stem” moet uitbrengen. Uitdrukkelijk verklaart de spreker geen tegenstander van de wetten te zijn, maar hij acht „nader onderzoek volstrekt noodig”. Een enquête moet voorafgaan. Eén punt staat bij Groen vast, dat hij zich niet zal laten bewegen tot het *nu* aannemen van deze wetten ¹⁾. De *wenschelijkheid van uitstel* is het eenige onderwerp van zijn betoog.

Rede Groen van
Prinsterer in de
Tweede Kamer
op 29 Juni 1850.
Groen is vrij-
handelaar noch
protectionist;
betoogt alleen de
wenschelijkheid
van uitstel.

Defensief ageert de spreker door er op te wijzen, dat voorzichtigheid ten aanzien van den drang, dat de wetten onverwijld in werking moeten treden, niet ongepast is. Daarom wenschte hij ook ter zijde te stellen eenige schitterende woorden, als *concurrentie, wetenschap, Engeland, Englands voorbeeld, Englands raadgeving, uitstel, afstel, status-quo*. Omtrent het woord „*wetenschap*”, dat met betrekking tot de raadzaamheid van de aanneming der wetsvoorstellen herhaaldelijk is gebezigd, merkt Groen op:

„Ik ben altijd verlegen, wanneer ik, in eene zaak, waarvan ik niets weet, tegenover een man der wetenschap sta, vooral wan-

omkeering zijn. Ook hier, gelijk in Engeland, was er tusschen *deskundigen, freetraders* of *protectionisten*, de meest uiteenlopende beschouwing. Wat door den eenen behoud en ontwikkeling genoemd werd, was voor den ander onvermijdelijke achteruitgang en bederf. De oppositie van vele leden was, in dezen stand van zaken, niet tegen den maatregel, maar tegen de wijs van behandeling gerigt. Wij meenden dat, zoo immer, dan hier eene enquête, een regelmatig verhoor dergenen wier belangen op het spel raakten, te pas kwam; dat, voor als nog, de gewone behandeling in de Kamer geen genoegzamen waarborg omtrent volledigheid van onderzoek en rijpheid van beraad gaf.”

Groens rede wordt ook aangehaald bij Prof. Mr. P. A. Diepenhorst „*Beginselen der vrijhandelsleer*”, A'dam 1924, pg. 20.

¹⁾ De „*Adviezen*” verschillen op sommige plaatsen van de „*Handelingen*”. Zoo ook hier: in de „*Handelingen*” (pg. 6 van de zitting van 29 Juni) komt het woordje „*nu*” niet voor. Daaruit is te verklaren de onjuiste beoordeeling van Groens bedoeling door M. Vas Dias in „*De Nederlandsche Scheepvaartwetgeving*”, 1851, deel I, pg. 511.

neer hij zoo uitnemende begaafdheden bezit als waarvan reeds dikwerf, en gisteren misschien meer dan ooit, ons geacht medelid uit Ruurlo het bewijs gaf. Dan heb ik herinnering noodig dat ik de wetenschap wel eens op een ander terrein ontmoet heb, en het mij naderhand bleek, dat het geen proefhoudende wetenschap, dat het eenzijdige voorstelling, dat het althans *de* wetenschap niet was. Ik herinnerde mij, dat de bestrijders van monopolie en privilege zoo inconsequent zijn, en dikwijls de wetenschap monopoliseeren en er voor zich een privilege van maken. Al ben ik tot eigen oordeel onbevoegd, mag ik niet onbeziens aannemen, dat *hunne* wetenschap *de* wetenschap is. Zoo sprak ons geacht medelid uit Ruurlo over het *politiek doorzicht* der Engelsche staatslieden, alsof het enkel bij de *free-traders* bestond. Ontbreekt aan al de Engelsche staatslieden, die niet met het tegenwoordige Engelsche handelsysteem instemmen, politiek oordeel? is er enkel doorzicht aan den eenen, enkel kortzigtigheid aan den anderen kant?"

Ook *offensief* wenscht de spreker te bewijzen, dat uitstel *onmisbaar* is, dat het *gebiedend* vereischt wordt, dat de leden der Kamer niet verantwoord zijn, indien ze zonder verder onderzoek deze wetsvoorstellen aannemen. Hij stelt op den voorgrond, dat de wetten *één geheel* vormen ook met de verdere oogmerken van het Gouvernement, waarbij hij het oog heeft op de *overzeesche bezittingen*. Groen ziet in de voorstellen een beginsel, waarvan later de consequente ontwikkeling zal worden verlangd. Hij vraagt een enquête, omdat z.i. 1°. het Gouvernement zich *niet* op de hoogte van het onderwerp bevindt; 2°. de Kamer *niet* op de hoogte is van het onderwerp; 3°. het onderwerp zelf nog niet tot die hoogte gebracht is, dat het in de Kamer ter tafel had *mogen* worden gelegd; 4°. de wijze, waarop deze wet aangeprezen en doorgedreven wordt — de wetten zelve beoordeelt hij niet — een overbrengen der *revolutionaire* staatkunde op *materiëel* terrein is en tegen de eischen van een waar *constitutioneel gouvernement* strijdt. Bij het toelichten van punt 2 zegt de spreker, dat hij vele petitiën en vele brochures, vooral de memoriën van het Gouvernement gelezen heeft, dat hij zelfs het fameuse Engelsche *Report* in huis heeft gehad, maar met de uitkomst, dat hij er eigenlijk niet veel van weet en niet veel van

begrijpt. Nog dezen zin lichten wij uit Groens betoog: „Men spreekt veel van *vrijheid* van handel en er is in deze dagen meermalen over gesproken: ik ook wensch en verlang die. Weet gij wat ook tot de ware vrijheid van handel behoort? dat de wetgeving niet eigendunkelijk en voorbarig ingrijpe in de belangen van den handel, maar zorgde dat het gevoelen en verlangen van den handel, wanneer groote commerciële veranderingen ter sprake worden gebracht, behoorlijk worde geconstateerd.”¹⁾

Als de Minister van Financiën, Mr. P. P. van Bosse, in de zitting van 3 Juli zijn rede ter verdediging van de wetsontwerpen heeft gehouden, voert Groen van Prinsterer in dezelfde zitting andermaal het woord.²⁾ Uitdrukkelijk verklaart hij opnieuw, dat hij geen bestrijder is van de wet om den *inhoud*, maar om de *ontijdigheid*. Volgehouden wordt, dat een groot deel der Kamer de noodzakelijkheid van uitstel beaamt. Vooropgesteld wordt het bezwaar, dat in de Kamer slechts weinigen ter beslissing bevoegd zijn en dat dat bezwaar grootendeels door een enquête uit den weg kon worden geruimd. Voert de Minister ten tweeden male het woord, dan wijst hij een enquête van de hand, omdat ze „geen einde zou hebben en tot niets leiden zou.”

De meerderheid der Kamer schaarde zich ten slotte aan de zijde des Ministers. Het eerste ontwerp werd aangenomen met 50 tegen 14 stemmen, het tweede met 56 tegen 9 en het derde³⁾ met 52 tegen 13. Groen vinden we driemaal onder de tegenstemmers.

Ook bij de behandeling in de Eerste Kamer (25 Juli—6 Aug.) dringen nog onderscheidene leden op het houden eener enquête

Rede Groen van Prinsterer in de Tweede Kamer op 3 Juli 1850.

Opnieuw verklaart hij geen bestrijder te zijn van de wet om den inhoud, maar om de ontijdigheid.

¹⁾ Hier spreekt Groen dus over vrijheid van handel in anderen dan den gewonen zin.

²⁾ *Handelingen Tweede Kamer*, zitting 1849—1850, 3 Juli, pg. 11—14. *Adviezen in de Tweede Kamer de Staten-Generaal*, zitting 1849—1850, A'dam 1851, pg. 161, Scheepvaartwetten, B. Boven deze rede teekent Groen aan: „Ook in mijne replek was het betoog enkel tegen de *voorbarigheid* eener beslissing gerigt.”

³⁾ Een belangrijk amendement was op dit ontwerp aangenomen (voorstel van *Monchy*): het bedrag van het *registratie-recht* bij de aanvraag van den eersten Nederlandschen *zeebrief* zou zijn 4 % in plaats van 1 %, zooals het ontwerp oorspronkelijk voorstelde.

aan, maar ook daar was hun aantal ver in de minderheid. Het eerste en derde ontwerp werden ten slotte aangenomen met 30 tegen 2 stemmen en het tweede zelfs met algemeene stemmen. 8 Augustus 1850 kwamen de wetten in het Staatsblad (nos. 47, 48 en 49) en 15 September van datzelfde jaar traden ze in werking¹⁾.

*Beoordeeling
van Groen's
houding.*

Op de vraag, of Groen met zijn aandrang tot het houden van een enquête gelijk heeft gehad, zouden wij geen bevestigend antwoord durven geven. Hoewel alle argumenten tegen het houden van zulk een enquête niet op gelijke waarde kunnen worden geschat, sommige daarvan zelfs beslist moeten worden afgewezen — zoo de tegenwerping, dat „tijdverlies door geen noemenswaardige voordeelen zou worden opgewogen” — andere waren o.i. overtuigend. En wij betwijfelen of Groen, stel, dat een enquête gehouden ware geworden, wèl tot een oordeel over de ontwerpen zou zijn gekomen. Want daarom was het Groen te doen. Hij achtte uitstel noodzakelijk, omdat niemand goed op de hoogte was. Intusschen zij onmiddellijk toegegeven, dat hij zich niet schaamde het uit te spreken, dat hij leek was op het gebied van de handelspolitiek. Maar of een enquête hem op de hoogte zou hebben gebracht, wij betwijfelen het. Bovendien, tal van gegevens waren reeds aanwezig. Daar waren de adviezen van tal van Kamers van Koophandel in de eerste plaats en de inlichtingen, verschaft door de dagbladen uit de beide voornaamste koopsteden van het land vervolgens. Wij gelooven in waarheid, dat een eventueele enquête wellicht wel meer gegevens zou hebben verschaft, misschien wel enkele wetenswaardige bijzonderheden, maar of men daardoor tot een beter oordeel in staat zou zijn geweest, wij hebben werkelijk reden om dat te betwijfelen. Neemt men de Engelsche enquête tot voorbeeld, dan leest men zoowel pleidooien vóór als tegen, verschillende denkwijzen leert men kennen, zóó, dat Groen zelf erkennen moest, dat het lezen van het Engelsche *Report*²⁾ hem gebracht heeft

¹⁾ K.B. van 24 Augustus 1850, No. 32.

²⁾ Groen bedoelt hiermee: „First, second, third, fourth and fifth Reports from the Select Committee on Navigation-laws together with the minutes of evidence. Ordered to be printed by the House of Commons.”

tot de conclusie, dat hij er niet veel van weet en niet veel van begrijpt.

Aan de andere zijde moet geloofd worden de wijze, waarop Groen zich verzette tegen de meening, alsof *de wetenschap van de free-traders* de wetenschap zou zijn, alsof het „politiek doorzicht" alleen bij mannen van het vrijhandelstandpunt zou worden aangetroffen. Het geslacht van degenen, die zulk een meening zijn toegedaan, is nog niet uitgestorven.

HOOFDSTUK II.

DE TARIEFWET VAN 1862.

Het ontwerp-Betz door andere ontwerpen voorafgegaan.

Een volgend hoofdmoment in den strijd ten aanzien van de te voeren handelspolitiek vormt de behandeling van het ontwerp van wet, dat tijdens het tweede Ministerie-Thorbecke (1862—1866) door Minister G. H. Betz bij de Staten-Generaal werd ingediend. Wel was door Minister Dr. A. Vrolik in Juni 1857 een ontwerp¹⁾ ingediend, doch tot een onderzoek in de afdeelingen had dit voorstel het niet kunnen brengen. Evenmin had succes gehad een ontwerp²⁾ van den vrijhandelaar bij uitnemendheid, Mr. P. P. van Bosse: de Tweede Kamer had haar goedkeuring aan het ontwerp gehecht, maar de Eerste Kamer, waar vooral verzet rees uit vrees voor overstroming door buitenlandsche producten, had het met een geringe meerderheid van 3 stemmen verworpen (Mei 1858). En ten slotte was ook een ontwerp-Van Hall in 1860 niet in behandeling genomen.

Beginnelsen van het ontwerp-Betz.

Het ontwerp-Betz, dat op dezelfde beginselen steunde als het ontwerp-Van Hall, werd bij Koninklijke boodschap van 14 Maart 1862 bij de Tweede Kamer der Staten-Generaal ingediend.³⁾ Sober en kort is de Memorie van Toelichting. Verwezen wordt naar de hoofdbeginnelsen, reeds herhaaldelijk bij de behandeling der vroegere wetsontwerpen tot regeling der invoerrechten voorgestaan. Die beginselen zijn: heffing *naar de waarde*

¹⁾ Het ontwerp-Vrolik stelde o.a. voor ontheffing of vermindering der rechten op grondstoffen en voedingsmiddelen; afschaffing, behoudens enkele uitzonderingen, van de uitvoerrechten.

²⁾ Nog verder in vrijhandelsrichting ging het ontwerp-Bosse, dat o.a. de lijst der vrijdommen aanzienlijk uitbreidde.

³⁾ Men vindt de *Gedrukte Stukken* onder No. XLIX van de zitting 1861—1862.

van een *invoerrecht van 5 %* op voorwerpen, die als *volledige fabrikaten* zijn te beschouwen; voor die artikelen, waarvan weinig of geen verschil in soorten bestaat, of welke voor benadering minder vatbaar zijn, een gewichtsrecht, hetwelk met dat normaal recht van 5 % overeenstemt; voor enkele artikelen, welke in concurrentie komen met hier te lande aan accijns onderworpen goederen, en voor artikelen, die tot uitsluitend verbruik bij den meer gegoeden stand dienen, rechten, die hooger klimmen dan het normaal recht; zooveel mogelijk gelijke belasting van alle artikelen, welke onderling met elkander verwant zijn; *vrijstelling van grondstoffen* en zooveel mogelijk van die artikelen, welke aan de schatkist geen of onbeduidende opbrengst kunnen opleveren; een *recht van 2 tot 3 %* voor die *fabrikaten*, welke *tevens als grondstoffen* kunnen worden gebezigd; en *afschaffing van alle uitvoerrechten*, behalve een overgangsrecht op linnen en katoenen lommen.

Geen wonder, dat blijkens het Voorloopig Verslag, dat den 13den Mei 1862 verscheen, in de Tweede Kamer over 't algemeen geklaagd werd over „de buitengewone schraalheid der Memorie”: menige belangrijke afwijking van het bestaande was zonder toelichting voorbijgegaan. De bezwaren der Kamer betroffen in de eerste plaats het *ontijdige* van den maatregel. Vele leden gaven als hun gevoelen te kennen, dat de tijd tot een nieuwe tariefsverlaging voor Nederland nog niet gekomen was. Zij beriepen zich daarbij op de groote vrijgevigheid van het tegenwoordige tarief, dat vooralsnog door geen ander ter wereld in dit opzicht zou geëvenaard worden; op de omstandigheid, dat noch de handel, noch de industrie in het binnenland eenige behoefte aan vermindering der invoerrechten aan den dag had gelegd; dat integendeel de toestand van het binnenlandsch fabriekswezen in velerlei opzichten verdere vermindering onraadzaam maakte, zoolang althans de productie door belastingen ten behoeve van de schatkist belemmerd moest worden. Ook werd gewezen op de *tijdsomstandigheden* en op het *buitenland*. Vooral treft dit bezwaar, dat men door een nieuwe verlaging van het tarief nog meer de gelegenheid afsnijdt om door middel van tractaten voor de inlandsche nijverheid een billijke wederkeerigheid te bedingen. De bezwaarden wezen er op, dat

*Bezwaren van de
Tweede Kamer,
blijkende uit het
Voorloopig
Verslag.*

juist onderhandelingen met de Fransche regeering hangende waren. Welke concessiën — zoo vroegen ze — zou men van die zijde durven verwachten, wanneer onzerzijds *ongevraagd* nog meer aangeboden, en zelfs, door intrekking van art. 1 der wet van 8 Aug. 1850 en van de wet van 19 Juni 1845, ook tot de Fransche vlag, *zonder eenig aequivalent*, de daarbij bedoelde vrijdom uitgestrekt wordt? Is dit niet zich opzettelijk de handen binden in het bedingen van voordeelijker voorwaarden dan aan Nederland bij het zoo ongunstig tractaat van 1840 zijn toegekend?

Bij het bovenstaande wilden sommigen nog gevoegd hebben de *onraadzaamheid* van *telkens* aan de *bestaande rechten te raken*. Daardoor worden — zoo beweerden ze — nijverheid en handel in *gedurige onrust* gehouden, terwijl beide voor hunne ondernemingen op eenige stabiliteit van toestanden moeten kunnen rekenen ¹⁾.

De bezwaren in
de Memorie van
beantwoording
bestreden.

In de Memorie van beantwoording wordt het bezwaar van de „groote vrijgevigheid” van het tegenwoordig tarief bestreden met verwijzing naar Engeland, waar slechts ruim een twintigtal artikelen met invoerrechten belast zijn, in verband met binnenslands bestaande accijnzen, terwijl de rechten meestendeels drukken op artikelen, welke in Engeland niet worden voortgebracht. Tegenover de bewering, dat men zich door een nieuwe verlaging van het tarief nog veel meer de gelegenheid afsnijdt om door middel van tractaten voor de inlandsche nijverheid een billijke we-

¹⁾ In verband met dit bezwaar zij ook gewezen op „*De bezwaren van handel en nijverheid tegen het wetsontwerp tot herziening van het tarief van in-, uit- en doorvoer*”, verzameld door P. Regout, oud-lid van de Eerste Kamer der Staten-Generaal, 's-Gravenhage, 1861. In de Voorrede op deze verzameling heet het o.a.: „Alsof de gebeurtenissen, die op het groote staatstoneel sedert eenige jaren plaats hebben, niet genoegzaam waren om op handel en nijverheid nadeelig te werken, werpt men gedurig een twist-appel onder vreedzame burgers, die het meeste belang bij en de grootste behoefte aan rust hebben.”

Hoewel men voorts erkende, dat tal van bloeiende industrieën zich met behulp der beschermende rechten hadden ontwikkeld, werd toch van vrijhandelaarszijde afschaffing dier bescherming bepleit: 1e. op grond van het feit, dat die bedrijven geen steun meer behoeften en 2e. op grond van de omstandigheid, dat het buitenland tot verlaging van invoerrechten overging.

derkeerigheid te bedingen, wijst de Minister op het stelsel der wet van 1 September 1854 (Stbl. no. 126), om zoo min mogelijk tractaten te sluiten, waarbij aan een vreemden staat tariefsverminderingen worden toegestaan. Ten aanzien van de onderhandelingen met Frankrijk wordt opgemerkt, dat dit ontwerp de Fransche regeering ten bewijs kan strekken, dat de invoer van Fransche voortbrengselen hier te lande minder belemmerd wordt dan in andere Staten, waarmee Frankrijk heeft gecontracteerd. Zonder de intrekking van art. 1 der wet van 8 Aug. 1850 en van de wet van 19 Juni 1845 zou de vrijstelling nog slechts kracht behouden voor specerijen en tabak. De Regeering betwijfelde daarom of het thans voorgedragen ontwerp de handen veel meer zal binden in het bedingen van voordeeleriger voorwaarden dan aan Nederland bij het zoo ongunstige tractaat van 1840 waren toegekend.

In de vergadering van 20 Juni 1862 vangen de algemeene be-
raadslagingen in de Tweede Kamer aan¹⁾. Van anti-revolutio-
naire zijde wordt in eerste instantie het woord gevoerd door den
heer Mackay, afgevaardigde voor het hoofdkiesdistrict
Arnhem.²⁾ Sprekers *eenige bezwaar*, dat hij tegen het voorge-
stelde tarief heeft, is, dat de geldelijke uitkomst thans niet in
cijfers aan de Kamer is medegedeeld. Bij verscheidene artikelen
heeft de Minister gezegd, dat hij de rechten gaarne zou vermin-
deren, maar dat hij dit niet kon doen, omdat de schatkist een
vermindering van inkomsten niet gedoogde. Mackay ziet
hierin een doel om het tarief alleen uit een fiscaal oogpunt te
beschouwen en hij keurt dat goed. Voorts zou de spreker gaarne
de bezwaren tegen het heffen van de *rechten naar de waarde*
door den Minister zien weerlegd. Hij zelf is *voorstander van die*
wijze van heffing, omdat hij die manier altijd het natuurlijkst

*Rede van den
heer Mackay in
de Tweede Ka-
mer op 20 Juni
1862. Eenig be-
zwaar, dat gel-
delijke uitkomst
niet in cijfers aan
de Kamer is
medegedeeld.*

¹⁾ *Handelingen Tweede Kamer*, zitting 1861—1862, pg. 844—864; *Handelingen Eerste Kamer*, zitting 1861—1862, pg. 252—262.

²⁾ Groen van Prinsterer had in Juli 1857 na de aanneming van de onderwijswet-Van der Bruggen ontslag genomen als lid der Tweede Kamer; hij keerde terug in 1862, toen Arnhem hem bij de periodieke verkiezingen koos. Men zie o.a. Prof. Dr. P. A. Diepenhorst, „*Onze Strijd in de Staten-Generaal*”, deel I, „De Schoolstrijd”, pg. 268 en 295. Groen had derhalve zitting in de Tweede Kamer in 1840 (toen in dubbelen getale) en daarna van 1849—1854, van 1855—1857 en van 1862—1865.

heeft gevonden. Wanneer ik — zegt hij — fijnen Franschen wijn of fijn Fransch laken wil doen komen, dan vind ik het zeer rationeel, dat ik daarvoor iets meer betaal dan een ander voor zijn grof laken en zijn gewonen wijn. Maar nu is de vraag, of de fiscus genoeg gewaarborgd is, dat naar de waarde betaald wordt, of het onderzoek goed geschieden en of de waarde juist geconstateerd worden kan. Spreker treedt niet terug in de discussie over vrijen en niet vrijen handel. Hij heeft het geluk door omstandigheden als tot twee gewesten te behooren. Men heeft wel eens gewezen op gewesten, die voortbrengen, en op gewesten, die handelen, en wier belangen daarom niet onderling overeen te brengen waren. Hij heeft echter het geluk, dat die beide elementen bij hem in harmonie zijn. Wellicht droeg daartoe juist de omstandigheid bij, dat hij eenmaal tot een meer handelend en nu tot een meer produceerend gewest behoort. Dit maakt hem ruim, onzijdig en vooralsnog gestemd *om zijn stem aan dit tarief te geven.*¹⁾

In dezelfde vergadering voert de heer Van Lynden het woord. Hij acht een wijziging van het tarief niet wenschelijk.

Ook de tweede antirevolutionaire afgevaardigde voor Arnhem, baron Van Lynden, voert in dezelfde vergadering het woord. Hij acht de behandeling van een wijziging in het tarief thans niet wenschelijk, omdat we in een tijdperk van overgang zijn, waarin de meeste mogelijkheden nog niet tot een vast stelsel schijnen gekomen te zijn en wij zelf nog in onderhan-

¹⁾ Reeds eerder had Mackay zich als vrijhandelaar doen kennen. Bij de algemeene beraadslaging over *het wetsontwerp tot goedkeuring van een tractaat van vriendschap, handel en scheepvaart met de Republiek Costa Rica* treffen van dezen a.r.-afgevaardigde in de vergadering van de Tweede Kamer van den 23sten Februari 1853 de volgende uitspraken: „Wat de handelsvrijheid betreft, wij hebben ze vroeger, voor zoover zij bestond, verscho- len gevonden in tractaten; thans hebben we ze opgenomen in eene wet, en misschien zullen we den tijd beleven, dat zij wordt opgenomen in de Grondwet. Ik geloof, dat dit nationale beginsel in de Grondwet tehuis behoort.”

„Wat de wet van 1850 naar mijn oordeel heeft uitgewerkt, is, dat het tractatenstelsel is opgeheven. Wij hebben eene wet, die vrijheid waarborgt, en alle tractaten zijn daaraan onderworpen. Tractaten heerschen niet meer. Maar zoolang de toestand is, zooals hij is, zie ik voor mij nog niet in hoe men zonder tractaten er toe komen zal zich met vreemde volken bekend te maken. Door onze tractaten kunnen wij er toe komen volken die bekrompen zijn wijs te maken. Ik geloof ook, dat tractaten in zooverre goed

delingen zijn. Voorts wenscht hij nadere mededeelingen van 's Ministers plannen ten aanzien van de hervorming van andere belastingen, omdat de Minister vroeger, als Kamerlid, verklaard had voorstander te zijn van een herziening van het belastingstelsel. De heer Van Lynden is verder *voorstander* van de *rechten naar het gewicht*, omdat het beginsel naar de waarde een bron van onnoemelijk vele moeilijkheden en onbillijkheden, van strijd tusschen de aangevers en de amtnaren, zal zijn. Ook wijst de spreker er op, dat in Engeland, volgens 's Ministers opgave, op slechts 20 artikelen een invoerrecht is gelegd, terwijl in het adres van het hoofdbestuur der Vereeniging van en voor Nederlandsche industriëelen wordt beweerd, dat in het Engelsche tarief 173 artikelen bij den invoer belast zijn. De *enquête*, die deze Vereeniging vraagt, acht ook de heer Van Lynden in het belang der nijverheid.

Als de minister van Financiën voor de eerste maal bij de behandeling van het wetsontwerp het woord voert, dient hij eerst den heer Van Lynden van antwoord, in verband met de opgave over het aantal artikelen, dat in Engeland belast is. Het blijkt dan, dat de Minister gebruik gemaakt heeft van de oorspronkelijke Engelsche wet, terwijl de bekende Vereeniging een handelseditie gebruikt heeft, waarin alle artikelen, die bij assimilatie kunnen gevoegd worden bij de hoofdartikelen, als artikelen staan uitgedrukt.

*Beantwoording
van de sprekers
door den Min.
van Financiën.*

kunnen wezen, dat zij andere volken naar onze vrije markt lokken. Zij moeten ons een goeden dienst bewijzen en ons gelegenheid geven met en bij vreemden te handelen. Ik beschouw tractaten als de deur van toegang bij vreemden, die nog geen wet van 1850 hebben."

„Ik vereenig mij met het beginsel, dat men dezerzijds de markt vrij laat, maar verlang ook de markt bij den ander vrij te vinden, en nu zie ik niet in, hoe ik vrij, of althans zoo vrij mogelijk, en met zekerheid op zijne markt kan komen, altijd zoolang die ander niet huldigt de beginselen, in onze wetgeving van 1850 neergelegd — dan tengevolge van een tractaat. Ik herhaal, dat in de wet van 1850 de waarborg ligt, dat men dezerzijds geene tractaten mag sluiten, dan conform aan die wet, zoodat wij niet meer kunnen vervallen in het zoogenaamde *tractaten-stelsel*, maar eene handelsvrijheid huldigen, die destijds met veel talent is verdedigd, en naar ik meen met verstand is aangenomen." (*Handelingen Tweede Kamer, zitting 1852—1853, pg. 406 en 407*).

Het verwijt van *ontijdigheid* bestrijdt de Minister door er op te wijzen, hoe de industriëelen, die voordeelen bij de bestaande wettelijke bepalingen genieten, zeker niet om de indiening van een wijziging van het tarief zullen vragen en dat het beter is, dat de Regeering klachten voorkomt en verbeteringen invoert, als zij meent, dat de tijd is aangebroken. Ten aanzien van het houden van *enquête* wordt opgemerkt, dat de Kamers van Koophandel, evenzeer als vele particulieren geraadpleegd zijn en dat honderden adressen tot de Regeering zijn gericht. Er is niets meer te onderzoeken, *geen enquête* meer te houden.

Wat de onderhandelingen met Frankrijk betreft, merkt de Minister alleen op, dat onze tarieven tot dusver en ook nu geen beletsel waren tegen het sluiten van een tractaat met Frankrijk, maar dat de bezwaren altijd gelegen hebben en wellicht ook nu nog liggen *buiten* het tarief.

De heffing naar de waarde verdedigt Minister B e t z als volgt: „Ik zal niet ontkennen, dat elke maatstaf van tarifiering, en dus ook die van de waarde, zijne eigenaardige bezwaren heeft. Wanneer ik dus den maatstaf van de waarde verdedig, doe ik dit alleen betrekkelijk. De spreker uit Amsterdam (de heer Heemskerk Azn.) heeft zeer juist gezegd, dat de maatstaf van de waarde, in beginsel, is de meest rationele. Bij dien van het gewigt weet men meestal met zekerheid dat men onjuist tarifeert, omdat *de waarde* der goederen oneindig verschilt; maar bij dien van de waarde heeft men tenminste kans, om de goederen te treffen, zooals men ze treffen moet. De waarde moet toch altijd zijn het denkbeeld, dat bij elke tarifiering voorop staat, en zelfs wanneer men naar het gewigt tarifeert, wil men daardoor toch altijd de waarde treffen; men wil geen ponden belasten, maar de waarde welke door die ponden vertegenwoordigd wordt. En dan geloof ik, dat men juister tarifeert direct naar de waarde dan door den omweg van het gewigt.”

De heeren Van
Lynden en Mac-
kay voeren op-
nieuw het woord.

Onmiddellijk hierop vraagt de heer V a n L y n d e n opnieuw het woord, om den Minister er nog op te wijzen, dat de adviezen van de Kamers van Koophandel niet zijn medegedeeld en dat er dan toch maar menigvuldige adressen van den handel en industrie *tegen* dit ontwerp zijn. Bovendien constateert hij, dat de Minister er bij blijft, dat hij een geheele herziening van ons

belastingstelsel volstrekt noodig keurt en dat hij die te zijner tijd zal voordragen. Hierop antwoordt de Minister, dat, zoo het verlangen, om de adviezen van de Kamers van Koophandel in te zien, in het Voorloopig Verslag was geuit, zeker aan dat verlangen zou zijn voldaan. Maar Z.Exc. meende ook te moeten herinneren aan de twaalf- of dertienhonderd adressen van industriëelen, die, in dikke boekdeelen, aan de leden waren rondgezonden, en althans licht genoeg hadden kunnen verspreiden om nu niet meer op het houden eener enquête aan te dringen.

De heer Mackay voert nog opnieuw het woord, om te betoogen, dat de *invoer van granen vrij* moest zijn. Het voorstel luidde n.l. om op granen een invoerrecht van $\frac{1}{2}$ % te heffen en meel als fabricaat te belasten met 2 %. De Minister vond dit noodzakelijk met het oog op de schatkist. Geen bezwaar zou Mackay zien in een hooger recht op meel, omdat het buitenland het mindere meel naar ons land zendt, maar granen en meel mogen niet op één lijn worden gesteld. Granen als voedingsmiddel en als grondstof voor voeding en drank behooren vrij te zijn.

Met dit betoog had genoemde afgevaardigde al evenmin succes als met zijn *amendement*, strekkende om aan het slot van artikel 20 van het wetsontwerp de volgende alinea toe te voegen:

„Op den uitvoer van oud en onbruikbaar, aan stukken gekapt touwwerk, van oude en onbruikbare goenie of jutta en van versleten vischwant, wordt geheven een uitvoerrecht van f 1.50 de honderd pond, zonder opcenten". Na bestrijding door enkele andere afgevaardigden en door den Minister, die er o.a. op wees, dat touwwerk een artikel is, dat hier werkelijk in overvloed aanwezig is, moest het amendement het lot deelen van zoovele andere voorgestelde wijzigingen: het werd *verworpen* met 53 tegen 13 stemmen.

Toen het geheele wetsontwerp in de vergadering van 24 Juni 1862 in stemming werd gebracht, werd het met 46 tegen 20 stemmen *aangenomen*. Van de afgevaardigden, wier namen bij het antirevolutionaire volk een goeden klank hadden, vinden we onder de vóórstemmers: Mackay en Elout van Soeterwoude, onder de tegenstemmers: Schimmelpenninck, Van Asch van Wijck en Van Lynden.

Wat na de behandeling van dit wetsontwerp is te constateeren.

Na de behandeling van dit wetsontwerp te hebben nagegaan, zoooveel de Tweede Kamer betreft, kunnen we dus constateren:

- 1o. dat bij de antirevolutionaire afgevaardigden geen éenstemmig oordeel werd aangetroffen;
- 2o. dat bij die afgevaardigden — zoooveel de tegenstemmers aangaat — niet werd gevonden een principieel verzet tegen de vrijhandelsbeginselen;
- 3o. dat de heer Mackay instemde met de beginselen, waarvan het wetsontwerp uitging;
- 4o. dat van werkelijk economische pro's en contra's vrijhandel over 't algemeen geen sprake was;
- 5o. dat de voorgestelde herziening alleen een gevolg is geweest van het veranderd optreden van de vreemde mogendheden.¹⁾

De behandeling van het wetsontwerp in de Eerste Kamer der Staten-Generaal kan ons weinig belang inboezemen, aangezien in dien tijd in onzen Senaat het antirevolutionaire geluid nog niet werd vernomen.

Wij constateeren, dat het voorstel daar met 27 tegen 4 stemmen werd aangenomen. Zes leden der Kamer, die zich drie jaren geleden tegen het vrijzinnige tarief van Van Bosse hadden verklaard, stemden thans met de meerderheid.²⁾

De wet verscheen 15 Augustus 1862 in het Staatsblad³⁾ en trad 1 November d.a.v. in werking.

¹⁾ Voor de gedragingen van andere landen verwijzen we naar Prof. Dr. P. A. Diepenhorst, „Voorlezingen over de economie”, deel II, pag. 379 en naar de op pag. 395 onder noot 74 vermelde literatuur.

²⁾ Van Welderen—Rengers „Schets eener parlementaire geschiedenis van Nederland”, Den Haag, 1918, pg. 251.

³⁾ Wet van 15 Augustus 1862 (Staatsblad no. 170), houdende vaststelling van het tarief van regten op den in-, uit- en doorvoer.

HOOFDSTUK III.

DE WIJZIGING VAN 1877 IN DE TARIEFWET VAN 1862 EN DE WET VAN 1895.

De tariefwet van 1862 was de wet, waarop onze tarieven van vóór 1924 gebaseerd waren. Een belangrijke wijziging is er in gebracht door de wet van 1877, ingediend door Minister Jhr. Mr. H. J. van der Heim onder het ministerie-Heemskerck Azn.—Van Lynden van Sandenburg (1874—1877).

Bij de behandeling van het ontwerp van die wet¹⁾, dat de bedoeling had enkele rechten te verlagen of af te schaffen en dus nog verder in de richting van vrijhandel ging, deed zich in de Tweede Kamer der Staten-Generaal het merkwaardige geval voor, dat van vrijhandelaarszijde het voorstel werd gedaan om een bepaling op te nemen, dat de gewijzigde wet na haar inwerkingtreden op 1 Juli 1877 slechts van kracht zou blijven tot 1 Januari 1881, ten einde dan aan de Regeering de gelegenheid te geven om een voorstel in te dienen tot nog verdere verlaging of afschaffing van invoerrechten om geheelen vrijhandel zooveel mogelijk te benaderen.²⁾ De heer Viruly Verbrugge zag zijn desbetreffend amendement echter verworpen met 40 tegen 23 stemmen. Om tactische redenen kon de meerderheid der Kamer met deze voorgestelde wijziging niet accoord gaan. De antirevolutionairen vinden we onder de tegenstemmers.

Ontwerp—Van der Heim nog verder in de richting van vrijhandel.

¹⁾ *Gedrukte Stukken*, zitting 1875—1876, 98, 99, 100, 107 en zitting 1876—1877, 50, 51.

Handelingen Tweede Kamer, zitting 1876—1877, pg. 802—834.

Handelingen Eerste Kamer, zitting 1876—1877, pg. 204—273.

²⁾ Prof. Mr. P. A. Diepenhorst spreekt in zijn „*Voorlezingen over de Economie*”, deel II, pg. 377, over een voorstel een herziening na tien jaren verplichtend te stellen. Blijkbaar berust deze mededeeling op een vergissing

*Amendement—
Van Wassenaer
van Catwijck in-
zake invoerrecht
op garens; in
geen geval is
deze a.-r. afge-
vaardigde
protectionist.*

Bij de openbare behandeling in de Tweede Kamer trekt voorts de aandacht een amendement van den antirevolutionairen afgevaardigde Van Wassenaer van Catwijck, inzake een invoerrecht te heffen op *garens*. Van genoemden afgevaardigde vermelden we hier de woorden: „... Men noeme mij echter geen protectionist; ik zou nooit een amendement willen voorstellen, dat het denkbeeld zou opwekken dat ik een protectionist was; ik ben het niet en hoop het nooit te worden....”; „...Mij dunkt dat het beste zou zijn als wij dezelfde wijze van heffing aannamen als België en Duitschland....”; „...want een van de motieven van ons amendement, ik heb dit reeds doen opmerken, is niet dat wij protectie willen — maar alleen dat wij onze industrie niet in een slechtere conditie wenschen te brengen dan die in het buitenland op dit oogenblik is, en de heffing van meer dan 3 pct. op afgewerkte garens heeft plaats in de genoemde landen....”.

*De heer Saaymans
Vader verzet zich tegen
het vervallen van
het invoerrecht
op meel.
Gesteund door
Teding van
Berkhout.*

Een belangrijke kwestie werd door den heer Saaymans Vader aangesneden. De Regeering had o.a. voorgesteld de invoerrechten op *granen*, peulvruchten van alle soort, enz. af te schaffen en het was tegen dit voorstel, dat de antirevolutionaire afgevaardigde meende zijn stem te moeten verheffen. Ofschoon de spreker geen vijand was van het beschermend stelsel, waaraan landen als Frankrijk en Amerika veel te danken hadden gehad tot meerdere ontwikkeling van hunne industrie, en hij dus meende te mogen beweren, dat onze landbouw, een zoo belangrijke tak van ons volksbestaan, wel aanspraak zou mogen maken op eenige bescherming, welke door het behoud van den tariefpost aan hem zou worden toegekend, wilde hij echter dit punt wat den landbouw betreft geheel ter zijde stellen, omdat de landbouw in zich zelve genoegzame kracht van bestaan had. Maar de spreker verzette zich tegen het vervallen van het invoerrecht op *meel*, ten eerste in verband met de concurrentie uit Duitschland, ten tweede, omdat hij betwijfelde of het vermeende voordeel, dat door de afschaffing zou worden daargesteld in het belang der consumenten, aanzienlijk genoeg was, dat men uit dien hoofde zich een zoodanig offer mocht getroosten en ten derde met het oog op de volksgezondheid, daar de Duitschers hun meel, dat ze hier invoerden, vermengden met

een nadeelige grondstof. Daarom werd een amendement voorgesteld om het onderdeel „granen" van art. 2, gelijk dat door den Minister van Financiën was voorgedragen, te doen vervallen. De voorgestelde wijziging werd o.a. ondersteund door den heer Teding van Berkhout. Laatstgenoemde vroeg nog, of de opoffering van het bedrag, dat het invoerrecht op de granen tot nog toe aan de schatkist opleverde, wel gerechtvaardigd was voor het belang van de bevolking. Hij vereenigde zich met den spreker uit Goes — den heer Saaymans Vader —, die had aangetoond, dat het belang van de consumenten werkelijk niet gebaat zou worden door de afschaffing van het kleine invoerrecht. Deze had n.l. uitgerekend, dat ten bate van één consument een bedrag van 31 ct. voor een geheel jaar zou zijn te noteeren.

De Minister van Financiën merkte hiertegen op, dat een dergelijk artikel van consumptie als meel, dat dagelijks door allen gebruikt wordt, in de eerste plaats in aanmerking moest komen, zoo er sprake was van afschaffing van rechten; dat het stilzwijgen der meelindustrie de meening der Regeering bevestigde, dat die industrie zonder het minste gevaar zou kunnen aanzien, dat meel van elders zonder rechten zou worden ingevoerd. En het kwaad van vervalschingen kon men toch niet langs den weg van den fiscus bestrijden.

Het wederwoord van beide afgevaardigden had geen succes en toen het amendement in stemming kwam, werd het met 11 tegen 48 stemmen verworpen.

In de vergadering van 15 Februari 1877 werd het geheele wetsontwerp met dezelfde stemmenverhouding aangenomen. Onder de vóórstemmers treffen we van antirevolutionaire zijde aan: de heeren Æ. Mackay, Teding van Berkhout en Van Wassenaer van Catwijck en onder de tegenstemmers: de heeren Saaymans Vader, Bichon van IJsselmonde en Schimmelpenninck.

*Aanneming van
het wetsontwerp.
De a.r. afgevaardigden
verdeeld.*

Wij concludeeren, dat ook ditmaal de antirevolutionaire vertegenwoordigers niet eenstemmig waren.

In de vergadering der Eerste Kamer van 4 April 1877 werd het ontwerp met 31 tegen 4 stemmen aangenomen en twee dagen later stond de wet in het Staatsblad.¹⁾

¹⁾ Wet van 6 April 1877 (Staatsblad No. 71).

Opvallend is, dat *De Standaard*, het hoofdorgaan van de anti-revolutionaire partij, de kwestie der invoerrechten niet ter sprake bracht. Waarschijnlijk is dit te verklaren uit de omstandigheid, dat de hoofdredacteur, Dr. A. Kuyper, juist in dien tijd ernstig ziek was. Ook aan de vergaderingen der Tweede Kamer had Dr. Kuyper niet deelgenomen. En bij brief van 17 April 1877 deelde hij aan den Voorzitter dier Kamer mede, dat hij met ingang van 1 Juni 1877 ontslag zou nemen.¹⁾

*De wet van 1895
van Minister
Sprenger van
Eyck; bedoelt
een technische
verbetering.*

In dit hoofdstuk moge nog vermeld te worden de wet van 1895²⁾, verdedigd door Minister Mr. J. P. Sprenger van Eyck onder het ministerie-Röell (1894—1897), welke een *technische* verbetering bedoelde van de bepalingen tot verzeke- ring van de heffing van invoerrechten. Deze bepalingen waren in hoofdzaak nog altijd te vinden in de Algemeene Wet van 26 Augustus 1822 (*Staatsblad* No. 38) en pogingen beraamd om, naast het stelsel van benadering, andere maatregelen te stellen waren mislukt. Zoo bleef het Voorloopig Verslag van de Tweede Kamer op het wetsontwerp³⁾ van Minister Godin de Beau- fort, onder het ministerie-Mackay (1888—1891), dat het stelsel van prijscourant nevens dat der schatting door commissies wilde invoeren, onbeantwoord. De Minister Pierson⁴⁾ had onder het ministerie-Tak—Van Tienhoven (1891—1894) voorgesteld om, naast het stelsel van benadering, de bepaling der waarde door ambtenaren en commissies in te voeren. Dien laatsten weg meende ook Minister Sprenger van Eyck te moeten inslaan. Dat werkelijk maatregelen, om de vele ontdui- kingen bij den invoer tegen te gaan, genomen dienden te worden, bleek wel uit de mededeeling van den heer Godin de Beau- fort, die van oordeel was, dat gemiddeld 30 % van het invoer- recht naar de waarde werd ontdoken, terwijl zijn opvolger Pierson de ontduiking op ongeveer 40 % meende te kunnen stellen. En Minister Sprenger van Eyck achtte het bedrag

¹⁾ Zie *Handelingen Tweede Kamer*, zitting 1876—1877, pg. 1227.

²⁾ *Gedrukte Stukken*, zitting 1894—1895, 88.

Handelingen Tweede Kamer, zitting 1894—1895, pg. 801—834.

Handelingen Eerste Kamer, zitting 1894—1895, pg. 316 en 317.

³⁾ *Gedrukte Stukken*, zitting 1889—1890, 90.

⁴⁾ *Gedrukte Stukken*, zitting 1893—1894, 143.

van f 1.800.000.—, dat Pierson had berekend als toeneming der ontvangsten voor de schatkist bij invoering der verscherpte regelen, niet te hoog gesteld.

De wet van 1895¹⁾, welke de Regeering met algemeene stemmen in beide Kamers der Staten-Generaal zag aangenomen, stelde nu o.a. de volgende beginselen vast: 1o. de ambtenaren waren bevoegd om, indien zij de aangegeven waarde te laag achtten, een hoogere waarde te bepalen (ambtelijke verhooging der aangegeven waarde); 2o. de ambtenaren werden in de gelegenheid gesteld, de goederen niet summier, doch grondig te onderzoeken, alvorens over benadering beslist werd; 3o. de benadering behoefde niet uitgestrekt te worden tot *alle* gezamenlijk aangegeven goederen, die tot dezelfde rubriek van het tarief behoorden; 4o. de instelling van Commissies van beoordeeling en een Raad van beroep.

De middelen, welke de wet instelde, bleken uitstekend doel te hebben getroffen. Dr. Bos kwam in een artikel in „*De Economist*” van 1901²⁾ zelfs tot de gevolgtrekking uit de publicatie van eenige cijfers, dat na 1895 van fabrikaten 5 % der waarde werd betaald en vóór 1895 zeker niet meer dan 3 % tot 3½ %. Ten aanzien van de vrijhandelsgezindheid van Minister Sprenger van Eyk doet in datzelfde artikel merkwaardig aan de zinsnede: „Indien het den Minister van het ministerie-Röell in 1895 te doen was geweest om in dezelfde richting door te gaan als reeds van 1845 af maar vooral in 1862 en 1877 het geval is geweest en voortdurend het vrije ruilverkeer te naderen, zouden de bepalingen van de wet van 20 April 1895 vergezeld zijn geweest van andere, waarbij het percentage der heffing was verlaagd.”

¹⁾ Wet van 20 April 1895 (Staatsblad No. 54).

²⁾ Deel I, pg. 237.

HOOFDSTUK IV.

DE STRIJD OM DE GRAANRECHTEN IN 1895.

Toen de openbare beraadslaging over het ontwerp van wet van 1895 inzake de heffing van invoerrecht naar de waarde der goederen in de Tweede Kamer op 28 Februari van dat jaar zou aanvangen, maakte de Voorzitter dier Kamer, de heer Gleichman, de opmerking, dat onze tariefwetgeving in haar geheel bij dat wetsontwerp niet aan de orde was. Die wetgeving werd door het ontwerp niet gewijzigd, zelfs niet aangeroerd. Hij vond te meer vrijheid zulks in herinnering te brengen, omdat voor hen, die onze handelspolitiek en ons tarief van invoerrechten tot een onderwerp van hunne beschouwingen wenschten te maken, binnenkort daartoe de eigenaardige gelegenheid zou zijn bij de behandeling der motie van den heer Dobbeltmann.

*De motie—
Dobbeltmann
ingediend.*

Welke was die motie-Dobbeltmann? Bij de algemeene beraadslaging over de wetsontwerpen der Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1895 had het Kamerlid Dobbeltmann de vrijheid genomen een motie voor te stellen, luidende: „De Kamer, van oordeel, dat eene herziening en uitbreiding van ons tarief van invoerrechten tot verbetering van den toestand van landbouw en industrie en in het belang der schatkist dringend wordt geëischt, gaat over tot de orde van den dag.” Ze werd ondersteund door de heeren Kolkman, Lambrechts, De Ras, 't Hooft en Harte, en maakte derhalve een onderwerp van beraadslaging uit.¹⁾

In de vergadering van 14 Maart 1895 werden de beraadslagingen over deze motie geopend. Hoewel de motie ruimer gesteld was, concentreerden de levendige debatten, die tot 21 Maart 1895 duurden, zich op het eerste gedeelte, dat sprak van een verbetering van den toestand van *landbouw*, en zoo ontstond zich een

¹⁾ *Handelingen Tweede Kamer, zitting 1894—1895, pg. 282.*

discussie over het pro en contra van graanrechten, in welke discussie ook de antirevolutionaire leden der Kamer een ruim aandeel hadden. Dit noopt ons van het debat en de zaak, waarover het ging, ernstig kennis te nemen.

Ter oriëntering is het gewenscht, dat wij eerst nagaan, welke de oorzaken waren van den slechten toestand, waarin de landbouw in die dagen verkeerde. Het is goed om de volle aandacht te vestigen op de *hoofdoorzaak*, omdat maar al te vaak oorzaken genoemd werden van bijkomstigen aard, als de groote weelde, waaraan de boeren zich schuldig hadden gemaakt, gemakzucht en achterlijkheid in toepassing van technische uitvindingen op landbouwgebied, enz.¹⁾ De hoofdoorzaak van de landbouw-crisis, welke reeds in 1878 aanving, is geweest *over-productie*. Na de ontdekking van de spankracht van den stoom en haar toepassing op transportgebied werden ook in de graan-produceerende landen, vooral in Amerika, duizenden K.M.'s spoorbaan aangelegd. Voeg nu hier nog bij den voortdurenden

*Oorzaken van
den slechten toe-
stand, waarin de
landbouw
verkeerde*

¹⁾ Een uitvoerige verhandeling over de oorzaken van de landbouwcrisis is te vinden in de artikelen van Mr. A. D. van Assendelft de Coningh over „*Het tegenwoordig landbouw-vraagstuk en de middelen ter oplossing*” in het Landbouwkundig Tijdschrift van 1895 en 1896, vnl. jaargang 1895, pg. 277.

In dit verband zij ook gewezen op het werkje van A. Sizoo Jz., Secr. van het Ned. Werkl. Verbond „*Patrimonium*”, getiteld „*Het Goud en de arbeid*”, Gorinchem 1901. In dit boekje, dat in antirevolutionaire kringen veel gelezen werd, wordt als hoofdoorzaak van de algemeene prijsdaling genoemd: de stijging van den goudprijs tengevolge van het streven naar invoering van den gouden standaard (pg. 26). De schrijver kiest partij voor de zgn. metalistische geldtheorie, omdat aan goud en zilver naar „des Scheppers bedoelen” een gansch bijzondere en eigenaardige roeping werd toebedeeld (pg. 5). Hij komt dan tot de conclusie, dat terugkeer naar den dubbelen standaard geboden is, indien men het vrijhandelstelsel wil handhaven. „Het zilver moet zijne eereplaats die het, krachtens het goddelijk scheppingsplan in de historie toekomt, weer innemen. Het moet weer *Standaard-metaal* worden” (pg. 30). Kiest men den gouden standaard, dan is protectie geboden. Wij willen hierbij opmerken, dat, zoo er sprake mocht zijn van een terugkeer tot het bimetalistisch stelsel, dit toch in ieder geval *internationaal* zou moeten zijn en dat het nog niet bewezen is, dat de industrie van een land, dat den gouden standaard heeft, protectie behoeft. Afgezien nog van de o.i. onjuiste meening, dat goud en zilver door God zouden zijn voorbeschikt om als geld dienst te doen.

stroom van landverhuizers, die den maagdelijken grond in cultuur brachten, dan wordt het duidelijk, dat de Amerikaansche productie reusachtig toenam en dat een groote uitvoer van graan naar Europa plaats had, aangezien de vraag in Amerika — dat toen nog betrekkelijk dun bevolkt was — al het geproduceerde graan niet noodig had. Tengevolge nu van de groote hoeveelheden graan, die in West-Europa op de markt gebracht werden, ging de prijs met reuzenschreden naar beneden. Ter illustratie mogen de volgende cijfers ¹⁾ van de Groninger beurs dienen:

PER H.L.	TARWE	ROGGE	GERST	HAVER
1871—'80	f 10.98	f 8.11	f 6.76	f 4.55
1881—'90	„ 7.46	„ 5.79	„ 4.92	„ 3.75
1893—'95	„ 4.50	„ 3.50	„ 3.30	„ 2.50

Het is van belang dit voorop te stellen, omdat niet alle leden van de Tweede Kamer deze hoofdoorzaak goed in 't oog hebben gevat. Eén van degenen, die de dingen goed zag, was de antirevolutionaire afgevaardigde *Donner*, die in den aanvang zijner rede, op 21 Maart 1895 gehouden, er op wees, dat de oorzaak van de lage prijzen lag in de overproductie, die in meer dan een land, in meer dan een werelddeel bestond en waardoor die enorme toevoer van granen tot ons vaderland kwam, wat nog begunstigd werd door de spoedige en goedkoope wijze van transport.

Alvorens wij nu ons oordeel geven omtrent de juiste middelen, welke aangewend hadden kunnen worden om uit de impasse te geraken, zullen wij in verband met ons onderwerp eerst een kort resumé geven van de betoogen, welke door de antirevolutionaire afgevaardigden naar aanleiding van de motie-*Dobbelmann*, zijn gehouden. ²⁾

¹⁾ Wij ontleenen deze cijfers aan: „*Inleiding tot de Landhuishoudkunde*” door *S. Koenen*, bewerkt door *Dr. H. W. C. Bordewijk*, V. U. B., Haarlem, 1924, t. a. p. pg. 169.

²⁾ *Handelingen Tweede Kamer*, zitting 1895—1896, pg. 961—1044.

Van de verschillende sprekers, die het woord voerden, boezemt ons allereerst belang in de heer 't Hooft, die op 15 Maart 1895 een rede hield over *graanrechten*. De spreker herinnert er aan, dat de antirevolutionaire partij de laatste jaren vóór graanrechten is geweest, hetgeen trouwens was uitgesproken in het program van actie van 1888. Waar daarbij herziening werd gevraagd van onze handelstarieven, ook in verband met de handelspolitiek van andere Mogendheden, begreep iedereen, dat deze wensch insloot niet alleen, maar zelfs voornamelijk bedoelde de invoering van graanrechten. Zoo werd het artikel dan ook opgevat in de kiezersvergaderingen, ook door de kandidaten, waarop nog onlangs in de antirevolutionaire pers werd gewezen. Dit bleek ook uit de groote teleurstelling, die in de partij ontstond, toen baron Mackay, de premier van het Kabinet van 1888, in een vergadering van de Geldersche Maatschappij van Landbouw, zich tegen bescherming, ook tegen graanrechten verklaarde.

Rede van den a.r. afgevaardigde den heer 't Hooft op 15 Maart 1895 over graanrechten. Is voorstander van een vrij hoog bedrag aan invoerrechten.

Omdat sommigen de oplossing van de moeilijkheden zochten in het invoeren van een internationaal bimetalisme, meent 't Hooft ook hierover zijn meening te moeten uitspreken. Letterlijk zegt hij: „Nu zijn er sommige anderen die heil zoeken bij het internationaal bimetalisme, en het is best mogelijk dat dit stelsel afdoende hulp zou kunnen brengen. Maar men verlangt toch te veel van onze tegenwoordige graanbouwers, wanneer men vergt, dat zij op de invoering van dat stelsel zullen wachten. Na de krasse, aan duidelijkheid niets te wenschen overlatende, verklaring der Engelsche regeering van eenige dagen geleden, dat Engeland daartoe nooit zal medewerken, dat geen Engelsche Regeering ooit de verantwoordelijkheid daarvan zal kunnen dragen, kan dat middel, voorloopig althans, buiten beschouwing blijven.”

Het middel, dat nog anderen aan de hand hadden gedaan, om de teelt van andere gewassen uit te breiden, wordt aldus van de hand gewezen: „De teelt van andere gewassen uitbreiden. Maar men vergeet dat de consumtie dier artikelen uiteraard beperkt is en altijd zal blijven en dat dus uitbreiding dier cultuur de bestaande dooddrukt.”

Ook het middel om bouwland in weiland om te zetten kan

niet helpen. „Het overgrootste deel van ons bouwland is voor omzetting in weiland ongeschikt, het beste, het meest geschikte zal weiland worden." Met cijfers wordt dit verder toegelicht.¹⁾

En er moet geholpen worden. Het geldt voor onze graanboeren: te zijn of niet te zijn. „Er blijft dus niets anders over dan een invoerrecht te heffen op granen en wel tot een vrij hoog bedrag, van bijv. f 3.— per hectoliter." Onder erkenning, dat een hoog invoerrecht den prijs van het brood zal verhoogen, wijst de spreker er op, dat men daaraan geen overdreven gewicht moet hechten. En de nadeelen bij niet-bescherming zijn veel grooter. „Zal die toeneming der werkloosheid, gevoegd bij de andere nadeelen, welke bij niet-bescherming te verwachten zijn, niet veel grooter zijn dan dat van eene prijsverhooging van het brood?" En ten slotte: „het gaat bij de vraag om graanrechten om bescherming van een *nationaal* belang."

De heer van Alphen is tegenstander van graanrechten.

De tweede antirevolutionaire spreker is de heer Van Alphen, in wien wij een tegenstander van graanrechten aantreffen. Graanrechten zijn volgens hem het verkeerde redmiddel. „De absentie daarvan heeft ook de malaise in den landbouw in Engeland niet gekeerd en de toepassing daarvan heeft den boerenstand in Duitschland en in Frankrijk niet welvarend gemaakt."

De heer Van Dedem wil het bimetalisme invoeren.

De heer Van Dedem wenscht de zaak te beschouwen in verband met de vraag: „Wanneer onze buren de deur of geheel gesloten houden of slechts op een kier zetten, kan het dan geraden zijn de onze wagenwijd open te zetten?" Daarom staan wij — volgens spreker — niet voor een vrije keuze tusschen de twee stelsels: vrijhandel of protectie. Hij eindigde met den wensch: „Laat men het bimetalisme invoeren, of zoo het mogelijk is, terugkeeren tot den enkelen zilveren standaard, dan is protectie niet noodig en kunnen wij het vrijhandelstelsel behouden."

De heeren Lucasse en Heemskerk bespreken het duurteargument.

De afgevaardigde Lucasse zegt: „Het *eenige* geneesmiddel, dat de kwaal zoo al niet geneest dan toch den voortgang stuit, is het heffen van graanrechten." — „Zijn wij in Nederland dan zooveel wijzer dan in Frankrijk en Duitschland. Men zegt dat ook daar de landbouwer, niettegenstaande daar invoerrechten op granen bestaan, nog klaagt; ik geloof het gaarne; ook daar

¹⁾ De heer 't Hooft kon het weten, omdat hij zich beroepen kon op een 40-jarige ervaring als landbouwer.

zullen dan ondanks de graanrechten nog wel moeilijke omstandigheden voor den landbouw aanwezig zijn, doch heel wat minder moeilijk dan bij ons. Men klaagt daar zegt men, maar ik heb nog niet gehoord dat daar ook het volk klaagt, dat tengevolge van de graanrechten het brood duurder is geworden. Men wijst op Engeland, dat ook geen invoerrechten op granen heft, maar klaagt de landbouw daar ook niet over den slechten toestand? En heeft men in Engeland dan geen scheepvaartrechten, die min of meer met invoerrechten gelijk staan? En staan wij inderdaad met Engeland gelijk? Met Engeland, dat den wereldhandel in handen heeft en groote industrieën bezit? Immers neen, en dan gaat ook de vergelijking niet op . . ."

Als de heer H e e m s k e r k de bescherming door graanrechten bespreekt, wijst hij er allereerst op, dat de prijs van het brood niet stijgen zal boven den prijs van voor 2, 3 jaren, en dat hij de stelling nog niet heeft hooren verkondigen, dat toen de broodprijs zoo onrustbarend hoog was. Over een destijds bestaande duurte van het brood als oorzaak van ellende heeft hij niet hooren klagen. Tegenover het argument van de dure broodprijzen stelt hij dit: „er is eenig beschermend graanrecht noodig opdat de graanbouw niet geheel en al ten onderga. Het argument van den duren broodprijs zou onder zekere omstandigheden ook bij mij zwaar kunnen wegen, wanneer n.l. de graanbouw in bloeienden toestand verkeerde en men wenschte, opdat de boer nog meer zoude verdienen, een recht op graan te heffen. Dan zou ik zeggen: „gij hebt volkomen gelijk om over duren broodprijs te gaan spreken". En aan het eind van zijn rede constateert H e e m s k e r k, dat de vrijhandelaars een eind aan het wijken zijn gebracht en in minder gunstige positie zijn dan vroeger, al ware het slechts door de verklaring van den Minister, dat het practisch meer gold een quaestie van opportuniteit, dan een vraag van beginsel.

De rede van den heer D o n n e r, dien wij boven reeds noemden, is niet het minst van belang, omdat daarin geconstateerd wordt, dat de Minister en de Regeering verklaard hebben onpartijdig te zijn, geen dogma inzake de onderwerpen van vrijhandel en protectie erop na te houden en als zoodanig niet doctrinair te zijn. De Minister had bovendien verklaard, dat hij *op het oogenblik*

De rede van den heer Donner niet het minst van belang.

of *voor het oogenblik* de Kamer ontraadt hare stem te geven aan de motie van den heer D o b b e l m a n n. Over die uitlating van den Minister heeft de heer D o n n e r zich verheugd, maar toch kan hij den raad van den Minister niet opvolgen om tegen de motie te stemmen, omdat hij vreest, dat, wanneer de Regeering het oogenblik zal gekomen achten om een voorstel in te dienen, het dan te laat zal zijn; dat er dan niet meer, of althans niet veel meer te beschermen zal wezen. Het argument van vrijhandelaarszijde aangevoerd, dat in Amerika, Indië en Australië de vermeerdering der bevolking vanzelf de prijzen der granen zal doen stijgen, wijst de spreker van de hand door te wijzen op de lessen der ervaring. „Noord-Amerika is vooral in de laatste 20 jaren overstroomd met immigranten en in weerwil daarvan zijn in hetzelfde tijdvak de prijzen gedaald en is de uitvoer toegenomen; en wat Britsch-Indië aangaat, daar is reeds eene betrekkelijke dichte bevolking en is evenmin stijging te verwachten.” D o n n e r zal vóór de motie stemmen tot aanmoediging van onzen graanbouw, om het greintje moed, nog bij den landbouwer aanwezig, in het leven te houden en aan te wakkeren. „Ik wil medewerken om den drenkeling het hoofd boven water te houden, opdat de boer door ietwat hoogere prijzen gesteund en aangemoedigd worde om ook van zijne zijde alle krachten in te spannen en alle middelen aan te wenden, zoo intensief als extensief, tot meerdere productie en opbrengst van zijne gronden.”

*Bij stemming
over de motie de
a.r. afgevaardigden
verdeeld.*

De betoogen der vóórstanders van graanrechten mochten niet baten: in de vergadering van 21 Maart 1895 werd de motie D o b b e l m a n n in stemming gebracht en met 52 tegen 33 stemmen verworpen. Ook ditmaal waren de antirevolutionaire afgevaardigden verdeeld: zoo stemden vóór de motie de heeren 't Hooft, Van Dedem, Lucasse, Heemskerk, T. Mackay en Donner; onder de tegenstemmers vinden wij o.a. Van Alphen en Æ. Mackay.

*De meening van
„De Standaard”
over graanrechten.
Wat de finale
oplossing
moet zijn.*

Het hoofdorgaan van de antirevolutionaire partij „De Standaard” had zich intusschen inzake de kwestie der graanrechten niet onbetuigd gelaten. In de nummers 7044, 7046, 7048 en 7050, d.d. 22 Februari 1895, 25 Februari 1895, 27 Februari 1895 en 1 Maart 1895, werd de strijd om de graanrechten in de hoofd-

artikelen ter sprake gebracht. In het eerste artikel, getiteld „*Fiscaal graanrecht*”, werd gewezen op het onderscheid tusschen fiscale rechten, die dienen om de schatkist te stijven en protectionistische rechten, welke prijsverhooging tot hoofddoel hebben. Op grond van de in Duitschland opgedane ervaring kwam dit artikel tot de conclusie: „Zoo bleek derhalve, dat de buitenlandse importeur (misgewassen daargelaten) volop bleef invoeren, ook al moest er de bijdrage voor de Duitsche schatkist af. En overmits nu de Duitsche toestanden in dit opzicht van de onze niet merkbaar verschillen, staat het vast, dat ook ten onzent zeer wel een recht b.v. van *f* 1.— kan geheven worden, zonder op den prijs van graan of brood invloed te oefenen; en waardoor toch millioenen in 's Rijks schatkist zouden vloeien, die niet door ons eigen volk, maar door het buitenland zouden betaald worden. Oorzaak hiervan is, dat de productie- en aanvoerkosten van het graan in Amerika, in Rusland, in Rumenië en in Britsch-Indië, zooveel minder zijn dan in Duitschland en ten onzent.”

Als dan in de drie volgende artikelen de „*Beschermende Graanrechten*” behandeld worden, begint Dr. Kuyp er met er op te wijzen, dat zijn partij noch op het standpunt van het vrijhandelsdogma, noch op dat van het protectie-dogma, maar op het opportunistisch standpunt van *fair trade* stond en staat. Waar kan vrijhandel, en slechts waar de omstandigheden er toe noodzaken gedeeltelijke protectie. We moeten er aan denken, dat we zijn een *eigen volk* en een *volk onder de volken*. Niet het politiek beginsel, maar de feitelijke toestand moet hier den doorslag geven. En als algemeen resultaat van de in Duitschland opgedane ervaring mag vastgesteld worden, dat het buitenland het grooter deel van het recht betaald heeft; en dat, voorzoover het binnenland dit ten deele meebetaalde, de schade noch voor den consument noch voor den handel zoo groot geweest is, als men vreesde. Maar ook dat juist deswege de verwachte stijging der graanprijzen op verre na niet opleverde wat men verwacht had, en dat de landbouwer, in zijn verwachtingen teleurgesteld, thans om nog veel sterker protectie vraagt, zal die protectie afdoende wezen. Dr. Kuyp er komt ten slotte tot de conclusie, dat stellig intensieve bouw, door keur van zaadkoren, rationeele bemesting, enz. van onzen landbouw *plicht* is. Anders geen

afdoende baat. De finale oplossing moet zijn: daling van den landprijs, vermindering van de publieke lasten, die den boer drukken, betere regeling van het pachtcontract.

*Onbevangen
kennisneming
van historie doet
niet twee, maar
drie richtingen
onderscheiden
inzake oplossing
landbouwcrisis.*

In het bekende door de Volksuniversiteitsbibliotheek uitgegeven boekje „Inleiding tot Landhuishoudkunde” door S. Koenen, bewerkt door Dr. H. W. C. Bordewijk, is te lezen ¹⁾, dat hier te lande het verlangen naar overheidsbemoeiing bij het voortgaan van de landbouw-crisis tot uiting kwam naar twee richtingen:

a. de eene richting zag vooral heil in bevordering van overheidswege van kennis en ontwikkeling van den boer en in het streven en aanmoedigen van alles wat de technische en economische verbetering van het bedrijf aangaat;

b. de andere richting verwachtte alle heil van protectionisme; men wenscht de buitenlandsche concurrentie tegen te gaan door het heffen van hooge invoerrechten, vooral op granen. Men wenschte z.g. graanrechten. Men achtte dit het eenige middel, dat den vaderlandschen landbouw op de been kon houden.

Met alle bescheidenheid moge hier worden opgemerkt, dat o. i. hier de werkelijke historie niet zuiver wordt weergegeven. Wie onbevangen kennis neemt van hetgeen zoowel in de pers als in de Tweede Kamer der Staten-Generaal vóór en tegen de kwestie werd aangevoerd, moet tot een andere conclusie komen. Dat de genoemde richtingen bestonden, geven wij aanstonds toe, maar er was ook nog eene derde richting, welke hier verzuimd is te noemen. Het was die richting, die alle invoerrechten afkeurde, wanneer ze gemist konden worden, die meende, dat een zuiver vrijhandelstelsel alleen kon toegepast worden bij een onbelemmerden invoer in het buitenland en daarom thans als tijdelijke maatregel een invoerrecht op sommige granen wilde zien geheven, waarbij voor elk artikel de voor- en nadeelen van het invoerrecht zorgvuldig zouden moeten worden overwogen. ²⁾

¹⁾ Pg. 190.

²⁾ Men zie o.a. Landbouwkundig Tijdschrift van 1895 en 1896. Op de over dit onderwerp handelende artikelen is ook de aandacht gevestigd door Jhr. Mr. Dr. A. F. de Savornin Lohman in zijn opstel „Eene studie over graanrechten”, te vinden in „Verzamelde Opstellen”, deel II, Den Haag, 1923, pg. 64.

Koenen gaat overigens op de kwestie der graanrechten niet dieper in „omdat de aanhangers van die rechten den strijd verloren hebben.” ¹⁾ Gelet op hetgeen de antirevolutionaire afgevaardigden te berde brachten zullen wij hier trachten de argumenten nader te onderzoeken.

Zoowel door 't Hooft als door Heemskerk werd speciaal het argument bestreden, dat de graanrechten een belasting op het geheele Nederlandsche volk zouden leggen door het verhoogen van den prijs van het brood. Natuurlijk moet toegegeven worden, dat er verband is tusschen graanprijzen en broodprijzen, maar de fout van de tegenstanders der graanrechten lag hierin, dat ze zich het verband tusschen die prijzen overdreven voorstelden. Volgens het landbouwverslag over 1893 ²⁾ bedroeg de gemiddelde broodprijs te Amsterdam 14 ct., te Utrecht 12½ ct. en te Leiden 12 ct. en dat bij eenzelfde prijs der tarwe: een bewijs, dat ook plaatselijke omstandigheden een grooten invloed hebben. En in Amsterdam werd evengood 15 ct. per kilo betaald, toen de tarwe f 4.55 als toen zij f 7.30 kostte. En bovendien betoogde de heer Heemskerk terecht, dat duur brood nog niet behoeft te wijzen op een mindere welvaart. Frankrijk en Engeland waren de landen, die bewezen, dat bij betrekkelijke duurte ook een groote mate van welvaart onder de arbeiders kon worden gevonden.

Een tweede argument tegen de graanrechten aangevoerd was dit, dat een groot aantal landbouwers niet alleen geen voordeel doch nadeel zouden ondervinden nl. diegenen, die graan inkochten als veevoeder. De kosten der veevoeding zouden stijgen, met noodzakelijk gevolg: nieuwe verliezen, in verband met de lage vee prijzen. Doch hiertegenover zij gewezen op de bedoeling van tal van voorstanders van graanrechten, die niet ieder graanartikel zonder onderscheid zouden willen belasten, maar die b.v. rogge wilden laten vrijblijven, omdat voor dat artikel de noodzakelijkheid van bescherming niet bleek, zooals dat wél bij tarwe b.v. was gebleken. Verschillende gewassen wilden ook de voorstanders van graanrechten vrij laten.

*Nader onderzoek
van de argumen-
ten tegen graan-
rechten.*

Conclusie.

¹⁾ a.w. pg. 190.

²⁾ Pg. 242.

Dan werd nog aangevoerd, dat het voordeel van invoerrechten alleen zou zijn voor een gedeelte der landbouwers: de eigenaars, en niet voor de pachters. De verhoogde graanprijzen zouden voor een belangrijk deel worden omgezet in verhoogde pachtwaarde en verhoogde koopwaarde van den grond.¹⁾ Terecht merkt Mr. van Assendelft de Coningh in zijn artikel in het *Landbouwkundig Tijdschrift* ²⁾ bij dit argument op, dat dit argument alleen iets bewijst tegen de regeling van het pachtstelsel. Ware het juist, dan zou het pleiten tegen *elke* verbetering van bodem of cultuur, tegen bemesting, bevoëiing of drooglegging, kortom tegen alles wat strekken kan tot verhooging der vruchtbaarheid van den grond. Immers in al die gevallen wordt het land beter, dus meer waard, en zal dus misschien de pacht worden opgeslagen. Ook zou men het dan als een ramp voor den pachter moeten beschouwen als hij een paar goede oogsten had, want ook hierin zou de landheer een middel kunnen zien om de pacht te verhoogen. Op zich zelf is het nog geen bewijs, dat een maatregel niet deugt, wanneer ten gevolge daarvan ook de grondbezitter in een beteren toestand zal geraken.

Heeft nu de geschiedenis de voorstanders van graanrechten in het gelijk gesteld? Deze vraag is moeilijk te beantwoorden. Let men op de slechts zeer geleidelijke stijging der tarweprijzen nà 1895, dan is men geneigd de voorstanders van matige invoerrechten in het gelijk te stellen. Men had den landbouwer door een matig invoerrecht kunnen helpen om spoediger tot beteren welstand te geraken. Nu men alle invoerrecht van de hand wees, was de landbouw ook uitsluitend aangewezen op ontwikkeling van eigen energie — wat natuurlijk op zich zelf tot goede resultaten leidt — en ommekeer in de conjunctuur. Dit laatste is geschied: in Argentinië en Britsch-Indië was oogstmislukking en ook in Europa zelf lieten de oogsten veel te wenschen over, waardoor wijziging werd gebracht in de verhouding tusschen vraag en aanbod.

¹⁾ Dit bezwaar werd o.a. aangevoerd door Mr. M. J. Pijnappel in zijn brochure „Arbeid en bescherming”, A'dam, 1897, pg. 4.

²⁾ Jaargang 1896, pg. 43.

Dr. Kuypers' strijd tegen den vrijhandel als *dogma* werd in 1897¹⁾ voortgezet naar aanleiding van eenige artikelen in de *N. Rott. Ct.*, die de stelling verdedigden, dat vermindering van invoer tengevolge heeft een evenredige daling van den uitvoer. Uitgegaan was van den regel door Say opgesteld: „les produits s'échangent contre les produits.” Deze stelling lichtte Kuypers als volgt toe: Een land, dat een uitvoerexcedent heeft, krijgt zijn uitvoer betaald met twee factoren: 1o. waren aan invoer en 2o. rentegevend papier. Noemen we nu den eersten factor W en den tweeden P, dan zegt de wet van Say: P is constant en W is voor wisseling vatbaar. „Als het waar was, dat de verhouding tusschen uit- en invoer een constante was, zoodat, als de invoer verminderde, ook de uitvoer verminderen moest, dan zou de regel ook omgekeerd moeten doorgaan, en vermeerdering van invoer evenredige vermeerdering van uitvoer tengevolge moeten hebben.” Met cijfers toonde „*De Standaard*” vervolgens aan, dat de handelspolitiek van Duitschland in de jaren 1886—1895 geen vermindering van den totaal-invoer tengevolge had gehad en de conclusie was, dat de onderstelling van Say niet aanvaard kon worden, dat het hooge invoerrecht in Duitschland er den handel en de scheepvaart *niet* had doen dalen in beteekenis; dat het leven er veel beter was geworden; en dat er meer arbeid was te vinden. „Is het dan zoo onnatuurlijk, dat we voor het weegeroep van doctrinaire vrijhandelaars *niet* aanstonds uit den weg gaan?”

Dr. Kuypers zet in „*De Standaard*” den strijd tegen het vrijhandels-dogma voort.

¹⁾ Men zie het hoofdartikel „*Doctrinarisme*” in *De Standaard* van 12 Mei 1897 (no. 7725). Ten onrechte wordt hierin de stelling „les produits s'échangent contre les produits” toegeschreven aan Léon Say. Deze stelling is afkomstig van Jean Baptist Say (1767—1832), schrijver van „*Traité d'économie politique ou simple exposition de la manière dont se forment, se distribuent et se consomment les richesses*” en „*Cours complet d'économie politique pratique* (1828/30). Léon Say schreef „*Le socialisme l'état*”, Parijs, 1884.

Het in- en uitvoerargument vindt men verder uitvoerig besproken bij J. J. I. Harte, „*Vrijhandel en Bescherming*”, 's-Gravenhage, 1890 en J. van Dusseldorp A.M.z.n., „*Drie stelsels van Handelspolitiek*”, Haarlem, 1900. Over dit laatste boekje vindt men een waardeerend artikel in *De Standaard* (no. 8790 van 1900): „Geen vrijhandel dan in de wereldhuishoudkunde, maar ook geen wild protectionisme met een uniform algemeen tarief.”

HOOFDSTUK V.

HET ONTWERP-HARTE VAN TECKLENBURG EN WAT ER AAN VOORAF GING.

Ontwerp—
Pierson.

Bij de bespreking van de wet van 1895, welke een technische verbetering bedoelde van de bepalingen tot verzekering van de heffing van invoerrechten, zagen we, dat deze wet tot gevolg had een feitelijke verhooging van het percentage van heffing. Naar waarheid: „een terugtred op den weg naar vrijhandel.”¹⁾

Ook Minister Pierson stelde de vrijhandelaren teleur.²⁾ Het ontwerp³⁾ van dezen bewindsman, dat in 1900 werd ingediend, stelde voor de rechten op fabrikaten van 5 op 6 % te brengen. Hoewel het volgens de regeering een fiscale bedoeling had, zou het in werkelijkheid een bescherming voor onze industrie met zich gebracht hebben.⁴⁾ De verkiezingen vielen voor het ministerie-Pierson—Borgesius in ongunstigen zin uit; het ministerie-Kuyper, het tweede coalitie-ministerie, trad op, welks Minister van Financiën, Mr. J. J. I. Harte

¹⁾ Mr. H. W. Hovy, „De Tariefwet”, A'dam, 1904, pg 38.

²⁾ Men zie over deze teleurstelling voor de vrienden van *Het vrije ruilverkeer*: J. d' Aulnis de Bourouill, *Levensbericht van „Nicolaas Gerard Pierson”* in het Jaarboek van de Koninklijke Akademie van Wetenschappen 1911 (A'dam, Januari 1912). Op pg. 38 leest men: „Het is destijds voor mij en vele andere vrienden des ministers een pijnlijke taak geweest, op een vergadering der vereeniging „Het vrije Ruilverkeer”, den beslistten wensch uit te spreken, dat het ontwerp niet tot wet zou worden verheven.”

³⁾ Gedrukte Stukken, zitting 1899/1900, 222.

⁴⁾ Zooals reeds door velen is opgemerkt, is het beter het onderscheid tusschen fiscale en beschermende rechten niet in de bedoeling van den wetgever, maar in de feitelijke werking der rechten te zoeken. Fiscale rechten zijn die, welke alleen ten gevolge hebben, dat er geld in de schatkist komt; beschermende rechten steunen de productie.

van Tecklenburg, op 18 September 1901 het ontwerp Pierson introk.¹⁾

Alvorens wij de handelspolitieke gezindheid van dezen Minister bezien, moge herinnerd worden aan het opnieuw optreden van Dr. A. Kuyp er als lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal in 1894 voor het kiesdistrict Sliedrecht. Het is in de periode 1894—1901, dat wij ook van den toenmalige leider der antirevolutionaire partij een wel gefundeerde meening vernemen omtrent de te volgen handelspolitiek. In zijn rede gehouden bij de algemeene beschouwingen over de Staatsbegrooting van 1898 vinden wij een opmerking aan het adres van den Minister van Financiën Pierson ter zake van diens plannen betreffende een herziening van het tarief. Kuyp er meent, dat men met een tariefswijziging er niet komt, want voor de sociale hervormingen zal veel meer geld noodig zijn. Bij het begrootingsdebat op 4 December 1900 houdt Kuyp er een redevoering, waaruit we het gedeelte inzake het vraagstuk der handelspolitiek hier in zijn geheel overnemen²⁾:

Hernieuwd optreden van Dr. A. Kuyp er. Zijn redevoering in de Tweede Kamer op 4 Dec. 1900.

„Ik kan ook niet genoeg mijn blijdschap daarover uiten, dat de Minister van Financiën dan toch eindelijk heeft ingezien, dat de free-trade er aan moet gegeven worden en dat zijn schoone illusie van voorheen en veel van zijn zoo rijk opgezette theorieën in zijn wetenschappelijke geschriften eenvoudig het veld hebben te ruimen, en dat hij bezig is, denzelfden ommekeer op oeconomisch gebied te maken, die in de meeste landen van Europa reeds door de beste staatslieden en oeconomen gemaakt is.

En nu moet men in deze Kamer niet zeggen: dat gaat tegen het heilig huisje; aan de free-trade moogt ge niet raken. Want ik heb straks van „oude knollen" gesproken, en één daarvan heet de impôt unique; dat was vroeger het ideaal, hetwelk aan de fijnproevers op liberaal gebied voor oogen stond. Alle indirecte belastingen moesten weg, en er mocht niets overblijven dan directe belasting, en dan ook maar één. Wij weten, wat daarvan terecht gekomen is. Wij hebben nu vijf directe belastingen, en

¹⁾ Gedrukte Stukken, zitting 1901/1902, 38.

²⁾ *Parlementaire Redevoering* door Dr. A. Kuyp er, deel I, Kameradviezen, pg. 577—581.

die brengen saam $34\frac{1}{2}$ millioen per jaar op; daarentegen is de opbrengst der indirecte belastingen 80 millioen. Wij varen na honderd jaar dus altoos nog in het oude schuitje. En wat de invoerrechten betreft heeft men zich ten opzichte van deze al lang weer afgevraagd, of ook uit dat koetje niet nog iets te melken viel, en al melkende zijn wij langzamerhand sedert 1889, dit is in tien jaren, van 5.25 tot 10 millioen aan invoerrechten gekomen. Maar ook dit is nog een zeer laag cijfer, dat nog alleszins voor verhooging vatbaar is.

Ik heb hier voor mij liggen The Statistical Abstract, een Engelsch blauwboek, waarin op bladzijde 51 voorkomt een lijst, gevende the total amount of import duties collected in each country. Daar wordt in opgegeven wat in de verschillende landen in 1898 aan inkomende rechten betaald is, en wel alles in ponden sterling. Nederland komt daar voor met p. st. 731.000, België met ruim eens zooveel, p. st. 1.818.000, Zwitserland ook ruim eens zooveel, p. st. 1.933.000, Denemarken eveneens meer dan eens zooveel, p. st. 1.706.000, Zweden ongeveer viermaal zooveel, p. st. 2.853.000, Noorwegen p. st. 1.841.000 en the United Kingdom, wel het grootste land van den vrijhandel, p. st. 21.375.000, wat, gereduceerd naar de proportiën van de bevolking, voor ons zou geven eene goede p. st. 2.000.000.

Het is altijd een gewaagd iets voor mij, met dergelijke stukken voor den dag te komen, maar dit is een stuk, dat heet presented to Parliament by Command of her Majesty. Allicht verdient het dus vertrouwen. Wanneer nu die cijfers juist zijn, dan heb ik alle hoop, dat eene aanmerkelijke verhooging van ons tarief nog zal kunnen tot stand komen, zonder iets hier te lande in gevaar te brengen. Vraagt men, of ik dan voor de protectie als dogma ben? Dat dogma van de protectie vind ik al even leelijk als het dogma van de free-trade. Ik wilde, dat de heeren in de kerk zich wat meer aan de dogma's hielden en dat ze buiten de kerk alle dogma's lieten loopen. Ik vind het dogma van protectie nog leelijker dan dat van free-trade, want in dit laatste is althans nog eene ideale gedachte, die men in de protectie ten eenenmale mist. Daaruit, dat protectie in een groot land voordeelig is, volgt ook nog niet, dat ze dat ook is in een klein land. Veeleer acht ik, dat men

met den aard van het land en zelfs met dien van elk artikel moet rekenen, om te weten, wat elk artikel kan lijden. Maar ik verzet mij, als men zegt, dat met tariefsverhooging alles mis gaat; als men beweert, dat invoerrechten den invoer vermindere; dat lagere invoer lageren uitvoer geeft; in één woord, dat het geheele land op die wijze te gronde gaat. Want dan moet ik zeggen, dat ik dat alles wel heb gelezen, en dat ik die theorieën prachtig vind, maar dat ik toch meer hecht aan de experientie. En wanneer ik zie, wat die experientie betreft, hoe Ierland, na in de diepste ellende gestort te zijn, in 1783 weer beschermende rechten heeft gekregen, dat die aldaar tot 1801 hebben stand gehouden, en dat niet een protectionist, maar een voorstander van free-trade, Mr. Webb, omtrent die periode getuigt: „that in fifteen years the agriculture, the commerce, and the manufactures of Ireland had swelled to an amount that the most sanguine friends of Ireland would not have dared to prognosticate. The revenue had increased to three or even four times its former volume, without any increase in the burdens of taxation”; wanneer ik voorts zie, wat er uit Ierland geworden is, toen dat tarief is afgeschaft; wanneer ik evenzoo zie, hoe in Engelsch-Indië, waar vroeger eene huisindustrie werkelijk een gezonden economischen toestand in het leven riep, in 1858 eindelijk weer eene kleine bescherming gekomen is, die er in 1881, ter wille van de Engelsche wevers, weer is afgegaan, en wat Indië is, nu weer diezelfde ellende terugkeerde, waarvan Miss Nigthingale ons indertijd geteekend heeft, hoe er in één jaar zes millioen slachtoffers van den honger vielen; en wanneer ik daarbij zie, hoe in Duitschland en Amerika geen ondergang, maar een hoog opbloeien van de nationale industrie op de tariefsverhooging is gevolgd, dan moet ik toch zeggen, dat ik, ziende op die experientie, nog niet zoo ernstig beducht ben als de theoretici het zijn, voor de gevolgen van een verstandig en met beleid verhoogd tarief voor Nederland.

Ik zal daarover nu niet verder uitweiden, omdat, wanneer wij toekomen aan den eersten protectionistischen maatregel tot versterking der middelen, wij gelegenheid te over zullen hebben, dit debat voort te zetten. Maar wel wil ik op iets anders wijzen, hierop namelijk, hoe, naar de gegevens, die mij ten

dienste staan, het lot van de arbeidende bevolking door niets zoo zeer verbeterd wordt als juist door eene recht ontwikkelde nationale industrie. Wij bezitten over dit vraagstuk een werk, met de grootste zorg toebereid, van dr. Wright: *Industrial evolution of the United States*. Het zou niets beteekenen, of ik hier wees op de hoogere loonen, die verdiend worden in Amerika, waar een metselaar tot *f* 10 daags maakt. Dat hangt samen met den levensstandaard in die Staten. Dat heeft dr. Wright dan ook zeer goed begrepen, en daarom heeft hij den weg gevolgd, dien men moet volgen om de wijzigingen, die tot stand kwamen, objectief te beoordeelen. Hij heeft namelijk een fixum genomen, wat het jaar en wat het cijfer betreft; voor het jaar nam hij 1860, en stelde het loon er van op 100 en rekende voorts terug en vooruit, om te zien, in hoeverre het loon daarboven of daarbeneden ging. Daarbij is hij gekomen tot het resultaat, dat wat in 1860 — dat is zijn jaar van uitgang — stond op 100, in 1891 geklommen was tot 160.07, met een vooruitgang derhalve van 60.07. En wat de vraag betreft, of die nominal wages ook reëel waren, heeft hij nagegaan, of de prijzen al dan niet in dienzelfden tijd verandering hadden ondergaan. Want, natuurlijk, als de prijzen waren toegenomen, zou die verhooging der loonen niets beteekenen.

Hij heeft dat gedaan voor 223 artikelen en heeft al die artikelen consolidated and averaged, en is toen tot deze conclusie gekomen, dat wat in 1860 stond op 100, in 1890 gekomen was op 94.4. Waaruit dus blijkt, dat het klimmen van het loon van 100 tot 160.07, om de realiteit te hebben, nog verhoogd moet worden met de kleine daling, die er in de prijzen heeft plaats gehad.

Maar ook zonder deze Amerikaansche geleerdheid er bij te halen, kan men, wanneer men op onze grenzen vrienden heeft en bij dezen informeert, hooren, hoe telkens Hollandsche arbeiders naar Duitschland trekken, om te werken, hoe zij daar duur brood koopen en met dat dure brood zich voeden en niet alleen onderwijl geld naar huis sturen, maar ook bij hun terugkomst een gevulden buidel meebrengen. Waar nu de toestand in dit opzicht vroeger juist anders was, namelijk, dat Deutsche arbeiders naar hier kwamen om hier werk te zoeken, ziet men

daaruit toch duidelijk, dat verhooging van het tarief in Duitschland niet ten gevolge heeft gehad, dat de toestand van de arbeiders verslechterd is. Ook is het opmerkelijk, dat juist in die landen, waar de arbeiders het meest in de melk te brokkelen hebben, omdat men daar algemeen stemrecht heeft, verlaging van het tarief tot dusver geen hoofd-object bij den verkiezingsstrijd uitmaakt. Men zou zeggen, dat men in landen, waar algemeen kiesrecht bestaat, nooit een tarief kon hebben op granen, omdat dat hooge broodprijzen geeft en dat het volk als één man daartegen op zou komen. En toch blijkt dit niet het geval te zijn.

Er is in het Voorloopig Verslag reeds op gewezen, dat wat men hier te lande bij de vorige verkiezingen over dat „dure brood” heeft gezegd, een valsch katje was, want waar destijds sprake was van eene verhooging per kilo brood met niet meer dan één cent, en wel als schaalrecht, zoodat, wanneer de prijs hooger ging, het recht vanzelf wegviel, is het merkwaardig, dat juist onder dit Gouvernement, dat gekomen was om de duurte van het brood niet te krijgen, de prijs van het brood, buiten de schuld van het Gouvernement, eene stijging heeft ondergaan, die soms driemaal grooter was. Nu zou men verwacht hebben, dat er daardoor onder het volk eene naamlooze ellende zou zijn ontstaan, die ten hemel had geschreid. Wij hebben daarvan echter niets gehoord. Er is nauwelijks van gerept. Ik zou daarom aan de regeering wel in overweging willen geven, bij komende verkiezingen van geen graanrechten te spreken. Men moet, al is het een valsch katje, niet de gelegenheid aan de tegenpartij geven om er weer misbruik van te maken. Wanneer ik een goeden jachthond heb, en ik zie, dat er binnen een valsch katje zit, laat ik hem buiten staan.

Dat doet echter niets af aan het feit, dat zulk eene verhooging van het tarief als waarop ik doelde, met beleid en op doelmatige wijze aangewend, is gebleken den toestand van de arbeidersbevolking niet minder, maar integendeel beter te maken. Waar nog bijkomt, dat zulk eene oeconomie niet het cosmopolitisme bevordert, maar juist het nationale streven sterkt. Het is toch bekend, hoe Carey in Amerika in zijn *Principles of economy* en evenzoo Friedrich List in zijn *Nationales System der*

politischen Oeconomie juist als hoofdmoment, waarom zij, die vroeger ijverige free-traders waren, met dat onjuist bevonden stelsel hebben gebroken, aangevoerd hebben, dat zij overtuigd werden, hoe free-trade uitstekend zou zijn voor één groot wereldrijk of zoo het overal werd ingevoerd, maar dat het voor eene nationale oeconomie ten eenenmale ongeschikt is. En juist waar eene nationaliseering van de oeconomie kan strekken om de nationale idee onder het volk te verheffen, zullen wij goed doen, indien wij, gelijk Groen sprak van eene Nederlandsche gedachte op Staatsrechtelijk gebied, zoo ook trachten te geraken tot eene Nederlandsche oeconomie."

*Kuypers rede in
de 2e Kamer op
6 Dec. 1900.*

In de vergadering van 6 December 1900 brengt Kuyper nogmaals de kwestie ter sprake. Dan zegt hij ¹⁾:

„De Minister heeft het mij voorts min of meer euvel geduid, dat ik het had voorgesteld, alsof hij zijn vroegere confessie inzake de oeconomische politiek had laten varen, en thans op weg was, andere denkbelden aan te gaan kleven. Zoover de Minister daarin gezien mocht hebben eene beschuldiging van verloocheining van beginselen, bied ik hem daarvoor mijn excuses aan; dit was allerminst mijn bedoeling. Integendeel heb ik veeleer steeds den man bewonderd, die, van den verdoolden weg tot inkeer komende, dit ook openlijk beled. En waar nu tal van groote oeconomen achtereenvolgens van hun liefde voor de free-trade terugkomen; — hoe dat toeging, kan men bij voorbeeld lezen in List's voorrede op zijn „Nationales System" —, daar kan er mijns inziens niets beledigends in gelegen zijn, te onderstellen, dat ten slotte ook deze Minister tot dien stap gekomen is.

Voorts heeft de Minister zich veroorloofd, tot mij te zeggen, dat ik een warm pleidooi voor protectie gehouden had. Toch heb ik dit in 't minst niet gedaan; ik besprak alleen de vraag, of de sociale kwestie, wat de betaling der kosten aanging, niet haar oplossing moest vinden in de tarieven. Ik heb den Minister gevraagd, of niet ook hij alweer van de noodzakelijkheid doordrongen was, de Staatsinkomsten door het tarief zóó te vermeerderen, dat de sociale hervormingen tot haar recht konden komen. Verder

¹⁾ *Parlementaire Redevoeringen* door D r. A. Kuyper, deel I, Kameradviezen, pg. 588 en 589.

heeft de Minister alleen over de graanrechten eene enkele opmerking gemaakt, waarvan hij wel gelooven zal, dat zij voor mij niets nieuws bevatte. Het eenige wezenlijke argument, dat ik dan ook in zijn rede vond, was, dat protectie geen ethische strekking heeft, maar veeleer de strekking om aan het ethische leven schade toe te brengen, omdat het begeerlijkheid opwekt. Of nu begeerlijkheden, ook zonder een stelsel van protectie, geen currente macht zouden kunnen zijn, is eene quaestie, waarover ik daarom met den Minister niet twisten zal, omdat ik weet, dat hij het daarover met mij eens is. Maar ik wensch hem de wedervraag te doen, of hij het stelsel van free-trade, d. i. van teugellooze concurrentie, dan *niet* aan zeer ernstige ethische bedenkingen onderhevig acht. Is daardoor niet een stelsel van reclame, van onderlinge benijding, van broodnijd en van onderling bedrog in het leven geroepen, zoo ver gaande, dat er reeds in meer dan één land maatregelen moesten genomen worden om dergelijke onheilige reclame en concurrentie in haar onzedelijke vaart te stuiten? Ik geloof, dat het niet aangaat, dit geschil met een ethisch argument te willen beslissen, omdat, welk stelsel men ook heeft, de zonde altijd haar verderfelijke poging zal wagen, om zich van dat stelsel ter uitbreiding meester te maken."

De Minister Pierson kreeg geen gelegenheid om zijn voorstel te verdedigen. 1 Augustus 1901 kwam Dr. A. Kuyp er zelf aan het bewind en als vanzelf moest de tariefkwestie een van de grondslagen voor het nieuwe regeerings-program uitmaken. Aldus luidde dat program: 1e. finale oplossing van het onderwijs-vraagstuk, voorzoover de Grondwet toeliet; 2e. verplichte verzekering ten bate van zieken, invaliden en ouden van dagen, met steun van het Rijk; 3e. het scheppen van middelen daartoe, o.a. door *eene oordeelkundige verhooging van de opbrengst onzer tarieven (inkomende rechten), die tevens den nationalen welstand ten goede komt en den nationalen arbeid verheffen kan.*

Dr. Kuyp er als Minister aan het bewind. Zijn program.

Dr. Kuyp er nam zelf de schoolkwestie en de verzekeringswetten voor zijn rekening, terwijl de Minister Harte van Tecklenburg, als hoofd van het Departement van Financiën, voor de voorbereiding eener tariefsherziening zou moeten zorg dragen. Het onderwerp was Minister Harte niet vreemd:

als lid van de Tweede Kamer had Mr. Harte in 1890 een brochure over „Vrijhandel en bescherming” het licht doen zien. Wie van dat geschrift kennis had genomen, behoefde aan den aard en bedoeling van de plannen van den Minister Harte niet te twifelen. Op duidelijke wijze had hij stelling genomen tegen het vrijhandelsdogma en zoo was het niet te verwonderen, dat een ontwerp kwam, dat een anderen koers insloeg dan de voorstellen van 1862 en 1877.

In de Troonrede van 1901 was reeds mededeeling gedaan van de plannen der Regeering ten opzichte van een tariefsherziening. Uit de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag der Staatsbegrooting voor 1902 bleek, dat de Minister van Financiën hoop had, dat het hem gelukken zou een tarief te ontwerpen, dat eenerzijds niet onaanzienlijke baten voor de schatkist zou opleveren, en anderzijds, wel verre van de nationale welvaart te schaden, haar integendeel krachtig zou bevorderen. Tegenover de „tegenstanders van protectie” werd opgemerkt, dat de cijfers van in- en uitvoer in het protectionistische Duitschland niet bewezen, dat de algemeene stelling, alsof verhooging van rechten *per se* den invoer en in verband hiermee den uitvoer zou doen dalen, steek hield. „De theorie, die tot deze conclusie leidt, klopt blijkbaar niet op de feiten.”

Minister Kuypers redevoering in de 2e Kamer op 4 Dec. 1901.

De Minister-President hield ook in de vergadering van 4 December 1901 een rede, waaruit wij het gedeelte over de invoerrechten hier overnemen: ¹⁾

„M. d. V! Ik kom tot een tweede punt en wel tot de quaestie van de invoerrechten. Ik heb het geestelijke laten voorop gaan en kom nu tot de stoffelijke zaken, naar de hier gemaakte opmerking, dat bij de Hollanders twee dingen altoos houvast hebben, ten eerste de *religie* en ten tweede de *negotie*, zooals onze vadersen het noemden. Dit erken ik niet alleen gaarne, maar ik hoop ook, dat die twee er bij ons volk nooit zullen uitgaan, want ik zou het ellendig vinden, als het of zijn religie of zijn negotie prijs gaf; houdt het die beide vast, dan kan het 't land goed gaan.

¹⁾ *Parlementaire Redevoeringen* door Dr. A. Kuypers, deel II, Ministeriele Redevoeringen I, pg. 51—56.

Wat de invoerrechten betreft, wil ik er op wijzen, dat uit de Troonrede duidelijk blijkt, dat het opgetreden Kabinet die invoerrechten fiscaal bedoelt, want er staat uitdrukkelijk, dat, waar de toestand van 's Rijks schatkist onvoldoende is, of zal blijken, in de eerste plaats tot verhooging van het tarief van invoerrechten zal worden overgegaan om dit tekort aan middelen te dekken. Er is dus in het uitgangspunt van eene verhooging van het tarief in den zin van protectie geen sprake; maar er staat in dezelfde Troonrede wel bij, dat die verhooging van het tarief tevens zal kunnen strekken tot bevordering van den nationalen arbeid. Wat is daarmede uitgesproken? Men kan hebben tweëerlei fiscaal tarief. Een fiscaal tarief, waarbij men het recht uitsluitend legt op datgene, wat in het eigen land noch geproduceerd noch verwerkt wordt, zooals in het Engelsche tarief tot voor korten tijd bijna uitsluitend het geval was. Of wel, men kan het fiscaal tarief ook doen drukken op den invoer van goederen, die tevens door eigen industrie of landbouw worden voortgebracht, zoodat het fiscaal tarief ook tevens de strekking heeft om te protegeeren. Er blijkt dus uit, dat, wat deze twee stelsels betreft, het Kabinet gekozen heeft vóór eene tariefsverhooging, fiscaal, maar niet in den zin, alsof die rechten uitsluitend moeten geheven worden van hier niet geproduceerde en niet verwerkte goederen.

De geachte afgevaardigde uit Rotterdam heeft in zijn rede de opmerking gemaakt, dat in de Memorie van Antwoord te dien opzichte een blunder is begaan, — hij heeft dit woord niet gebruikt, maar het komt er toch op neer, — en de geachte afgevaardigde uit Groningen heeft dien blunder op rekening van mijn geachten ambtgenoot van Financiën gesteld, door te zeggen, dat hij meende, dat in de Memorie van Antwoord zeer duidelijk twee stijlen voorkwamen: een gespierde stijl, dien hij beleefdelijk mij toerekende, en een *niet*-gespierde stijl, dien hij op rekening schoof van den Minister van Financiën. Zelf ben ik voor zulke prikken niet gevoelig, maar waar het mijn ambtgenoot betreft, wil ik toch aan het beter oordeel van den heer *Drucker* de vraag onderwerpen, of hij hiermede niet den Minister van Financiën min of meer heeft geridiculiseerd, of althans zoo gesproken, dat zijn rede een lach wekte, waarvan de tol werd betaald door den Minister van Financiën? Als hij zich de zaak indenkt, zal

hij zelf gevoelen, dat hij, ter wille van de onderteekening van de Memorie door den Minister van Financiën, — een normaal feit, dat bij alle Kabinetten is voorgekomen, — zich niet had mogen veroorloven, den Minister van Financiën in een min aangenaam licht te plaatsen. Eéne zaak wil ik mededeelen en die kan den heer Drucker tot openbaring en zelfkennis strekken: De bewuste passage was *niet* van den Minister van Financiën. Ik had haar gesteld en ik zal ook tegenover den geachten afgevaardigde uit Rotterdam de verdediging ervan op mij nemen.

In het Voorloopig Verslag wordt op bladz. 6 gelezen: „Beperking der concurrentie met het buitenland zal immers alleen verkregen kunnen worden door vermindering van invoer en hiervan zal vermindering van de opbrengst der rechten het noodzakelijk gevolg zijn". Op die zinsnede en op geen andere werd in de Memorie van Antwoord geantwoord. Wat was de bewering in het Voorloopig Verslag? Deze: wanneer gij een recht wilt nemen, dat strekken zal, om onze eigen industrie meer werk te geven, treft het alleen doel, als het den invoer belet of vermindert; wanneer gij daarentegen bedoelt, geld uit uw tarief te slaan, dan helpt het niet, want als gij het recht verhoogt, vermindert de invoer en brengt het recht juist minder op. Het ging dus om de vraag, of daar, waar invoerrecht op in het land geproduceerde goederen geheven wordt, de invoer vermindert en de uitvoer afneemt, ja dan neen. Daarop werd in de Memorie van Antwoord gezegd: Duitschland, dit zal men toestemmen, heft een recht, dat ongetwijfeld protectionistisch is; dat heeft daar eene reeks van jaren geheerscht. Wat is nu de uitkomst geweest? Is de industrie gebaat? Ja, want het aantal personen, in de industrie werkzaam, is geklommen met zooveel millioenen. Heeft het meerdere bate voor de schatkist afgeworpen, ja dan neen? Ja, want het bedrag aan inkomende rechten is in Duitschland gestegen. Is de invoer toegenomen of afgenomen? De invoer is toegenomen, evenals de uitvoer. Het resultaat was dus: meer arbeiders, meer industrie, vermeerdering van invoer, van uitvoer en van opbrengst van rechten.

En wat heeft de geachte afgevaardigde uit Rotterdam daartegen aangevoerd? Hij heeft gezegd: ik laat de periode tusschen '92—'94, toen de tariefoorlog tusschen Rusland en Duitschland

is uitgebroken, er buiten. Maar ik wensch te constateeren, dat, toen het tarief vóór 1892 20 pCt. hooger was, de toeneming van den invoer en de opbrengst van het tarief niet zoo hoog is geweest als in de periode na 1894, toen het tarief tusschen Duitschland en Rusland met 20 pCt. verminderd was.

Wat is hiermede aangetoond dan slechts dit, dat, wanneer het tarief te hoog wordt, het den invoer minder doet toenemen, dan wanneer het laag en matig is. Maar wie heeft dit ontkend? Niemand heeft dit betwist. Maar ging hierover het geding? Neen, het geding liep hierover, of in absoluten zin kon gezegd worden, dat protectionistische invoerrechten den invoer verminderen. Ter beantwoording van die vraag kon hetgeen hij aanvoerde echter niet dienen, omdat hij niet gewezen had op de stuiting of vermindering van invoer, maar alleen daarop, dat in de eene periode de invoer sneller, in de andere minder snel was toegenomen. In beide gevallen erkende hij zelf toeneming van invoer en dit is niet een bewijs tegen, maar integendeel vóór hetgeen in de Memorie van Antwoord gezegd is. Ten opzichte van de handelspolitiek in Europa en Amerika moet ik mij eene kleine opmerking veroorloven. Men hoort tegenwoordig nog wel van heeren, die vroeger vrijhandelaars waren en die het geloof aan hun eigen doctrine hebben verloren. Maar men hoort bijna nooit meer van iemand, die eerst het dogma niet was toegedaan en er nu toe bekeerd is. Wij hebben de periode van '40/'42 gehad. Toen ging het omgekeerd. Toen waren bijna overal in Europa de tarieven tamelijk hoog, en toen is de geest van Cobden uit Engeland in Europa binnen getogen en heeft stormenderhand geleerden en staatslieden veroverd. Toen was bijna met elk jaar toegenomen het aantal van hen, die voor den free-trade optraden. Maar tegenwoordig staat het zoo, dat in Europa Engeland en ons land tot voor korten tijd nog de eenige landen waren, waarvan men kon zeggen, dat er, althans in zekeren zin, met eene zekere mate, het vrijhandelstelsel werd toegepast, terwijl in alle andere landen, achtereenvolgens in het Noorden, in het midden, in het Westen en in het Oosten, van lieverlede overal tot verhooging van tarieven is overgegaan. Zeker zou men nog kunnen zeggen, dat Engeland dan toch het Rijk is, waar de groote overwinning op financieel en industrieel gebied behaald is en dat het toch

aan het vrijhandelstelsel zijn bloei en grootheid dankt. Maar daarin is eenige kentering gekomen. Gelijk de heeren toch weten, is de Times in Engeland, wat men zou kunnen noemen het weerglas der publieke opinie, en nu is een maand geleden, den 6en November, in de Times opgenomen een schrijven van B e r n a r d S a m u e l s o n, een man, die als L i s t, is begonnen te dweepen met het free-tradestelsel. In dat schrijven heet het: „Sir, I have been, during the course of an industrial career extending over nearly 60 years, a supporter of the policy of free-trade, and it is not without hesitation that I venture to approach the question whether, under the circumstances in which the country finds itself, some departure from that policy may not be indicated. The solution is urgent. In these conditions it is not surprising that many free-traders, like myself, have asked themselves whether a recourse to Customs duties all round of moderate amount may not be admitted as a legitimate source of revenue. Ours is the only State holding the dogma, that no Customs duty is admissible which is also protective”. Vervolgens stelt hij in het licht, hoe treurig het met de Engelsche financiën langzamerhand geworden is, en doet dan uitkomen, dat de stijging der inkomsten niet te danken was aan vermeerdering van welvaart, maar aan het accres van staatsinkomsten b.v. door de successiebelasting. „Salvation has been found in the death of millionaires”. Deze uitspraak mag geacht worden tot voor korten tijd ook op ons land toepasselijk te zijn geweest.

Nu kan men vragen, wat het er toe doet, dat die man dit schrijft? En dan antwoord ik, dat de redactie der Times zelf daarin aanleiding heeft gevonden van haar meening te doen blijken, waar zij zegt: „There was then a heavy tea duty, a heavy sugar duty, a timber duty, that brought in a considerable sum”. En het volgende is wel het gewichtigste: „and a shilling duty on imported corn which would now yield a large revenue without the smallest perceptible pressure on the consumer”. En na dat eerst historisch uiteengezet te hebben, zegt dat blad: „But the reimposition, for instance, of the shilling duty on corn, which Mr. Lowe threw away, in a fit of economic pedantry, would not be felt, and there are other articles of general consumption that would bear a small import.”

De schrijver eindigt met te zeggen: „no doubt, too, the reasons in favour of such a system are greatly strengthened by the development of the modern policy of „Trusts“, wick possess the power of flooding the British market, for a time at least, with goods below cost price“.

Is het nu niet opmerkelijk, dat, terwijl eenige jaren geleden een „editor van de Times“ zijn ontslag van de directie zou gekregen hebben, als hij een woord ten gunste van protectie had durven spreken, thans niet alleen zulke stukken opgenomen worden, maar de editor der Times zelf protectionisme aanbeveelt?

En wanneer men daarbij nu raadpleegt wat andere personen over deze quaestie in Engeland gezegd hebben, en hoe ook zij zich daarover uitlaten, dan ziet men, dat die afval in Engeland al verder en verder gaat. Samuel Morley liet er zich aldus over uit: „There can be no doubt that we are suffering from the operations of foreign tariffs. Let us boldly say, that if these duties continue, England will have to retaliate“. Kardinaal Manning, die vroeger ook een dweeper met den free-trade was, schreef: „I have believed in free-trade all my life, but my fear is that it will not last. It prospered when all its conditions were in our favour, but this does not prove that it will prosper, when the conditions are extensively changed“.

Men kan zich zelfs beroepen op Stuart Mill, die in zijn Principles of Political Economy zegt: „The only mode in which a country can save itself from being a loser by the revenue duties imposed by other countries on its commodities is, to impose corresponding revenue duties on theirs“.

Ik zou nog meer citaten kunnen aanhalen, maar wat ik voor-gelezen heb is voldoende. Men kan overigens in het werk van Curtis, getiteld Protection and Prosperity alles vinden wat noodig is om over de détails te oordeelen. En wanneer men daarbij rekent met het feit, waarop reeds herhaaldelijk gewezen is, dat de vorige Minister van Financiën, de heer Pierson, natuurlijk geen oogenblik er aan dacht, den free-trade te verlaten, maar toch in gelijken zin min of meer een spoor legde, waarop voor een volgend kabinet het voortglijden niet ongemakkelijk zou zijn, zal men toch moeten toegeven, dat de kans niet zó

slecht staat voor de protectie, of het kan wel eens gebeuren, dat de free-trade binnen niet zoo langen tijd de wereld uit was. Ik zeg dat niet, omdat ik voor mijzelf, of de leden van dit kabinet als zoodanig, als voorstanders van protectie optreden; integendeel, wij zijn allen te zeer overtuigd van de uitnemende uitkomsten, die op handelsgebied de tot dusver bestaande orde van zaken voor ons land heeft opgeleverd, om niet eerst na wikken en wegen van alle omstandigheden en van artikel voor artikel in verband met de productie, den uitvoer en de consumptie in andere landen, er toe te willen overgaan om van systeem te veranderen.

Maar wanneer er geld noodig is en wij zonder dat geld niet vooruit kunnen en het dan in het Nederlandsche Parlement telkens wordt voorgesteld, alsof de vrijhandel het heilige huisje was, waaraan men niet mag raken, geloof ik, dat het toch zijn goede zijde kon hebben, aan te toonen, hoe het met deze quaestie in Amerika en Europa staat, en er eens aan te herinneren, dat ook in Engeland de barometer aan het dalen is en eveneens in ons land van lieverlede de toestand zóó is gewijzigd, dat de gedachten een anderen weg opgaan.

Het heeft mij dan ook genoeg gedaan, dat ook van de linkerzijde door meer dan één spreker eene opinie geuit is, die dat à tort et à travers bestrijden van elk beschermend tarief niet meer volhield. Al is het dus, dat dit Kabinet fiscaal de verhooging van de tarieven heeft opgezet, wanneer die verhooging tevens kan strekken tot bevordering van den nationalen arbeid, dan meent het Kabinet, dat er termen zijn om daartoe over te gaan, te meer, omdat ons land in dat opzicht in eene positie verkeert, die heel exceptioneel is. Ik heb laten opmaken per 10.000 inwoners een staat van de inkomende rechten in duizendtallen van guldens, die in het jaar 1898 geheven zijn in de verschillende landen. Die staat geeft aan, dat in Engeland 64, in Noorwegen 107, in Denemarken 86, in Zweden 76, in Zwitserland 77, in België 36 en in Nederland 18 per 10.000 inwoners geheven is. De cijfers zelve toonen dus aan, dat onze verhouding zoodanig is, dat wij met eene zekere verhooging van tarief op zichzelf nog niet geacht kunnen worden tot een exorbitanten maatregel over te gaan, al verzuim ik niet, daarbij zelf te erkennen en in herinnering te

brengeu, dat.... onze accijnzen zeer hoog staan en die in andere landen lager zijn".

De strijd in het parlement was alzoo reeds aangevangen lang vóór dat het ontwerp-Harte werd ingediend. Ook buiten de Kamer bleef het niet rustig.

In een drietal artikelen onder den titel „Naar de zijde van den Vrijhandel" werd in „De Standaard" van 1 Februari 1901 (N°. 8855), van 4 Februari 1901 (N°. 8857) en van 6 Februari 1901 (N°. 8859) critiek geöefend op de universitaire rede van 8 Januari 1901 van den hoogleeraar Mr. D. Josephus Jitta, die onder de tegenstelling van *Staats- en Wereldburgerschap* ook den vrijhandel ter sprake had gebracht en aan het slot van een kort betoog verklaard had, dat hij liefst „voorzichtig, matig en verstandig zou willen stevenen naar de zijde van den vrijhandel".

Prof. Jitta had betoogd, dat ons onbeduidend tarief ten slotte geheel moest verdwijnen en door „De Standaard" was geraten naar oordeelkundige *verhooging* van het tarief te streven. Vreemd deed het aan, dat in een rede, die het vraagstuk onder het gezichtspunt van het *wereldburgerschap* behandelde, werd aangedrongen op verlaging, ja opheffing van ons tarief. Met cijfers toonde het eerstgenoemde artikel van „De Standaard" aan, dat er geen land is, dat den vreemdeling op de grenzen zóó voorkomend en zoo welwillend bejegt als Nederland en dat, zelfs al werd de opbrengst onzer tarieven meer dan verdubbeld, we nog beneden andere landen, ja verre beneden Engeland zouden staan, en dat men nog niet zou kunnen zeggen, dat we geheel met het stelsel van vrijhandel zouden gebroken hebben.

De Standaardschrijver wilde het tarief alleen *als middel ter zelfverdediging* aanwenden. Ook hij *keurde het af, als protectie op de spits werd gedreven*.

Bij Koninklijke Boodschap van 27 Februari 1904 werd het ontwerp-Harte van Tecklenburg bij de Tweede Kamer der Staten-Generaal ingediend.¹⁾

Critiek van „De Standaard" in 1901 op de universitaire rede van Prof. Jitta.

Indiening van het ontwerp-Harte. De hoofdstreking van het ontwerp.

¹⁾ Gedrukte Stukken, zitting 1903/1904, 151.

Van de literatuur, welke naar aanleiding van het ontwerp-Harte verscheen, vermelden we:

Uit de memorie van toelichting leeren we de hoofdstrekking van het ontwerp kennen. „Bij de tariefherziening” — zoo zegt ze — „zal de ontwerper niet alleen hebben te letten op de belangen van de schatkist en op die van den handel, maar bovenal zijne aandacht moeten wijden aan de bijzondere omstandigheden, waaronder, in verschillende takken van nijverheid, de voortbrenging plaats heeft en, bij belasting van hetgeen hier wordt ingevoerd, zoowel rekening hebbe te houden met het eigenaardig karakter van het ingevoerde als grond- of hulpstof voor de nijverheid of als afgewerkt fabrikaat, als hebben te letten op het ver-

1e. „Vrijhandel en bescherming voor Nederland”, door Mr. M. W. F. Treub, A'dam, 1904;

2e. „De Tariefwet” door Mr. H. W. Hovy, A'dam, 1904;

3e. „Het ontwerp-tariefwet en onze landbouw” door M. J. Wiessing, 's-Gravenhage 1904; in deze brochure wordt weer het pleit gevoerd voor invoerrechten op het graan, terwijl verder de verandering van het muntstelsel als de eenige oorzaak wordt genoemd van de lage prijzen;

4e. „De gevolgen onzer handelspolitiek”. Beschouwingen naar aanleiding van Jhr. H. Smissaerts brochure „Vrijhandel en Welvaart”. Met aanhangsel: Schets eener regeling tot het verkrijgen eener met de waarheid overeenstemmende statistiek van den in-, uit- en doorvoer, door J. H. Jansen, Maastricht, 1904;

5e. „Nederlanders, die vijanden van hun eigen land zijn. Vrijhandel of bescherming?”, door M. Talens Hzn., Apeldoorn 1905; de fabrikant Talens roept in dit geschrift de Nederlanders op levering van buitenlandsche fabrikaten te weigeren en zich op de hoogte te stellen omtrent prijzen en kwaliteiten door direct aan de fabrieken om inlichtingen te schrijven;

6e. „Open brief gericht tot Zijne Excellentie den Minister van Financiën naar aanleiding van het in voorbereiding zijnde wetsvoorstel tot verhooging van de belasting op tabak” van Th. C. Dentz, A'dam 1903.

Voorts verscheen op 24 December 1903 het rapport van de commissie voor de handelspolitiek (voorzitter: Heldring), welke commissie door de Regeering was uitgenoodigd de opmerkingen en wenken mede te deelen, waartoe het opgemaakt ontwerp van een nieuw tarief van invoerrechten, met tot vaststelling van dat tarief strekkend wetsontwerp en bijbehorende toelichting, haar aanleiding mocht geven.

Voor de Vereeniging voor de Staathuishoudkunde en de Statistiek werden door Mr. J. B. d'Aulnis de Bourouill, U. G. Schilthuis, A. H. Jannink en J. van Dusseldorp A.Mzn. praeadviezen uitgebracht over de vraag: „Is wijziging van de handelspolitiek hier te lande wensche-lijk?”, A'dam, 1904.

band, dat noodwendig tusschen de belasting van die verschillende categorieën van artikelen moet bestaan. Wordt dit bij de samenstelling van het nieuwe tarief in het oog gehouden, dan zal de herziening tevens dienstbaar worden gemaakt aan de ontwikkeling onzer nijverheid en mitsdien aan bevordering van den nationalen arbeid." In verband hiermede zal het tarief berusten op de volgende grondslagen :

1°. Grondstoffen blijven bij invoer vrij ;

2°. Halffabrikaten worden belast met een matig invoerrecht : die nog niet tot voorwerpen met een bepaalde bestemming zijn gevormd, worden belast „met een recht overeenkomende met 2 tot 6 % van hunne waarde" en die tot een bepaald voorwerp zijn bewerkt met 6 tot 8 % ;

3°. Geheel afgewerkte fabrikaten worden belast met 6 tot 12 % : „het lage recht voor de artikelen, die mee te beschouwen zijn als voorwerpen ter voorziening in dagelijksche behoeften, een hooger recht naar gelang het betreft voorwerpen van genot of weelde."

Allereerst bedoelde het ontwerp dus een versterking van de rijksinkomsten voor de hervormingen op sociaal- en onderwijsgebied. Het was opmerkelijk, dat vele tegenstanders der herziening nalieten aan te geven, waar de middelen van daan moesten komen zonder die herziening. Een uitzondering moet gemaakt worden voor den heer T r e u b, die in zijne brochure „Vrijhandel en bescherming" ¹⁾ voorstelde de vermogens- en bedrijfsbelasting te vervangen door één algemeene rijksinkomstenbelasting met daarnaast een matige progressie in de successiebelasting.

In de tweede plaats ging het tarief-H a r t e voort in de lijn van zwakke bescherming.

Tot de mérites van het ontwerp moet verder gerekend worden de nieuwe systematische rangschikking der artikelen van invoer in groepen. Ook door T r e u b werd dit als een verbetering erkend. ²⁾

Van beteekenis was voorts het voorstel om de bestaande rechten naar de waarde der goederen zooveel mogelijk te vervangen door specifieke rechten, rechten naar het gewicht, de

¹⁾ A'dam, 1904, pg. 107.

²⁾ a.w. pg. 96.

maat of het stuk. Deze verandering werd door den Minister aanbevolen op grond, dat de handel en industrie aan specifieke rechten de voorkeur gaven en dat die rechten tot minder geschillen tusschen handel en fiscus aanleiding zouden geven. Toegegeven werd het bezwaar, dat bij heffing van specifieke rechten „meer- en minderwaardige soorten van eenzelfde artikel even hoog zouden worden belast, doch (dat bezwaar) heeft niet het overwegend gewicht, dat er aan pleegt te worden toegekend. In den regel toch zal een handelaar niet uitsluitend de duurdere, noch uitsluitend de goedkoopere qualiteiten van een artikel invoeren, hij verhandelt de eene zoowel als de andere en heeft het dus in de macht het recht hoofdzakelijk te doen drukken op de soorten, die dit het best kunnen dragen. Het bezwaar is bovendien tot op zekere hoogte te ondervangen door de goederen in het tarief meer te specificeren, en rechten vast te stellen, die met de gemiddelde waarde van de meest courante soorten van een zelfde artikel correspondeeren.”¹⁾

Ten slotte zij nog vermeld, dat volgens het ontwerp de Regeering de bevoegdheid zou hebben, bij Koninklijk besluit, nader door de wet te bekrachtigen, de in het tarief bepaalde rechten met 50 % te verhoogen en niet belaste goederen met ten hoogste 15 % te belasten voor goederen, herkomstig uit landen, die ons land niet behandelden op den voet der meest begunstigde natie.

Verdediging van
het ontwerp door
„De Standaard”.

„De Standaard” liet niet na het ontwerp te verdedigen. Zoo in het nummer van 24 Maart 1904 (N°. 9820), waarin Dr. Kuyper in een driestar „Theoretisch geknutsel” er op wees, dat het persgeschreeuw tegen de Tariefwet solieden ondergrond

¹⁾ Men zie voor een verdediging der specifieke rechten: Prof. Mr. P. A. Diepenhorst, „Voorlezingen over de Economie”, deel II, pg. 374 en 375. Hier wordt o.a. gewezen op een adres van de Kamer van Koophandel te Rotterdam van 22 Januari 1894, waarin aangedrongen werd op uitbreiding van het aantal artikelen, waarvan specifieke rechten kunnen worden geheven. In verband hiermede moge echter ook herinnerd worden aan een adres van diezelfde Kamer van Koophandel in 1901 en in 1904 aan de Tweede Kamer, waarin de aandacht wordt gevraagd voor de bezwaren verbonden aan de heffing van specifieke rechten. Het adres van 1904 was naar aanleiding van het ontwerp-Harte.

miste, en dat andere landen den vrijhandel over boord wierpen. „Negeerend alle feiten rondom borduurt het (vrijhandelstelsel) voort op een verouderd vrijhandelsdogma, het oude *a. b. c.* van de Manchesterschool. Al wat ze kennen, is hun vergulde Vrijhandels-Catechismus.” In een hoofdartikel „*Nog steeds onbeantwoord*” in het blad van 22 April 1904 (N°. 9844) vroeg K u y p e r aandacht voor het feit, dat de linksche partij bij al het geschreeuw tegen de in uitzicht gestelde tariefwetsherziening — dat al meer een machine de guerre bleek te zijn — nog steeds de vraag niet had beantwoord, op welke wijze vermeerdering van inkomsten het best te verkrijgen zou zijn. N°. 9881 van 7 Juni 1904 bevatte een asterisk „*Tarief*”, die wij om de puntige opmerkingen hier in zijn geheel laten volgen¹⁾:

„Ge vergist u zoo ge waant, dat ons Christenvolk niet tot het brengen van nieuwe offers bereid is.

We hebben steeds dubbel betaald voor ons schoolwezen, door hooger schoolgeld en giften voor de scholen. Velen ook door zelve hun kerkelijk leven te betalen.

In het brengen van offers school steeds onze kracht.

Wordt nu eindelijk aan onze scholen recht gedaan, dan is er geen zweem van oorzaak, waarom we ons niet voor enkele gebruiksartikelen een prijsverhooging van enkele centen zouden getroosten.

En bovendien, er zijn enkele dingen die voor ons blijven vaststaan.

Zoo 1°., dat niet alleen in de groote Rijken, maar ook in de kleinere staten, zooals België, Zwitserland, Zweden, Noorwegen enz., tariefsverhooging noodig bleek en niet deerde ;

2°. dat alleen in ons land en Engeland nog aan het dogma van den vrijhandel wordt vastgehouden ;

3°. dat zelfs Engeland in den Transvaalschen oorlog tot be-

¹⁾ Men zie voorts nog de nummers van 9 Mei 1904 (No. 9858) „*Theorie of werkelijkheid*”, 10 Mei 1904 (No. 9859) „*Fiscaal?*”, 16 Juni 1904 (No. 9889) „*De tarief-oppositie*”. In No. 9877 van 1904 onder het hoofd „*Tariefquaestie*” wordt gewezen op de gulle erkenning van Prof. Treub, dat het een dwaalbegrip is te denken, dat Engeland groot en machtig is geworden door den vrijhandel. En op zijn verklaring, dat in Nederland de handel te lang bevoorrecht is geweest vaak ten koste van de nijverheid.

lasting van het koren overging, en dat de groep, die voor tariefsverhooging pleit, er steeds veld wint ;

4°. dat retorsie-maatregelen in Engeland zelfs onder de liberalen voorstanders winnen ;

5°. dat het praatje, alsof Engeland door den vrijhandel zoo rijk was geworden, door C u r t i s grondig weerlegd, en nu ook door Prof. T r e u b weersproken is ;

6°. dat in landen met hoog tarief de welvaart niet achteruit-, maar vooruit ging ;

7°. dat in Duitschland zelfs de handel en de scheepvaart en de visscherij snel vooruitschreed ;

8°. dat België een haven bezit, die ook door transitohandel bloeit, en dat Antwerpen niet bezweek ;

9°. dat vroeger de arme Duitsche daglooner hier een daggeld zocht, maar nu onze arme Nederlandsche arbeiders bij menigte naar Duitschland trekken en er zoo goed verdienen, dat ze nog geld naar huis zenden ;

10°. dat de fabricatie van bier, sigaren en koekbakkers-artikelen, die hier te lande hoog belast zijn, bloeit ;

11°. dat hooger tarief in Duitschland den invoer niet deed afnemen, maar dat die invoer sinds 1873 reusachtig steeg ;

12°. dat juist in landen met algemeen stemrecht, Duitschland, Frankrijk en de Vereenigde Staten, het tarief hoog is ;

13°. dat zelfs de socialisten in Australië voor een hoog tarief ijveren ;

14°. dat voor een hoog tarief op tabak zelfs door de heeren F o c k e r c.s. is gepleit ;

15°. dat Minister P i e r s o n principiëel ook verhooging van het tarief koos door zijn wetsontwerp, al was het tot veel lager bedrag ;

16°. dat Minister S p r e n g e r v a n E y k, door hooger opbrengst uit het tarief te verzekeren, zonder tegelijk het tarief te verlagen, in beginsel tegen den Vrijhandel koos ;

17°. dat er zonder tariefsverhooging noch van vrijmaking van het Onderwijs, noch van Pensioen en Ziekteverzekering iets komt ;

En 18°. dat, waar de bezwaren, die men theoretisch opwerpt,

natuurlijk ook in al die andere landen opgeworpen zijn, de uitkomst de theorie heeft beschaamd.

Dat men op grond van speciaal Nederlandsche toestanden pleit, heeft zin ; niet, dat men pleit op grond van algemeene theorieën, die falikant uitkwamen.

Als heel de wereld voor vrijhandel koos, kon er nog billijkheid in liggen ; nu heel de wereld het stelsel verwierp, is het voor wie overblijft, nog onhoudbaarder.

En spreekt men van gevaar voor onze handelssteden, ga men dan naar Hamburg en Bremen, naar New-York en Antwerpen, en zie men daar, of er de handel te niet ging."

Het is niet van belang ontbloomt in dit verband nog te wijzen op het opstel „*Het Tarief*” van Jhr. Mr. Dr. A. F. de Savornin Lohman, geschreven naar aanleiding van het ontwerp-Harte. In dat opstel ¹⁾ treffen de volgende passages:

Opstel „Het tarief” van Jhr. Mr. Dr. A. F. de Savornin Lohman.

„Als het stelsel van vrijhandel slechts door één of zeer weinige landen aanvaard wordt, dan verliezen de argumenten, die voor den vrijhandel als algemeen stelsel pleiten, hun waarde, maar daaruit volgt nu weer in geen en deele, dat het omgekeerde voor zoo'n land het beste is, dat dus voor dat land bescherming gewenscht is. Engeland huldigt het vrijhandelstelsel. Het is zeer wel mogelijk, dat voor dat land bescherming nóg nadeeliger is dan vrijhandel tegenover bureu, die hun nijverheid beschermen. Dit is eene zaak, die op zichzelf moet worden onderzocht. Vast staat alleen, dat de argumenten, die voor algemeenen vrijhandel gelden, niet voldoende zijn om te bewijzen, dat voor elk land „eenzijdige vrije invoer” gewenscht is.

Leest men evenwel hetgeen tegenwoordig tegen het Tariefvoorstel en in 't algemeen tegen elk tarief wordt aangevoerd, dan bemerkt men, dat met het bovenstaande geen rekening wordt gehouden. Men redeneert uit algemeene stellingen, maar vergeet, dat daaraan onderstellingen ten grondslag liggen, die thans nergens bestaan. Veel van die oppositie heeft daarom in onze oogen weinig waarde”.

„Hoofdzaak blijft intusschen, dat bij elke belasting of verhooging van belasting zoo goed mogelijk worde nagegaan, of

¹⁾ Te vinden in Lohman „Verzamelde Opstellen”, den Haag, 1923, deel II, pg. 73—84.

de industrie zelve daaronder zal lijden. Men ga hierbij echter niet te angstvallig te werk. Het is niet twijfelachtig, dat elke tariefswijziging, elke verhooging althans, tijdelijk eenig ongerief veroorzaakt en zelfs eenigen tijd nadeelig op een bepaalde industrie kan inwerken. Men moet ook de toekomst in 't oog houden. Indien het maar vaststaat, of waarschijnlijk wordt, dat op den duur de industrie zelve door het nieuwe tarief meer vooruit- dan achteruitgaat. Anders zou het zijn het slachten van de hen met de gouden eieren".

*Val van het ministerie-Kuyper.
Intrekking van 't ontwerp - Harte.*

Fel was de campagne, die in de dagen voorafgaande aan de stembus van 1905 tegen het ministerie-Kuyper gevoerd werd.

„Systematische partijdigheid in bestuurshandelingen, plichtsverzaking in het tot stand brengen van „wetten“, gezagswaanzin, brengen van den staat onder macht der kerk, aanslagen op de vrijheid der drukpers, knechting van den arbeid, volks-„verdomming“, aankweeking van godsdiensthaat, verdeeling van de nationale eenheid, bedreiging der „nationale“ Universiteiten — zie daar enkele punten van de acte der beschuldiging”.¹⁾

Ook tegen de Tariefwet ging het. Men dreigde met het schrikbeeld: hooge prijzen. Heel het land door klonk het geroep van „duur, duur”.²⁾ Socialist en liberaal stonden in 't geweer, waar tegenover stond een minder krachtig optreden van enkele voor mannen der antirevolutionaire partij.³⁾ Het ministerie-Kuyper viel. De stembus op 28 Juni 1905 wees aan: 48 rechts en 52 links.

Bij brief ⁴⁾ van 15 September 1905 werd het ontwerp-Harte door den nieuw opgetreden Minister van Financiën, Mr. Th. H. de Meester, ingetrokken.

¹⁾ „Pro en Contra”, *Het ministerie-Kuyper*, Pro: Mr. Anne Anema, pagina 2.

²⁾ „Pro en Contra”, *Het Ministerie-Kuyper*, Contra: Mr. J. Limburg, inl. pg. 31.

³⁾ Ds. W. F. A. Winckel, *Leven en arbeid van Dr. A. Kuyper*, A'dam, z. j., pg. 147 en 148.

⁴⁾ Deze brief is niet in de Gedrukte Stukken opgenomen.

HOOFDSTUK VI.

RONDON HET ONTWERP-KOLKMAN.

Een herziening van ons tarief kon verwacht worden van Mr. M. J. C. M. Kolkman, die als Minister van Financiën in het kabinet-Heemskerk (1908—1913) was opgetreden. De stembusprograms van twee partijen der rechterzijde hielden in 1909 — het verkiezingsjaar, dat zoo gunstig was voor het in 1908 opgetreden coalitie-ministerie — tariefherziening in ¹⁾, in woord en geschrift was tijdens den stembusstrijd de kwestie besproken en in de Millioenennota van 1908 was onomwonden het voor-nemen der Regeering medegedeeld. En trouwens van 1901 af was het van algemeene bekendheid, dat de rechtsche partijen zulk een hervorming van het tarief wenschten om de gelden voor de sociale verzekeringen te vinden. Terecht werd een en ander door sommige leden der Tweede Kamer bij het sectie-onderzoek van het ontwerp-Kolkman betoogd. En onbegrijpelijk was de opmerking van andere leden dier Kamer, dat karakter en roeping van het kabinet de indiening van een ontwerp tot herziening van het tarief niet zouden rechtvaardigen.

Herziening van het tarief kon verwacht worden van Mr. M. J. C. M. Kolkman, als Minister van Financiën opgetreden in het Kabinet-Heemskerk.

Vlak vóór de verkiezingen was in de serie politieke vlugschriften „*Om het Roer van Staat*”, onder redactie van Prof. Dr. H. Visscher en Prof. Mr. P. A. Diepenhorst, no. 8 verschenen ²⁾, getiteld „Voor den Slag”, door Dr. A. Kuyp er.

Brochure van Dr. A. Kuyp er onder den titel „Voor den Slag”.

¹⁾ Men zie voor het stembusprogram der A. R. Partij in 1909 het desbetreffend Hoofdstuk VIII, pg. 115.

²⁾ Utrecht, 1909. Deze brochure is niet vermeld in de in 1915 bij J. H. Kok te Kampen verschenen „Volledige lijst der Boeken en Geschriften van Dr. A. Kuyp er, verschenen gedurende de jaren 1860—1915 en geplaatst naar het jaar van uitgave.”

In zijn openingswoord ter Deputaten-vergadering van 22 April 1909 „Wij Calvinisten...” (Kampen 1909) zegt Dr. A. Kuyp er, het verval der liberale partij besprekende, dat het dogma van den Vrijhandel nog een der beste troeven in hun (d. i. der liberalen) hand is (pg. 7).

In dit geschrift schrijft de leider der antirevolutionairen onder het hoofd „*Den nationalen arbeid voeden*” de volgende regels:

„Reeds over de 30 jaar geleden, het was in 1878, drong de Standaard aan op verhooging van ons Tarief voor invoerrechten, en steeds belister heeft de Antirevolutionaire partij zich vooral sinds 1897, voor vermeerdering van de opbrengst dier rechten uitgesproken.

Ook bij andere partijen sloeg men gelijken weg in. Zelfs de liberale Minister Sprenger van Eyck nam een maatregel, die het bedrag, dat eerst op zes millioen stond, nu reeds op 12 millioen deed klimmen. Reeds was men bij de stembus van 1901 bijna algemeen voor Tariefsverhooging gewonnen: het toen opgetreden Kabinet nam ze in zijn Regeeringsprogram op, en Minister Harte diende een met veel zorg bewerkt ontwerp ter verwezenlijking van dit denkbeeld in.

Met den tegenslag van 1905 kwam ook dit wetsontwerp te vallen. Het liberale Kabinet-de Meester heesch weer de Vrijhandelsvlag in top. En thans staat het ook bij deze stembus weer, van Links: „Uw voordeur open, zoodat ieder vrij kan binnen loopen”, en van Rechts: „Een slot op uw huisdeur, en wie aanschelt alleen dan binnen laten, zoo hij zich voegt naar wat gij als huisheer verlangt”.

Nu is dit vraagstuk van den vrijhandel voor verreweg de meeste kiezers wel veel, veel te ingewikkeld, om het te doorzien, maar toch is er één ding, dat zelfs de eenvoudigste kiezer vatten kan, en waardoor op zichzelf reeds Nederlands vasthouden aan den Vrijhandel geoordeeld is.

Kiezers, let daarop.

Er zijn in Europa 19 Staten, en van deze hebben 17 met het stelsel van vrijen invoer gebroken. Er zijn er slechts 2, die er officieel nog bij bleven, namelijk Engeland en Nederland. Maar ook in deze beide landen staat het nog amper half om half. Ook in Engeland wint de partij, die er mee breken wil, dag aan dag veld, en in ons land *was* de volstreckte vrijhandel in 1901 reeds geslagen. Iets waar dan nog bijkomt, dat ook meer dan één Engelsche kolonie er van afzag. En wat nog meer zegt, dat alle Staten van Amerika en Azië er zich steeds tegen verzetten.

Terecht kan alzoo vastgesteld, dat zoo goed als *heel de wereld*

het onprofijtelijke van den vrijhandel inzag, op half Engeland en klein half Nederland na. En dat nog met dien verstande, dat Engeland er eerst voor koos, toen het juist *door protectie* meester van de wereldmarkt was geworden, en er toen zóó voor koos, dat het nog aldoor veel hooger bedrag, *pro rato*, hief dan wij, en zijn accijnzen lager hield.

Engeland is achtmaal sterker bevolkt dan ons land en hief in 1908 aan rechten een bedrag van 415 millioen gulden, wat voor ons land geven zou ruim 50 millioen; en wij inden slechts ruim 14 millioen. Daarbij hief Engeland aan accijnzen 432 millioen gulden, wat voor ons zijn zou 54 millioen, en wij inden ruim 57 millioen.

Wat dunkt u nu? Zoo blijkt dat de leidende Staatslieden in heel de wereld u zeggen: Het gaat heusch met den vrijhandel niet, en zoo bijna alleen in Nederland de heeren u zeggen: Vrijhandel of wij zijn verloren!, en bovendien in Nederland en Engeland de helft van het land hiertegen ingaat, en Engeland het stelsel dan nog zoo heel anders toepast dan wij, — kunt ge dan aannemen, dat die enkele geleerde heeren ten onzent *het alleen beter weten dan heel de wereld*, en zult ge dan nog langer met het overal elders of reeds opgegeven, of wankelend stelsel meegaan? Zoo kunt en zult ge niet oordeelen.

En als ze u dan antwoorden: Weet wat ge doet; maar zoo ge uw tarief verhoogt gaat uw handel en scheepvaart er onder!, wat heeft die profetie dan te beduiden, zoo ge weet, dat in Duitschland, dat zeer zware rechten heft, de Handel in 1890 beliep 54 millioen ton en in 1905 tot 104 mill. gestegen was. Alzoo in 15 jaar bijna verdubbeld. Wat denkt u van zulk een *achteruitgang*?

En wat de scheepvaart betreft, let er op, dat Duitschland in 1871 even 982 duizend ton in de vaart had, en dat in 1906 dit getal tonnen in de vaart geklommen was op 2,4 maal zooveel.

Al wat „Ruilverkeer” voor zijn stelsel van Vrijhandel aanvoert, stuit dan ook altoos weer onverbiddelijk af op deze twee argumenten, dat 1o. deze Nederlandsche wijsheid door de leidende Staatslieden in heel Europa, ja in heel de wereld, weersproken wordt, en 2o. dat een land met zelfs zware protectie, als Duitschland, in 15 jaren zijn handel verdubbelde, en sinds het overstag ging, zijn scheepvaart 2, 4 maal grooter zag worden.

Toch is verhooging van de opbrengst van het tarief, om 't geld voor de sociale wetten te vinden, volstrekt niet het *eenig* motief, dat de mannen van Rechts tegen den Vrijhandel partij doet kiezen.

Steeds wezen ze er veeleer op, dat hun doel niet minder was, om *onze nijverheid* tot hooger bloei te brengen, en daardoor den *nationalen arbeid* breeder de vleugelen te doen uitslaan. Alzoo vermeerdering van onze welvaart en betere arbeidsvoorwaarden voor den werkman. Zie 't maar aan het Bier, aan het Suikergoed en aan de Sigaren. Op Bier heft men 23 à 25 %, op Suikergoed 20 %, en op Sigaren 10 %. Een zwaar recht alzoo. En nu is de uitkomst, dat er geen tak van nijverheid is, die zoo sterk bij ons bloeit, als juist de Bierbrouwerij, de Suikergoedfabricatie, en de Sigarenfabrieken. Voor schier alle andere benodigdheden daarentegen laat men al 't loon door de arbeiders in het Buitenland verdienen, terwijl onze arbeiders het mogen aanzien, dat het bewerkt binnen komt. Vandaar dat wij met ons geld geen weg weten, dat belegging in effecten bij ons regel is, en dat de geldbelegging de booze Beursspeculatie in het leven riep, die ons keer op keer, bij een crisis, op verliezen van millioenen te staan kwam.

Zeker, bij hooger rechten stegen enkele artikelen in prijs, maar wat deert het u, of ge per jaar *f* 25.— meer betalen moet, zoo ge in datzelfde jaar *f* 50.— meer aan loon verdient? Men zou zoo zeggen: Dan hebt ge altoos nog *f* 25.— gewonnen. Zie 't dan ook maar op onze grenzen. Tienduizenden arbeiders uit Nederland trekken Duitschland binnen, omdat ze weten, dat ze daar hooger loon kunnen verdienen, en ze zenden nog geld naar huis aan hun familie op den koop toe.

Ook het zeggen, dat de uitvoer er door minderen zal, is een beweren, dat door de feiten wordt weersproken. In Duitschland ging de uitvoer niet achteruit, maar sterk *vooruit*: Hij bedroeg in 1897 ruim 31 millioen ton en was in 1905, alzoo acht jaren later, reeds tot 44½ millioen gestegen.

En hier komt dan nog bij, dat ten onzent van een protectie als in Duitschland of als in Amerika geen sprake is. Alles wat onzerzijds beoogd wordt, is tarief tegenover tarief te stellen. Laat men ons bij onzen invoer in het Buitenland zeg *f* 10.—

betalen, dan willen wij, dat, wie van buiten hier zal invoeren, evenzoo *f* 10.— zal neerleggen. Want het gaat toch niet aan, dat men hier te lande al het gemaakte goed vrij in zal voeren, en dat de arbeid, die aan ons te verdienen valt, aan den werkman in het Buitenland zal worden uitbetaald, terwijl de Nederlandsche arbeider in werkloon te kort schiet.

Ook wij denken er niet aan, Rotterdam of Amsterdam ten val te brengen, maar Hamburg en New-York toonen u immers, hoe een krachtige handelsstad bij zwaarder recht zelfs winnen kan, geducht zelfs kan winnen. Alleen wat ge niet wilt, is, dat aan een denkbeeldige vrees van onze koopsteden, heel 't overige land zal worden opgeofferd.

Loop daarom ook over dit punt van ons Program van Actie niet te lichtzinnig heen. Verhooging van tarief is het aangewezen middel, dat ons ten dienste staat; om onze Nijverheid te doen opbloeien; om den nationalen arbeid te verrijken; om een goede sociale wetgeving mogelijk te maken; en om, wat in zedelijk opzicht toch ook meetelt, een teugel aan te leggen aan de echt Mammonistische Beursspeculatie, die reeds zoo tal van gezinnen verwoest heeft, ja, niet zelden op zelfmoord uitliep."

Ook „*De Standaard*” was van wal gestoken. In het nummer van 4 Mei 1909 (no. 11388) waarschuwde een driestar „*De zedelijke factor*” tegen de speculatiewoede ter beurze in verband met de belegging van millioenen in buitenlandsche ondernemingen; het hoofdartikel „*Invoer en uitvoer*” in de krant van 7 Mei 1909 (no. 11391) trad op tegen de stelling, dat alle handel ruil is; poneerde daar tegenover: „ruil dekt volstrekt niet geheel den handel, maar slechts een deel ervan.” Al wat „*De Standaard*” voorshands vraagt, is een verweer-tarief, een countervailing duty, een wapen om onze positie zelf te beheerschen, om niet aan de tariefwetten van het buitenland te zijn overgegeven.¹⁾

In „*De Standaard*” van 19 Juli 1910 (no. 11759), 21 Juli 1910 (no. 11761), 23 Juli 1910 (no. 11763), 26 Juli 1910 (no. 11765) en 28 Juli 1910 (no. 11767) verschenen een vijftal artikelen onder het opschrift „*Reden tot ommekeer?*” van de hand van

Diverse artikelen in „De Standaard” over het tarief. Het orgaan der A.R. partij vraagt een verweer-tarief.

¹⁾ Van den jaargang 1909 zie men nog in nummer 11321 „Kosmopolitisme en vrijhandel”, in nummer 11332 „Meetingspathos”, in nummer 11477 „Protectie” en in nummer 11547 „Gewijzigde handelspolitiek.”

Prof. Mr. P. A. Diepenhorst.¹⁾ In de eerste vier artikelen worden de argumenten der vrijhandelaars getoetst: invoerrechten bedreigen ernstig den wereldvrede, het verdoovingsargument, het argument der internationale arbeidsverdeeling, het duurte-argument, invoerrechten hebben het ontstaan van trusts en kartels tengevolge, het in- en uitvoerargument. „We knielen voor geen afgoden, ook niet voor den afgod van den vrijhandel.”

Tegenover de meening, dat geen ommekeer in de handelspolitiek geoorloofd is, omdat Nederland een klein land is, wordt er op gewezen, dat het verkeerd is uit onze kleinheid, onze ligging een argument te putten tegen verandering van onze gedragingen ten aanzien van de handelspolitiek. Onze ligging in het centrum van Europa, onze voortreffelijke water- en verkeerswegen, ons uitgebreid koloniaal bezit, dat een groot afzetgebied ontsluit, zijn factoren, die ten volle wettigen een pogen der Overheid om het industrieel bedrijf steun te verleen en aan te moedigen.

Ook de meening, dat verandering van handelspolitiek een onherstelbaren slag aan het transitoverkeer zou geven, is geen afdoend argument. De ervaring in het buitenland leert anders.

Dat ommekeer in de handelspolitiek een fataal gevolg voor den landbouw zou hebben, omdat het platteland ontvolkt zal worden en een trek naar de industrie zal ontstaan, is nog onbewezen. In Engeland komt dit evengoed voor en is daar het gevolg van majoraat, entail, fidëicommissiën en de regeling van het erfrecht. En als de noodzakelijkheid van ommekeer geloofchend wordt met een bewijs op de ten onzent heerschende welvaart, dan wordt verwezen naar den druk, waaronder de meelindustrieën verkeerden. Bovendien alle landen zijn sinds 1850 in welvaart gestegen en protectionistische landen overtreffen ons verre.

Ommekeer is dus gewenscht:

1o. als fiscale maatregel; 2o. zie naar het buitenland; 3o. miljoenen zijn belegd in buitenlandsche ondernemingen en door

¹⁾ Men zie ook diens „Voorlezingen over de Economie”, deel II, pg. 345—382.

deze in inlandsche productie te steken zal niet slechts de blinde speculatiewoede worden beperkt, maar arbeid en kapitaal veel schooner toekomst wachten.¹⁾

Bij Koninklijke Boodschap van 1 April 1911 werd het ontwerp-Kolkman²⁾ bij de Tweede Kamer der Staten-Generaal ingediend. In de Memorie van Toelichting, die het ontwerp vergezelde, werd op den voorgrond gesteld, dat de hoofdzaak, waarom een wijziging van het tarief voorgesteld werd, was het vinden van middelen, benoodigd voor de uitvoering van de zoogenaamde sociale wetten. Voorts werd medegedeeld, dat ook rekening was gehouden met de bezwaren, die

*Indiening op 1
April 1911 van
het ontwerp-
Kolkman.
Grondslagen van
het ontwerp.*

¹⁾ Van den jaargang 1910 zie men nog in nummer 11675 „Te kort in koopkracht”, in nummer 11747 „Fiscaal belang of zelfverweer” en in nummer 11878 „Ons tarief”.

²⁾ *Gedrukte Stukken*, zitting 1910/1911, 241, zitting 1911/1912, 60, zitting 1912/1913, 28.

Van de literatuur, welke in die dagen in ons land omtrent het vraagstuk van vrijhandel en protectie verscheen, noemen wij:

1e. Mr. P. A. Diepenhorst, „Vrijhandel en bescherming”, Utrecht, 1911.

2e. C. Smeenk, „De Tariefwet”, Utrecht 1913.

3e. J. H. A. M. Heinsius, „Het wetsontwerp tot vaststelling van een nieuw tarief van invoerrechten”, R'dam 1911.

4e. Alb. van der Kallen, „Het ontwerp-tariefwet; is dit een speciale belasting voor den kleinen man”, Breda, z. j.

5e. E. Heldring, „Juist Nederland niet”, uit „De Gids” van 1 Januari 1913.

6e. K. Reyne, „Beschouwingen over vrijhandel en protectie naar aanleiding van de tariefwet-Kolkman”, deel I en II, 's-Gravenhage, z. j.

7e. W. de Jong, „De Tariefwet, Baarn, 1913.

8e. H. J. Meijerink, „Vrijhandel en protectie”, Goes, 1913.

In 1909 verscheen te Utrecht in de brochure-reeks „Christendom en Maatschappij” een rede van Jhr. S. van Citters, gehouden op 15 Maart van dat jaar op den antirevolutionairen Partijdag te Utrecht, over „Ons tarief, vooral in verband met de bevordering van den nationalen arbeid.” Dr. Kuypers vestigde op deze brochure de aandacht in een driestar in „De Standaard” van 10 Mei 1909 (No. 11393), „Van Citters refereert”. Kuypers vond de brochure te duur (f 0.60).

Voorts verscheen op 22 Maart 1911 het rapport van de Commissie voor de Handelspolitiek (voorzitter: Cremer), welke commissie door den Minister van Financiën was uitgenoodigd haar gevoelen mede te deelen over het ontwerp-tarief van invoerrechten.

de Nederlandsche industrie en handel ondervonden, als gevolg van het protectionistisch stelsel, dat in nagenoeg alle Europeesche Staten, de Vereenigde Staten van Amerika, enz., vóór en na en doorgaans in zeer krachtigen vorm toepassing had erlangd. „Het mag als bekend worden ondersteld” — zoo schreef de Regeering — „dat Nederland van lieverlede het afzetgebied wordt van de overproductie van het buitenland. Hetgeen in het land van productie niet met behoorlijke winst kan worden verkocht, wordt naar Nederland geleverd tegen prijzen, waartegen de hier gevestigde industrie, ook al werkt zij onder gunstige *natuurlijke* voorwaarden, niet kan concurreren.

Van het standpunt van den consument beschouwd, moge invoer van goederen tegen zoodanige prijzen al voordeelig zijn, dat voordeel blijkt bij nader inzien nadeel te zijn, indien men bedenkt, dat meerdere Nederlandsche industrieën, waarvan wordt ondersteld, dat zij onder *normale* omstandigheden zeer goed zouden kunnen concurreren, daardoor in hunne ontwikkeling worden geschaad. En is eenmaal de Nederlandsche concurrentie ter zijde gesteld, dan heeft de buitenlandsche producent het in zijne macht voor levering naar Nederland de prijzen te vorderen, die hij in zijn belang meent te kunnen vaststellen. Immers, hij heeft daarbij alleen rekening te houden met een behoorlijken afzet, verband houdende met de grootte van zijn fabrieksbedrijf en met eventueele buitenlandsche concurrentie. Bij de toelichting op meer dan een tariefpost is op het voorgaande meer in het bijzonder de aandacht gevestigd.

Doch ook daar, waar niet blijkt, dat de Nederlandsche industrie direct benadeeld wordt door in het buitenland van Regeeringswege genomen maatregelen, zal men niettemin in het tarief voor meer dan een artikel „eenige meerdere” bescherming aantreffen dan uit het thans geldend tarief voortvloeit. Uitdrukkelijk wordt hier gesproken van „eenige meerdere” bescherming. Het valt toch niet te ontkennen, dat ook het thans geldend tarief beschermend werkt, al wordt er van zekere zijde gaarne de nadruk op gelegd, dat het in „de bedoeling” der wetgevers van 1862 en 1877 heeft gelegen, een „fiscaal” tarief samen te stellen. Hun, die bijvoorbeeld de stelling zouden

willen bestrijden, dat de Twentsche katoenindustrie mede hare krachtige positie dankt aan het invoerrecht ad 5 pct. der waarde, dat van katoenen goederen wordt geheven, zouden de ondergeteekenden willen wijzen op artikelen als „bier" en „verduurzaamde levensmiddelen", waarvoor thans reeds invoerrechten worden geheven tot zoodanige bedragen, dat niemand daaraan het beschermend karakter zou durven ontzeggen. Intusschen vermeene men niet, dat de ondergeteekenden door het thans voorgestelde tarief stappen hebben gedaan in eene richting, die moet leiden tot eene handelspolitiek als op dit oogenblik in nagenoeg geheel de wereld wordt toegepast. De kennelijke bedoeling van de meeste buitenlandsche tarieven is den invoer van een meer of minder groot aantal goederensoorten te beperken. Beschouwt men de rechten, die bij dit ontwerp worden voorgesteld in het licht van die buitenlandsche tarieven, dan zal men moeten erkennen, dat hetgeen wordt voorgesteld in het algemeen zeer matig is. Trouwens het zou niet moeilijk vallen in de voorgestelde tabel goederensoorten aan te wijzen, waarvoor in vergelijking met het bestaande tarief de rechten niet zijn verhoogd, doch wel *verlaagd*. In een groot aantal gevallen is dan ook zoowel het voorgestelde hoogere recht als het voorgestelde lagere recht eenvoudig te verklaren uit de systematische groepeerings en onderverdeeling der verschillende goederensoorten, die het mogelijk heeft gemaakt om met de mate, waarin een grondstof is bewerkt tot een gedeeltelijk of geheel afgewerkt fabrikaat, rekening te houden bij de vaststelling van het recht."

De arbeid, geleverd door een door Minister Mr. de Meester samengestelde commissie, had verder gediend om de groepeerings der goederensoorten, zooals die in het ontwerp-Mr. Harte van Tecklenburg waren opgenomen, nog meer systematisch en volledig te maken en van de door die commissie aanbevolen technische verbeteringen was met dankbaarheid gebruik gemaakt.

Dat de prijs van enkele consumptie-artikelen eenigszins zou stijgen, werd niet ontkend. „Men wachte zich echter voor het schrikbeeld „Alles zal duurder worden". Immers de voorge-

stelde rechten zijn niet voldoende hoog, om het den buitenlandschen importeur onmogelijk te maken zijne goederen hier te lande te plaatsen en waar hij daarbij de concurrentie van de binnenlandsche industrie zal hebben te overwinnen, bestaat er eene goede kans, dat hij in plaats van zijn product hier te lande duurder te kunnen plaatsen, tot behoud van zijn afzet een gedeelte van zijn winst zal laten vallen. Evenmin zijn naar de meening van de ondergeteekenden de voorgestelde rechten hoog genoeg om aanleiding te geven tot vorming van combinaties van inlandsche industrieelen met de bedoeling om de prijzen op te zetten. Zoodanige combinaties bloeien in het algemeen slechts in die landen, die de buitenlandsche mededinging beslist buitensluiten en dan nog alleen met betrekking tot die industrieën, wier uitoefening in handen van slechts enkelen is."

De grondslagen van het voorgestelde tarief waren:

I. Grondstoffen blijven vrij van invoerrechten (grondstoffen in ruimen zin opgevat);

II. Halffabrikaten, nog niet tot een voorwerp met een bepaalde bestemming gevormd (b.v. geschaafd en geploegd timmerhout, leder, enz.), worden belast met 3 tot 6 pct. van hun waarde, verband houdende met den graad van bewerking;

III. Afgewerkte fabrikaten, nog niet voor direct gebruik door den consument geschikt (b.v. manufacturen, deuren, enz.), worden belast met een recht van 10 pct. der waarde;

IV. Geheel afgewerkte fabrikaten, die zonder nadere bewerking en zelfstandig voor het gebruik van den consument geschikt zijn, worden belast met een recht, overeenkomende met 12 pct. der waarde.

Ook de bevoegdheid tot het nemen van retorsie-maatregelen werd uit het ontwerp-Harte overgenomen, doch een groot verschilpunt met dat ontwerp was, dat thans werd vastgehouden aan het principe der *ad valorem* rechten en dat alleen van dat principe zou worden afgeweken, waar zulks kon geschieden, zonder tot groote onbillijkheden aanleiding te geven.

Het Verslag van de Commissie v. Voorbereiding. Merkwaardige paragraaf over de tariefherziening en de Christelijke beginselen.

In de Kamer werd volle aandacht aan het voorstel geschonken. Een Commissie van Voorbereiding werd benoemd, die op 30 December 1911 een overzicht van hetgeen in de afdeelingen der Kamer en in haar vergaderingen was verhandeld aan den

Minister van Financiën deed toekomen. Voor wat de algemeene strekking van het wetsontwerp betrof, is hoofdstuk I van dat Verslag van belang. Een merkwaardige paragraaf komt daarin voor over de tariefhervorming en de Christelijke beginselen. Hier volgt ze letterlijk:

„§ 3. Sommige leden verklaarden gaarne te zullen worden ingelicht omtrent het verband, dat naar de meening der Regeering bestaat tusschen deze tariefherziening en de Christelijke beginselen, welke dat Kabinet immers wenscht in toepassing te brengen. Zij oordeelden, dat, zoo dikwijls tot dusverre van de zijde der medestanders der Regeering is gepoogd dat verband te leggen, dat pogen niet is geslaagd.

Andere leden, voorstanders van het wetsontwerp, verklaarden, naar aanleiding van deze opmerking, dat naar hunne meening Christelijke beginselen en een protectionistische handelspolitiek niets met elkaar hebben te maken, daarbij wijzende op andere landen, waar personen aan het bewind zijn, die niet kunnen worden gerekend tot de geestverwanten van dit Kabinet en waar nochtans streng protectionistische tarieven bestaan. Trouwens het bekende feit, dat verschillende onverdachte liberalen vóór beschermende rechten zijn en verschillende rechtsgezinden, zoowel Katholieken als anderen, daartegen, bewijst hetzelfde. Deze leden waren dan ook alleen op zuiver zakelijke gronden vóór het wetsontwerp, gronden van fiscalen en handelspolitieken aard, welke in het vervolg van dit Verslag ter sprake zullen komen.

Intusschen verklaarden enkele leden, dat het hun niet verwonderde, dat de tegenstanders van het protectionisme vooral worden gevonden ter linkerzijde. De vrijhandel vindt toch zijn eigenlijken grond in het beginsel van laissez faire, laissez aller, hetwelk de grondslag is van het liberalisme. Wie tegen dat beginsel in het algemeen is gekant, zal ook op handelspolitiek gebied gevoelen voor Staatstusschenkomst tot steun van de kleine ondernemingen, welke door de buitenlandsche concurrentie in druk geraken. In dit verband wees men op de erkenning van een bekend vrijhandelaar als den heer Pierson, die op bladz. 192 van het tweede deel van zijn handboek zegt: „Men zou zich schuldig maken aan groote miskennis van de drijf-

veeren der protectionisten van onzen tijd zoo men hen verdacht op te komen voor de belangen van het kapitaal. De meesten onder hen, en dat strekt hun tot lof, hebben in de eerste plaats de belangen der arbeiders op het oog."

Eenige leden, tegenstanders van het ontwerp, gaven te kennen, dat het verband tusschen Christelijke beginselen en een stelsel van hooge invoerrechten huns inziens hierin moet worden gezocht, dat zulke invoerrechten een zwaren druk leggen op de niet bezittende klasse en godsdienstige leuzen te allen tijde het geschikte middel zijn gebleken om den kleinen man te knevelen.

Door enkele leden werd betoogd, dat een protectionistische tariefpolitiek met de quaestie der Christelijke beginselen niets te maken heeft, maar dat zulk een politiek wel verband houdt met conservatisme. In alle landen, zoo merkten zij op, gaat conservatief beleid steeds vergezeld met militarisme en met een protectionistische belastingpolitiek. Met het oog op dit feit moet het, naar zij meenden, verbazen, dat uit de rechterzijde de protectionistische politiek zoo uiterst weinig bestrijding ontmoet."

Blijkens de paragraaf over het protectionistisch karakter van het wetsontwerp meenden vele leden der Kamer, dat de Regeering haar sombere voorstellingen inzake den toestand van handel en industrie met feiten en cijfers had behooren waar te maken. En verder volgden de bekende argumenten van vrijhandelaarszijde tegen verhooging van invoerrechten.

*Verdediging van
het ontwerp-
Kolkman door
„De Standaard”*

„De Standaard” liet niet na het ontwerp te verdedigen. In een viertal artikelen „*Heffing aan de grenzen*” in de bladen van 22 April 1911 (no. 11994), 25 April 1911 (no. 11996), 27 April 1911 (no. 11998) en 29 April 1911 (no. 12000) werd op aanneming van het ontwerp aangedrongen, omdat 1°. het ontwerp technisch keurig in elkaar zat, 2°. het zich speende aan alle overdrijving, 3°. het beantwoordde aan wat de A. R. Partij steeds van de tariefhervorming verwacht had, 4°. aanneming der Verzekeringswetten mogelijk zou maken, 5°. aanneming onze nijverheid zou sterken en 6°. invoering van zoo’n wet onze arbeidende volksklasse verweren zou tegen het steeds meer dreigend gevaar van gemis aan werk.

In de nummers 12572 (5 April), 12574 (8 April) en 12576 (10 April) van den jaargang 1913 onder de resp. titels „*De strijd*

om het tarief", „Het getuigenis der historie" en „Onze industrie vooruit" zette Mr. J. A. de Wilde nog eens de beginselen uiteen, welke aan vrijhandel en bescherming ten grondslag liggen; uit de historie werd aangetoond, dat het aannemen van één van beide — vrijhandel of bescherming — als dogma verkeerd is.¹⁾

Een vlug verloop had de behandeling van het ontwerp verder niet. Het laatste, wat wij in de Gedrukte Stukken vinden, is een brief van den Minister van Financiën, gedateerd 1 Maart 1913, gericht aan den Voorzitter der Tweede Kamer, waarbij aan de Kamer werd toegezonden een toegelichte raming der opbrengst volgens het gewijzigd ontwerp van wet tot vaststelling van een nieuwe tariefwet. De periodieke verkiezingen voor de Tweede Kamer waren op komst.

Met die verkiezingen in 't vooruitzicht hield Dr. A. Kuyp^{er} 2) op 30 Mei 1913 voor den bond van Anti-revolutionaire kiesvereeningen te Amsterdam zijn bekende rede „Heilige Orde".³⁾ In die rede gaat het o.a. tegen het vrijhandels-dogma. „Indien onder alle volk de schat, die in den bodem schuilt, gelijk verdeeld, de invloed van ligging en atmosfeer gelijksoortig ware, en bij even noesten vlijt elk volk door eigen trouw of door gelijken ruil even volledig aan den wedstrijd der volken kon deelnemen, dan ja, zou alle tol op de grenzen met de natuur der dingen zelve in strijd zijn, en, bij nobele concurrentie, vast beleid en onverdroten ijver 't volksgeluk in alle land op voet van gelijkheid beveiligen kunnen. Maar zoo is 't niet. Zoo biedt ons Hooger Bestel de Heilige orde dezer wereld, gelijk Bilderdijk 't bezong, niet aan. Heel de menschheid is nu eenmaal in

Dr. A. Kuyp^{er}'s
rede „Heilige
Orde" op 30 Mei
1913 te A'dam.

¹⁾ Men zie voorts nog *De Standaard* van 12 Juni 1913 (no. 12628, blad II) *De Tariefwet* en van 14 Juni 1913 (no. 12630, blad II) *De torenbouw van Babel*.

²⁾ Toen Van Alphen om gezondheidsredenen in 1908 als afgevaardigde van het district *Ommen* ontslag had genomen, werd op 11 October 1908 bij herstemming Dr. Kuyp^{er} als lid van de Tweede Kamer voor dat district gekozen. Tot 1912 had hij in die Kamer zitting, toen hij ontslag vroeg wegens toenemende doofheid. Van 1913—1920 (het jaar van zijn dood) had Dr. Kuyp^{er} nog zitting in de Eerste Kamer der Staten-Generaal.

³⁾ Kampen, 1913. Men vindt deze rede ook aangehaald bij Prof. Mr. P. A. Diepenhorst „*Beginselen der vrijhandelsleer*", A'dam, 1924, pg. 23.

volken en natiën ingedeeld, die, niet door ons, maar door Gods eigen bestel hier overrijk, daar slechts zoo zoo, en elders weer zeer poverlijk voorzien zijn. Juist die ongelijkheid nu schept, met 't verschil in afstamming, het *nationale leven*, en juist dit nationale leven kan, waar 't ongelijke kansen heeft, den tol uit zelfbehoud niet missen. En of men nu al antwoordt: die natuurlijke grenzen deren ons niet, wij varen op alle wateren, en de zee besproeit alle landen, wat verscheelt ons dan de wedstrijd der natiën?, dan antwoord ik, zooals Babels torenbouw alle zich spreiden der menschheid poogde te stuiten, zoo wil ook uw Vrijhandel 't *nationale* voor 't algemeen *menschelijke* doen wijken. De koopman op vrijhandel verliefd, vergeet maar al te licht zijn vaderland en wordt cosmopoliet. Straks voelt hij zich als geboren wereldburger.

Toch zij hier geen misverstand, en geen uwer versta mij verkeerd. Immers ik denk er niet aan te zeggen, dat er geen landen en tijden denkbaar zijn, die van Godswege om den Vrijhandel roepen. Voor een land met grondstoffen overvoed, in vetten bodem rijk, met alzijdigen toegang en uitgang, en met een technisch vaardig ras bevolkt, ware een tol, anders dan op exotische waar, vanzelf contrabande. Doch daarvan is hier geen sprake. Wat men ons looft en aanspreekt is Vrijhandel als *eenig* stelsel, Vrijhandel als *dogma*, Vrijhandel als eisch voor schier *alle* land en volk, Vrijhandel als de vondst opgevischt uit den mensche-lijken bajert. En daarop nu zeg ik met Friedrich List, den eenig machtigen denker, dat al zulks op den moord van het *nationale leven* en op het verbreken van de Heilige Orde *moet* uitloopen. Of heeft Thomas Cooper, Adam Smith's trouwe volgeling, het niet driestweg uitgeroepen, dat men eeniglijk met den *mensch* en de *menschheid* heeft te rekenen, en dat 't *nationale leven* niet anders is dan een *non-entity*, d.i. een onwezen, dat alle recht van bestaan mist en alleen in de verwarde koppen der Staatslieden rondspookt. Zoo staat 't dus lijnrecht tegenover elkander. Gods orde in de natuur geeft een menschheid in gansch ongelijke natiën ingedeeld, ja zelfs bij de Voleinding laat ons de H. Schrift nog een loflied voor het Lam beluisteren niet uit één gelijke menschheid, maar uit geheel onderscheiden volkeren en ge-

slachten en natiën opgaande. En daartegenover nu is de Vrijhandel, als dogma uit den menschelijken bajert opgedoken, er op uit om deze Heilige orde te niet te doen en nogmaals op te richten, wat God zelf bij Babels torenbouw eerst gevonnisd heeft en toen neersloeg. Vrijhandel als exceptie kan kostelijk zijn, maar, bij de geheel ongelijke gesteldheid der natiën is Vrijhandel tot dogma geijkt, de niets sparende bijl, die alle eigen aard vereffenend, de spier zelf verslapt, die, ook ten onzent, 't volksleven nationaal spant."

De strijd werd gewonnen door de linksche concentratie in samenwerking met de sociaal-democraten. Twee oorzaken hadden daartoe meegewerkt:

1°. de anti-Tariefwet-beweging, gesteund door veel buitenlandsch kapitaal;

2°. de haat tegen de coalitie, waarom het ministerie-Heemskerk moest vallen.

Omdat de sociaal-democraten niet in een kabinet wilden zitting nemen, mislukten de pogingen van Dr. Bos tot vorming van een parlementair ministerie uit de partijen ter linkerzijde. Het extra-parlementaire ministerie-Cort van der Linden trad op, welks Minister van Financiën A. E. J. Bertling op 17 September 1913 het ontwerp-Kolkman introk. Van versterking der middelen toch behoefde geen sprake meer te zijn, nu de uitvoering van Talma's wetten niet zou geschieden. Immers — zoo meende het nieuwe ministerie — het volk had zich bij de stembus duidelijk tegen elke verhooging van inkomende rechten uitgesproken.

In October 1913 verschenen nog drie belangrijke artikelen in „De Standaard” onder het opschrift „Fiscaal?” (2 Oct. 1913, no. 12724; 4 Oct. 1913, no. 12726 en 7 Oct. 1913, no. 12728). Dr. Kuypers herinnerde in die artikelen aan 1897, toen met verhooging van rechten door de partij uitsluitend bedoeld werd het te keer gaan van de verarming van onze arbeidende bevolking. Van meetaf stond *niet* het *fiscale*, maar het *sociale* motief op den voorgrond, alleen protectie van den arbeidenden stand. Wel werd in 1901 ook op stijving van de schatkist aangedrongen, maar niet in hoofdzaak. Verwezen werd naar het Rapport

Val van het ministerie-Heemskerk. Intrekking van het ontwerp-Kolkman.

In October 1913 nog drie artikelen in „De Standaard” over het tarief.

van het Sociaal Congres van 1891 te A'dam (pg. 355 en 356) ¹⁾ en naar het Sociaal Program van Patrimonium van 1894. Het slotartikel van dat Program bevatte de navolgende bepaling omtrent het Tarief:

„Daar in de naburige landen een bescherming van de nijverheid is ingevoerd, die maakt, dat men uit deze landen naar het buitenland onder den prijs verkoopt, zoo vraagt Patrimonium: 1e dat ook hier te lande door het tarief van inkomende rechten zoodanige bescherming aan den arbeid worde verleend, dat het werk den Nederlandschen werkman niet uit de handen worde genomen en de nationale nijverheid ten onder ga; 2e dat alle arbeid in de gevangenissen, die de particuliere nijverheid bena-

¹⁾ Mr. T. H. Heemskerk rapporteerde in sectie III over punt 5: „de wetgeving voor het belastingwezen en de heffing van accijnzen en invoerrechten“. Inzake het vraagstuk van protectie of vrijhandel werd als volgt gerapporteerd:

„Wij zijn een volk, dat in Europa niet over bijzondere rijkdommen of hulpmiddelen kan beschikken. Wat wij aan andere volken kunnen aanbieden in ruil voor hunne producten, moet dus zijn de vrucht van voortreffelijken arbeid, enkele landbouwproducten van goede qualiteit en hetgeen wij uit onze koloniën kunnen aan de markt brengen. Slagen wij daarin niet, dan moeten wij als de groote heeren andere volken voor ons laten werken, en zullen, gelijk ieder huisgezin, dat alleen verteert en niet werkt, spoedig verarmen. Leven alleen van het werk, dat het inslaan van benodigdheden oplevert, kan een volk niet.

Een eerste gevolg van deze stellingen is, zoo ik wel zie, dat wij behooren te zorgen, zooveel mogelijk de markt voor onze koloniale producten in het moederland te hebben. Eene fout was de afschaffing der differentieele rechten op den uitvoer uit de koloniën; en toleenheid tusschen Nederland en de koloniën is een eisch van goede politiek, opdat wij iets *hebben* mogen om aan de vreemden in ruil van hunne producten aan te bieden...."

„Het komt er op aan iets te *hebben* als vrucht van eigen arbeid, om aan de andere volken in ruil aan te bieden. Een vrijhandelstelsel, hetwelk de prijzen zoo drukt, dat de prikkel voor eigen arbeid vervalst, is dus niet aanbevelenswaardig.

Invoerrechten op bewerkte artikelen schijnen dus de voorkeur te verdienen boven invoerrechten op grondstoffen, mits dan ook het volk zich toelegge op kunstvaardigheid. Waar deze ontbreekt en het volk geen goede waar levert, schaden de invoerrechten slechts.

Reeds werd met een enkel woord gewag gemaakt van de graanrechten. Zij kunnen onder omstandigheden vruchteloos zijn en eenvoudig aan de grond-

deelt, ophoude; 3e dat de toleenheid tusschen Nederland en zijne Koloniën worde hersteld." ¹⁾

Niet het fiscale, niet het industriele, maar het *sociale* stond op den voorgrond.

De rede van D r. K u y p e r in het Concertgebouw te Amsterdam had veel stof doen opwaaien in de liberale pers.

Binnen den kring der antirevolutionairen rees zelfs misverstand en nog heden ten dage kan men tal van legenden omtrent „de Heilige Orde-kwestie" vernemen. Tijdens Kuypers afwezigheid trad de a.r. *Rotterdammer* voor hem in 't krijt. Het nummer van 23 Juli 1913 (no. 3117) bevatte een driestar, getiteld „*De draai*", waarin de liberale pers aldus werd afgestraft:

„De liberale pers is er nog altoos op uit, om te beweren, dat Dr. Kuypers inzake het Tarief een valschen draai genomen heeft.

Niet dat hij eerst het Tarief verdedigde en het thans wenschte los te laten, is haar grief. Zij erkent zelf uitdrukkelijk, dat een staatsman door den uitslag van een stembusstrijd kan genoopt worden een punt van zijn programma om tactische redenen te schrappen.

eigenaren voordeel aanbrengen, zonder den boer te helpen. Dit zou niet zoo zijn als de pachten in natura worden opgebracht, maar zoo zij in geld opgebracht werden, is het niet te ontkennen. Doch bleek het, dat de graanprijzen zoo laag worden, dat de landbouw eene onmogelijkheid wordt, dan zouden graanrechten noodzakelijk zijn om zich ruimte te maken, want hetgeen men wint door lage broodprijzen zou te duur betaald zijn, wanneer men de vruchten niet uit den bodem kon halen.

Ook deze aantekeningen zijn slechts eene opwekking tot studie. Wij zijn nog slechts aan het begin daarvan.

Wie absoluut voorstander is van het vrijhandelstelsel, en meent belasting naar draagkracht te kunnen heffen, heeft deze studie niet noodig. Hij roept om inkomstenbelasting, en verzet zich tegen invoerrechten en accijnzen. Consequente doorvoering zijner theorieën zou leiden tot socialisme. Maar consequent is hij niet, omdat het niet mogelijk is, en het eenige gevolg, hetwelk men bereikt, is dat onze nationale krachten in blinde concurrentie worden geworpen met de veel grootere nationale krachten van andere volken, en dat onze middenstand zwaar belast wordt, zonder dat nieuwe bronnen van welvaart en arbeid zich openen."

¹⁾ Dit program was nooit afgedrukt. Men vindt het voor het eerst in *De Standaard* van 17 Juni 1919 (no. 14468) als hoofdartikel „*Patrimoniums Sociaal Program*".

Neen, wat Dr. Kuypers deed, was veel erger. Het was een principieel vergrijp, dat hij beging.

Eerst had hij in zijn rede op 30 Mei te Amsterdam verkondigd, dat het Tarief een uitvloeisel was van een ordinantie Gods voor het leven der volkeren. En even daarna laat hij het los op gronden van zuivere utiliteit. Een principieelen eisch alzoo verloochenen uit tactische berekening, dat was zijn vergrijp.

Van heel deze aantijging nu is geen woord waar.

Niet tegen den vrijhandel van dit oogenblik, maar tegen den vrijhandel als *dogma* ging de redeneering.

Na een uitvoerig betoog op grond van allerlei feitelijke gegevens, dat het dogma van „den vrijhandel voor alle tijden en alle plaatsen”, onjuist is, ging de spreker aldus voort:

„Toch zij hier geen misverstand en geen uwer versta mij verkeerd. Immers ik denk er niet aan te zeggen, dat er geen landen „en tijden denkbaar zijn, die van Gods wege om den vrijhandel „roepen. Voor een land met grondstoffen overvoed, in vetten „bodem rijk, met alzijdigen toegang en uitgang en met een technisch vaardig ras bevolkt, ware een tol anders dan op exotische „waar vanzelf contrabande. Doch daarvan is hier geen sprake. „Wat men ons looft en aanpreekt, is Vrijhandel als *eenig stelsel*, „Vrijhandel als *dogma*...

„...Vrijhandel als exceptie kan kostelijk zijn, maar bij de „geheel ongelijke gesteldheid der zaken, is de Vrijhandel, tot „*dogma* geijkt, de niets sparende vijl, die alle eigen aard ver„effenend, de spier zelf verslapt, die ook ten onzent 't volks„leven *nationaal* spant.”

Deze enkele aanhaling is reeds genoeg, om te doen zien, hoe onwaar de liberale voorstelling in deze is. De strekking van het betoog was niet meer dan dit, dat de leer van „vrijhandel overal en altijd”, het wezen der nationale ordening miskent, dat integendeel de vraag vrijhandel of protectie naar de feiten en omstandigheden moet worden beoordeeld, waarbij het nationale leven een groote rol speelt.

Die feiten en omstandigheden achtte Dr. Kuypers door de verkiezingen zóó gewijzigd, dat de antirev. partij beter deed, voorloopig niet meer tariefsherziening op haar programma te plaatsen.

Nu kan men het hier al of niet mee eens zijn, maar waar schuilt hier eenig *principieel* vergrijp?

Nu ook in onzen kring een enkele scheen te gaan gelooven, dat Dr. Kuyper een „principieelen draai” genomen had, is het goed, eens met de stukken aan te toonen, hoe onjuist dit is.

Over de verdere houding onzer partij inzake de Tarief-kwestie, spreken wij thans overigens niet.

Dat punt komt vanzelf later aan de orde.”

Toen Dr. Kuyper weer was teruggekeerd, verscheen in „*De Standaard*” van 9 October 1913 (no. 12730) een hoofdartikel „*Niet meer voorop*”, dat wij om zijn belangrijkheid hier in z'n geheel laten volgen:

Naar aanleiding van critiek in liberale pers belangrijk artikel van Dr. Kuyper in „De Standaard” onder den titel „Niet meer voorop”.

„Ons is op één uitwijsbaar punt, kort na afloop van de Stembus, van meer dan één liberale redactie een bejegening wedervaren, die er niet mee door kon. Ons werd toch niets minder verweten, dan dat we, nog eer Juni uit was, kortaf zelf te niet zouden hebben gedaan, wat onze hoofdredacteur pas op 30 Mei in 't Concertgebouw te Amsterdam als Goddelijke ordinantie had geproclameerd.

Kort daarop gaf de redacteur van de *Rotterdammer*, tijdens de afwezigheid van hem wien 't gold, reeds volstrekt afdoend bescheid.¹⁾ Met citaat zwart op wit toch werd door dit blad aangetoond, dat de beschuldiging alsof Dr. Kuyper zich aan een onverantwoordelijk spelen met het heilige zou hebben schuldig gemaakt, louter lasterlijk verzinsel was.

Hier dankbaar voor, scheen 't ons toe, dat verdere repliek overbodig zou zijn. Eerlijke journalisten zouden toch, zoo meenden we, zelf hun onware betichting inzien en herroepen, en om de niet-eerlijke collega's meenden we ons niet al te zeer te moeten bekreunen. Hun practijk was ons sedert bijna een halve eeuw bekend, en de uitkomst stelde ons toch gedurig in het gelijk.

Nu echter bleek ons, dat zelfs in het Buitenland een enkel blad, op onbetrouwbare correspondentie afgaande, niet alleen den laster weer opdreunt, maar er zelfs nog een stuitender tint aan geeft. Thans heet het toch, dat we eerst de protectie „als

¹⁾ Hier bedoelde Dr. Kuyper de driestar „*De draai*” in „*De (A.R.) Rotterdammer*” van 23 Juli 1913 (no. 3117).

eisch van den Bijbel" hadden voorgesteld, en dat we, na de nederlaag, het aan hadden gedurfd om het gezag der Heilige Schrift vierkant weg in het aangezicht te slaan.

Het komt ons daarom niet overtollig voor, er thans voor 't minst een kort bescheid op te geven.

Oorzaak van dit schampere inhakken op ons was niet anders, dan dat wie zich aan ons vergrepen, blijkbaar noch bij de redevoering over de *Heilige Orde*, tegenwoordig waren geweest, noch die rede zelve hadden gelezen, maar af waren gegaan op een verslag van die rede, gelijk dit in enkele liberale organen gegeven was.

De pertinent leugenachtige betichting was toch zoo kras, dat één enkel citaat uit die rede volstond, om 't lasterlijke van dit ons toegeworpen verwijt op de klaarste wijze in 't licht te stellen.

Ziehier waarom 't ging.

Dr. K u y p e r had in zijn rede niet op een Schriftwoord, maar op den titel van één van Bilderdijs zangen, uit zijn latere periode, gewezen. In dat lied beleed de dichter, dat er in het leven der natuur en in het leven der menschheid, niet spel of toeval, maar een bepaalde orde heerscht. Dat die grond-orde der dingen niet door menschen werd ingezet, maar door God zelf verordend is. En dat uit dien hoofde deze orde een specifiek heilig karakter droeg, en nooit straffeloos kon worden verstoord.

In dit verband nu betoogde de redenaar in het Concertgebouw, dat ook het machtig natuurverschil tusschen de gelegenheden van het ééne volk, vergeleken bij die van 't andere, niet uit menschelijke verzinning is opgekomen, noch ook spel van 't geval is, maar is wat het is blijkens en ingevolge een orde van zaken, die een Hoogere macht aldus op deze aarde heeft ingesteld.

Er is verschil van den bodem, waarop de onderscheidene volken hun Staatsleven gevestigd hebben. In den bodem van het ééne volk schuilen schatten van metalen en van brandstof, terwijl er in den bodem van het andere volk schier niets van dit alles te vinden is. Het ééne volk heeft een ligging, die het contact met andere volken, het onderling verkeer, bij in- en uitgang, gemakkelijk maakt, terwijl het andere volk als 't ware ligt opgesloten. En zoo ook bezit het ééne volk vaak een kunstvaardigheid, die het andere volk mist. Aan dit

velerlei onderscheid nu ontleent het nationale leven zijn eigenaardig karakter. Plaatst men nu alle deze zoo onderscheidene volken in het groote wereldruim op voet van volstrekte gelijkheid, dan spreekt 't vanzelf, dat de volken met armen bodem, moeilijk verkeer en uiterst geringe kunstvaardigheid het loodje zullen leggen en geheel door de meer bevoorrechte volken zullen worden overtroefd en overvleugeld.

Zoo en niet anders is nu eenmaal de orde van het nationale leven, en deze orde draagt dáárom een *heilig* karakter, omdat God ze aldus heeft ingesteld.

Voert men nu het stelsel van Vrijhandel, als 't eenig geoorloofde systeem, voor heel de bekende wereld door, dan is hiervan het rechtstreeksch en noodlottig gevolg, dat de gelukkig bedeelde Staten zich verrijken ten koste van de armere, en dat de ongunstig gelegene en kwalijk bedeelde Staten steeds meer ten achter raken, tot ze eindelijk den strijd moeten opgeven.

Dit nu heeft er aanleiding toe gegeven, dat zoo goed als alle volken een douanestelsel hebben ingevoerd, 't welk zooveel doenlijk het zoo sterk ongelijke van den oeconomischen toestand in evenwicht herstelt. Alleen zoo is de ontwikkeling, die anders in de minder gunstig gelegen Staten geheel zou zijn te niet gegaan, gered en doorgegaan. En in dien zin nu, en in dien zin alleen, werd het in het Concertgebouw uitgesproken, dat de orde der dingen, gelijk die door God en alzoo door heilig gezag is ingesteld, de proclameering van het Vrijhandelsstelsel als voor alle volken 't eenig juiste systeem, verbiedt. Het sprak vanzelf, dat er kans voor den Vrijhandel was in Staten met zeer gunstige natuurlijke conditiën, en desnoods kon, uit andere oorzaak, ook bij min gunstigen toestand allerlei ander voordeel de schade vergoeden; maar nooit kan het stelsel van den Vrijhandel als het eenig juiste en het allerwegen geldende aan de volken, zonder onderscheid, worden opgelegd.

Dat 't zoo, en niet anders bedoeld was, blijkt uit wat de redenaar in dezer voege als licht denkbaar misverstand zelf afsneed, toen hij sprak:

„Toch zij hier geen misverstand, en geen uwer versta mij verkeerd. Immers ik denk er niet aan te zeggen, dat er geen landen en tijden denkbaar zijn, die van Godswege om den Vrijhandel

roepen. Voor een land met grondstoffen in overvloed, in vetten bodem rijk, met alzijdigen toegang en uitgang, en met een technisch vaardig ras bevolkt, ware een tol, anders dan op exotische waar, vanzelf contrabande. Doch daarvan is hier geen sprake. Wat men ons looft en aanpreekt is Vrijhandel als *eenig* stelsel. Vrijhandel als *dogma*, Vrijhandel als eisch voor schier *alle* land en volk, Vrijhandel als de vondst opgevischt uit den menschelijken bajert. En daarom nu zeg ik met Friedrich List, den eenig machtigen denker, dat al zulks op den moord van het *nationale leven* en op het verbreken van de Heilige Orde *moet* uitloopen. Of heeft Thomas Cooper, Adam Smith's trouwe volgeling, het niet driestweg uitgeroepen, dat men eigenlijk met den *mensch* en de *menschheid* heeft te rekenen, en dat 't *nationale leven* niet anders is dan een *non-entity*, d. i. een onwezen, dat alle recht van bestaan mist en alleen in de verwarde koppen der Staatslieden rondspookt."

Zelfs de mogelijkheid van misverstand was dus uit den weg geruimd. Wie deze woorden las, kon niet, of hij moest de brutaalste lasteraar zijn, Dr. K. naroeven wat hij juist bestreden had. En toch, niets minder dan dit heeft men aangedurfd. En op 't getuigenis van zulke Nederlandsche journalisten afgaande, loopt nu een buitenlandsch, wat al te goedgebloovig journalist er in.

Wat toch heeft ons blad na den uitslag van de Stembus op 25 Juni verklaard?

Heeft onze redactie toen betuigd, nu voortaan *wel* voor het monopolie van den Vrijhandel te zullen pleiten?

Heeft 't, na de stembus, verklaard, nu tot de Vrijhandelsmanie van onze Liberalen bekeerd te zijn?

Heeft 't zich bereid verklaard, nu voortaan het pleit voor den Vrijhandel op te zullen nemen, en alles wat naar Tarief van hooger cijfer ook maar leek, te zullen bestrijden?

Er is niet door ons aan gedacht.

Voor als na blijft het onze overtuiging, dat onze Nederlandsche arbeiders schade lijden, indien de arbeid aan de te leveren artikelen voortgaat in het buitenland verricht te worden en aan onze werklieden wordt onthouden.

De dwaasheid van wat men hier te lande wil, is zelfs in Engeland niet aangedurfd.

Zooals 't nu gaat, stapelen de kapitalisten hun effecten op, en de arbeidende bevolking verarmt.

Geen oogenblik rees hieraan bij ons twijfel.

Wat we alleen geweigerd hebben ook voortaan te doen, gelijk we dit na 1897 deden, is om deze quaestie van de Tariefsverhoging tot een beheerschend electoraal vraagstuk op ons Program van actie te maken.

Volharden de meeste werklieden zelven in hun onzinnig opzet, om hun eigen levenskansen te verslechteren, dan mogen wij de hoogere geestelijke belangen van ons volk niet langer in gevaar brengen, door hun ten behoeve na te jagen, wat ze zelven afstooten.

Gelijk we het daarom uitdrukten: Onze volgorde wordt van nu af een andere.

Wat het geestelijk heil van ons volk beoogt, schuift nu, evenals vóór 1897, weer naar voren, en tot de sterking van den arbeiders-toestand door solieder tarief zullen we blijven meewerken, doch alleen voorzooveel de arbeiders zelven dit mogelijk maken.

Een partij kan zich zeer uiteenlopende politieke doeleinden voorstellen, en al naar de gelegenheden zijn, nu voor het ééne, en dan voor het andere de vlag in top halen.

In de keuze nu, welke die vlag voortaan voor ons zal zijn, hernemen we onze vrijheid.

Ook onze partij zal dit bij elke stembus volkomen zelfstandig beoordeelen.

Maar in de slop van het Tarief, gelijk dit nu te verstaan is, lokt men ons niet meer."

Moge het vorenstaande er toe hebben bijgedragen om „De Heilige-Orde-kwestie", welke ook thans nog onder zoovele onjuiste voorstellingen te lijden heeft, in een juist licht te stellen.

HOOFDSTUK VII.

DE TARIEFWET-COLIJN.

De tariefwet-Colijn vraagt veel van onze belangstelling. Onder buitengewoon moeilijke omstandigheden kwam de heer Colijn aan het bewind.

Veel van onze belangstelling moet uitgaan naar de tariefwet-Colijn.¹⁾ Om twee redenen. Vooreerst, omdat het voorstel van dezen bewindsman in openbare behandeling kwam en een plaats kreeg in het Staatsblad en in de tweede plaats, omdat de leiding van de antirevolutionaire partij na Dr. Kuypers dood in 1920 op den heer H. Colijn was overgegaan. Onder buitengewoon moeilijke omstandigheden kwam Minister Colijn aan het bewind. 11 Augustus 1923 trad hij op als Minister van Financiën in het tweede ministerie-Ruys de Beerenbrouck (1922—1925), toen Jhr. Mr. D. J. de Geer zijn departement had verlaten in verband met zijn afwijkende meening ten aanzien van de vlootpolitiek der Regeering. Moeilijk waren de omstandigheden hierom, omdat de Staatsbegrooiting een geweldig tekort aanwees. In de Millioenennota voor 1924, bij brief van 18 September 1923 aan de Staten-Generaal aangeboden, werd de toestand uiteengezet. Op den gewonen dienst werd een tekort geraamd van rond f 116 millioen, terwijl bij het overwegen van maatregelen voor opheffing van tekorten de Regeering uitging van den vermoedelijken toestand in 1925, met een tekort van f 140 millioen. Stelt men de totaaluitgaven in 1909 op 100, dan komt men in 1923 tot een getal van 453, een reusachtige toename der uitgaven alzoo, waarvan de hoofdoorzaken waren

¹⁾ De antirevolutionaire Minister Mr. S. de Vries Cz. had bij Koninklijke boodschap van 6 Mei 1921 een ontwerp van wet ingediend om, in verband met den toestand van 's Rijks financiën, het invoerrecht van 5 pCt. tot 7 pCt. te verhoogen, uit welke verhooging een vermeerdering der inkomsten met f 15 millioen werd geraamd. (Gedrukte Stukken, zitting 1920/1921, 493). Bij brief van den Minister van Financiën De Geer van 8 Augustus 1921 werd dat ontwerp ingetrokken.

de uitgaven voor onderwijs, sociale wetgeving, defensie en daarmee de zich hoe langer hoe meer uitbreidende Staatsbemoeiing.¹⁾ Om een in 1925 sluitend budget te verkrijgen, meende de Regeering te moeten voorstellen: *a.* reorganisatie en inkrimping der Staatsdiensten: *f* 50 millioen; *b.* de mogelijkheid van een andere financiering der sociale verzekering; *c.* de vermindering van den totalen last der salarissen en loonen met 20 %; *d.* de oplegging van ongeveer 30 millioen aan nieuwe lasten. Tot die nieuwe lasten behoorde een verhooging der invoerrechten.

Bij Koninklijke boodschap van 11 Juni 1924 werd het ontwerp van wet tot vaststelling eener nieuwe tariefwet bij de Tweede Kamer der Staten-Generaal aanhangig gemaakt.²⁾ Blijkens de bij het ontwerp gevoegde Memorie van Toelichting had de herziening van het tarief, welke werd voorgesteld, in de eerste plaats ten doel om in het belang van handel en nijverheid het tarief in *technisch opzicht* te verbeteren. De klachten, welke tegen het bestaande tarief werden aangevoerd, waren in hoofdzaak de drie volgende:

- a.* het tarief was in het belasten en vrijstellen van artikelen inconsequent en willekeurig;
- b.* het verleende in verscheidene gevallen een averechtsche bescherming;
- c.* het gaf bij de toepassing voortdurend aanleiding tot geschillen.

Ten aanzien van de beginselen van het nieuwe ontwerp werd opgemerkt, dat getracht was het karakter van het bestaande tarief zooveel mogelijk te behouden. Daar nu het bestaande tarief ten opzichte van uit het buitenland ingevoerde producten het karakter droeg van een verbruiks- en verteringsbelasting, was bij het samenstellen van de tabel uitgegaan van het beginsel, dat voor een invoerrecht slechts in aanmerking kwam *het artikel, dat, zonder nadere bewerking en zelfstandig, voor het gebruik van den consument geschikt was te achten*. Daarbij was aange-

Indiening van het ontwerp eener nieuwe tariefwet op 11 Juni 1924. Klachten tegen bestaande tarief.

Beginnelsen van 't nieuwe ontwerp.

¹⁾ Uitvoerige mededeelingen over den gang van 's Lands financiën sinds 1911 zijn te vinden in een artikel „Onze berooide schatkist” van den oud-Minister H. A. van IJsselstein in het October-nummer van *Stemmen des Tijds*, Utrecht, 1923.

²⁾ *Gedrukte Stukken*, zitting 1923/1924, 365, zitting 1924/1925, 66.

nomen, dat als zoodanig in het algemeen alleen waren aan te merken de artikelen, welke over de toonbank aan den verbruiker worden afgeleverd, m. a. w. de *toonbankartikelen*. Wat betreft de uitwerking van dat beginsel, merkte de Regeering op, dat was vastgehouden aan het streven van de tariefwetgevers van 1862 en 1877, „om algemeene voedingsmiddelen en artikelen, welke verband houden met de voortbrenging, of welke uitsluitend of zoo goed als uitsluitend worden gebruikt door de minder kapitaalcrachtige, niet aan invoerrecht te onderwerpen. Een invoerrecht op meel, klompen, schoenen, vijlen, hamers, zagen en dergelijke, wordt dan ook, hoewel deze artikelen óók via de toonbank aan den verbruiker worden afgeleverd, in het ontwerp niet aangetroffen. Tusschen artikelen, gebruikt in het huishouden en keuken, en die, gebruikt in kantoren en winkels, is echter geen onderscheid gemaakt.”

De verhooging van den heffingsvoet tot 8 % werd als volgt toegelicht:

„Bij de behandeling van hoofdstuk I der Staatsbegrooting voor 1924 is reeds gewezen op de noodzakelijkheid om te komen tot verlaging van sommige al te drukkende belastingen, welke vermindering zou moeten worden opgewogen door vermeerdering van inkomsten uit andere middelen. De herziening van het tarief van invoerrechten ware mede aan dat doel dienstbaar te maken. Nu, in verband met den opzet van het ontwerp, het tarief ten aanzien van ingevoerde producten inderdaad niet anders beoogt te zijn, dan een verbruiks- en verteringsbelasting, en artikelen, welke verband houden met de voortbrenging, behoudens enkele uitzonderingen, niet aan invoerrecht onderworpen zullen zijn, bestaat er, naar gemeend wordt, geen overwegende bedenking om ook het tarief voor het verkrijgen van meerdere baten voor de schatkist te benutten en voor de belastblijvende artikelen den bestaanden heffingsvoet te verhoogden. Het is deswege, dat o.a. in overweging wordt gegeven het thans van de goederen geheven waarderecht van 5 % in het algemeen te verhoogden tot een recht van 8%. Door een recht van 8 % der waarde wordt naar dezerzijdsch oordeel het fiscaal karakter der tegenwoordige Tariefwet niet aangetast.”

De meerdere baten, uit het voorgestelde tarief te verkrijgen, werden geraamd op f 10 miljoen.

Met bekwamen spoed werd het ontwerp in de Kamer behandeld. De begroting voor 1925 moest sluitend gemaakt worden en het meerdere bedrag aan invoerrechten te heffen moest mede daarvoor dienst doen. In het Voorloopig Verslag, dat 7 Augustus 1924 verscheen, protesteerden verscheidene leden tegen de vlugge wijze van behandeling: ze hadden het wenschelijker gevonden, dat het ontwerp in handen was gesteld van een Commissie van Voorbereiding en dat eerst het advies van de Kamers van Koophandel was afgewacht. Toch werd ook deze toon vernomen: „aan het gedurende langen tijd hangen blijven van plannen tot tariefsherziening zijn voor handel en bedrijf groote bezwaren verbonden. Onzekerheid is in dit opzicht in vele gevallen doodend.”¹⁾ Ook werd als een bezwaar genoemd, dat het wetsontwerp een protectionistische strekking vertoonde en dat allerm minst de tijd gekomen was om tot verhooging van het tarief van invoerrechten over te gaan, omdat zulks zou moeten leiden tot een stijging van de kosten van levensonderhoud. Aan dit Verslag was nog toegevoegd een nota van een vijftal sociaal-democratische leden, die het groote, overwegende bezwaar tegen het ontworpen tarief zagen in het uniform belasten van heele categorieën van artikelen, die zoowel de hoogste weelde- als de eenvoudigste volksartikelen omvatten.²⁾

De bezwaren van de 2e Kamer in het Voorloopig Verslag.

Naar aanleiding van de ontvangst, die het ontwerp in de linksche pers³⁾ ondervonden had, trad „De Standaard” als verdediger van Colijns plannen op. In een hoofdartikel „Teleurgestelden” in het blad van 8 Juli 1924 (no. 16020) werd opgemerkt, dat het tarief-ontwerp aan twee zijden teleurstelling had

„De Standaard” als verdediger v. Colijn's plannen.

¹⁾ Over deze passage in het V. V. zie men ook *De Standaard* van 20 September 1924, no. 16089, driestar „De voordeelen”.

²⁾ Over deze nota handelt een hoofdartikel „De welkome nota” in *De Standaard* van 23 September 1924, no. 16086. Bespreking van den inhoud der nota — het plan-Vliegen genoemd — in een hoofdartikel in *De Standaard* van 25 September 1924, no. 16088.

³⁾ Vooral *De Telegraaf* was in de oppositie. De artikelen in dit blad naar aanleiding van de Tariefwet verschenen zijn later door de redactie gebundeld en afzonderlijk uitgegeven onder den titel: „De nieuwe Tariefwet”.

gewekt. In de eerste plaats in den kring der linksche politici, die, toen zij het woord Tariefwet hoorden, reeds *protectie* kraaiden. „*Het Volk*” schreef den eenen dag van het *protectionistische* ontwerp, om den volgenden dag te schrijven: wij zeggen niet, dat het ontwerp *protectionistisch* is. De tweede groep teleurgestelden bestond uit degenen, die een tariefherziening, welke technisch zeer noodig was, graag zagen dienstbaar gemaakt aan goede zorgen voor onze nijverheid, die in die dagen met een zoo zware concurrentie op de wereldmarkt rekening had te houden. Aan het slot van het artikel werd er nog op gewezen, dat het ontwerp alleen *fiscaal* was en dat de kwestie vrijhandel of *protectie* geheel kon worden uitgeschakeld.

In een hoofdartikel „*Hoofddoel*” in het blad van 10 Juli 1924 (no. 16022) werd als eerste oogmerk van het ontwerp vooropgesteld: vermeerdering der inkomsten door verhooging der *indirecte* belasting: invoerrechten. Aan verhooging der directe belastingen kon niet gedacht worden met het oog op de kapitaalvorming. De voordeelen van de *indirecte* heffing werden opgesomd. Met voorbeelden werd toegelicht, dat er in *indirecte* belastingen een *besparende* tendenz ligt. En van niet geringe beteekenis moet ook zijn de gemakkelijke wijze van betaling. Het hoofddoel werd ten onrechte voorgesteld als schadelijk voor de volkswelvaart. „*De Nederlander*” had de berekening gemaakt, dat het huidig tarief *f* 35 miljoen per jaar opbracht, d. w. z. *f* 5.— per hoofd der bevolking. Een gezin op 5 personen gerekend, kwam men alzoo tot *f* 25.— per gezin of 50 cts. per week. De meer-opbrengst van het tarief werd geschat op *f* 2.— per hoofd, dat was dus voor elk gezin *f* 10.— per jaar of 20 cts. per week.

De reden tot *technische herziening* van het tarief werd nog besproken in „*De Standaard*” van 12 Juli 1924 (no. 16024), waarbij het blad zich aansloot bij de opmerkingen in de Memorie van Toelichting gemaakt.

In een hoofdartikel „*Bezwaren*” in het blad van 15 Juli 1924 (no. 16026) werd aangetoond, dat het ontwerp niet *protectionistisch* was.¹⁾ „De verhooging van het heffingspercentage van

¹⁾ Over de vraag, of het ontwerp *protectionistisch* was, zie men nog de driestar „*Na de wijziging?*” in *De Standaard* van 1 Oct. 1924 (no. 16093);

5 tot 8 % zegt niets. 8 % geeft een opbrengst van f 49 miljoen = f 7.— per hoofd der bevolking. En Engeland, het klassieke land van den vrijhandel heft f 1500 miljoen = \pm f 30.— per hoofd der bevolking."

In de Memorie van Antwoord van 10 September 1924 werd nog weer door de Regeering uitdrukkelijk op den voorgrond gesteld, dat het noodzakelijk was alles in het werk te stellen om voor het jaar 1925 een sluitende begrooting te verkrijgen, dat geenszins de bedoeling was adviezen uit de kringen van belanghebbenden te veronachtzamen. Een principieele verandering in onze handelspolitiek werd niet voorgestaan. In dit wetsvoorstel tevens maatregelen van beschermenden aard voor te stellen werd gevaarlijk geacht. In een gewijzigd wetsontwerp was aan tal van bezwaren betreffende onderdeelen tegemoet gekomen.

In de Memorie van Antwoord werd o.a. gewezen op de noodzakelijkheid voor 1925 een sluitende begrooting te verkrijgen.

15 October 1924 vingen de algemeene beschouwingen over het ontwerp-tariefwet in de Tweede Kamer aan.¹⁾ Een voorstel van den heer Schaper om de behandeling van het wetsontwerp uit te stellen tot na de verkiezingen en een van den heer Dresselhuys om het te behandelen na de Staatsbegrooting waren verworpen met 51 tegen 32 stemmen in de vergadering van 18 September 1924.²⁾

In verband met ons onderwerp zullen we ons beperken tot hetgeen de antirevolutionaire afgevaardigden ter sprake brachten. Dan vraagt van ons allereerst aandacht de heer Van den

Rede van het Kamerlid van den Heuvel op 17 October 1924.

voorts „Procenten-spel” in hetzelfde nummer (de Amsterdamsche Kamer van Koophandel had gewaagd van een verhooging van het tarief met 60 pCt. n.l. van 5 tot 8 pCt. en 3 is 60 pCt. van 5; dat stichtte verwarring); vervolgens de driestar „Gebrek aan argument” in no. 16099 van 8 October 1924 (ook door Mr. M. W. F. Treub, de K. v. K. te Rotterdam en zelfs door de sociaal-democraten in hun nota was erkend, dat in het ontwerp geen protectionistische tendenz zat); eindelijk de driestar „Dat gaat zoo niet” in no. 16111 van 22 October 1924 (onrechtvaardig was het verwijt van de heeren Dresselhuys en Van Gijn, dat er achter het ontwerp een protectionistische bedoeling schuilde).

¹⁾ *Handelingen Tweede Kamer*, zitting 1924/1925, pg. 108—474.

²⁾ *Handelingen Tweede Kamer*, zitting 1924/1925, pg. 27. Men zie hierover de driestar „Politiek spel” in *De Standaard* van 23 September 1924 (no. 16086) en de driestar „Vreemd geval” in hetzelfde blad van 25 September 1924 (no. 16088).

Heuvel, die zich op 17 October 1924 in de beraadslagingen mengde. De spreker wenschte slechts één zijde van het ontwerp te bezien, en wel wat betreft de economische beteekenis, inzonderheid voor onze land-, tuinbouw- en veehoudersbedrijven. Welke houding moest onze boerenstand tegenover de tariefs-herziening aannemen? Daarop werd dit antwoord gegeven: „Op precies dezelfde wijze als iedere Nederlander, die, behalve het beroep, dat hij uitoefent, verstaat ook burger te zijn van den Nederlandschen Staat. Daaruit volgt, dat hij dezelfde vragen zich heeft te stellen als ieder ander bij het beoordeelen van deze voorgestelde tariefsherziening." De vraag, of het geld noodig is, dat de Minister uit de herziening tracht te halen, kan in ieder geval toestemmend worden beantwoord, wanneer men er op let, dat de saneering onzer Nederlandsche financiën niet af is met de sluitende begrooting, maar tevens eischt, met het oog op onze zich uitbreidende bevolking, een krachtiger kapitaalvorming dan bij de tegenwoordige hoogte en druk der directe belastingen mogelijk is. Volgens den heer Van den Heuvel dient dan vooral de kapitaalvernietigende successiebelasting verminderd te worden. Bij de beantwoording van de vraag, welke de geschikste vorm is om het benodigde bedrag te verkrijgen, wijst de spreker vooral op de verhouding tusschen de directe en indirecte belastingen, waarvan de directe zoo hoog zijn opgevoerd, dat van een verhooging geen sprake kan zijn, zoodat de toevlucht wel genomen moet worden tot de indirecte heffingen. Daarna werd achtereenvolgens een drietal bezwaren behandeld, die in verband met de verhooging van het tarief der invoerrechten door landbouwkringen worden aangevoerd. Ze waren deze:

- 1o. de landbouw wordt in onderscheiden tariefposten zwaarder belast, krijgt zelf niets, heeft er dus niets dan schade van;
- 2o. deze tariefsverhooging zal het leven en de productiekosten duurder maken en daardoor benadeelen het boerenbedrijf;
- 3o. deze verhooging van invoerrechten levert gevaar op voor onzen export.

Wat het eerste bezwaar betreft, meende de heer Van den Heuvel te moeten constateeren, dat het zwaarder belasten

van zuivere landbouwposten ook geldt voor alle andere bedrijven. Voor onze plattelandsbedrijven zijn er slechts enkele posten, die hieronder vallen. Ook het tweede bezwaar geldt alle bedrijven. Alleen kan worden toegestemd, dat de landbouw dit iets moeilijker kan dragen, omdat dit bedrijf geen afwenteling van kosten kan doorvoeren. Volgens spreker staat het volstrekt niet vast, dat de gansche opbrengst der tariefsherziening door Nederland wordt opgebracht, omdat waarschijnlijk tal van importeurs voor het behoud van hun afzetgebied wel genoodzaakt zullen zijn een deel van het tarief voor hun rekening te nemen. In ieder geval, het bewijs van een verband tusschen hooge invoerrechten en duur leven is nooit geleverd. Het tegendeel is wel dikwijls gezien.

Bij de bespreking van het derde bezwaar merkte de afgevaardigde op, dat niettegenstaande Nederland zich steeds als een lam, als een economisch weerlooze, heeft gedragen, de invoer van onze producten in een massa landen zeer ernstig bemoeilijkt wordt. Met voorbeelden wordt dit toegelicht. Overheerscht het consumentenbelang in die landen, dan zal een tegemoetkomende houding worden aangenomen; is er gebrek aan iets, men zal den invoer zoeken te bevorderen; wenscht men eigen product een voorsprong te geven, dan werpt men belemmeringen op. Dit alles zal zoo blijven en een wijziging van ons invoerrecht zal daarin niet de minste verandering brengen. De conclusie van den heer Van den Heuvel ten opzichte van het voorstel is, dat het van alle wegen, om de benodigde millioenen te krijgen, de minst schadelijke is, dat de bezwaren van land- en tuinbouw schrikkelijk overdreven worden en dat de aanneming van het wetsvoorstel is een landbouwbelang in dezen zin, dat het groote primaire boven alles uitgaande landbouwbelang is: gezonde Staatsfinanciën, en dat dit ontwerp daartoe de minst schadelijke weg is.¹⁾

De tweede spreker van antirevolutionaire zijde, de heer De Monté ver Loren, trekt allereerst te velde tegen den liberalen afgevaardigde, den heer Van Gijn, die een betoog had

*Rede van het
Kamerlid de
Monté ver Loren;
hij bespreekt o.a.
het duurte-
argument.*

¹⁾ Over de gevolgen voor den landbouw zie men ook de driestar „Tweelerlei oordeel” in *De Standaard* van 6 October 1924, no. 16097.

opgezet op deze ééne grondstelling, dat het leggen van een invoerrecht op een ook binnenslands vervaardigd wordend product, den prijs van dat product binnenslands onvermijdelijk met het bedrag van dat recht doet stijgen. Tegenover de feiten, zooals die zich aan ons voordoen, kan het theoretisch betoog van den heer V a n G i j n niet gehandhaafd worden. De spreker teekent verzet aan tegen degenen, die heil verwachten van een machtiging aan de Regeering om tegen bepaalde naties gerichte bijzondere retorsiemaatregelen te nemen. Hij meent, dat men veel verder komt met een tarief, waarbij men, uitgaande op het sluiten van handelsverdragen, elkaar over en weer op punten, voor het nationale leven van belang, de noodige uitwisseling van voordeelen kan verschaffen, dan met maatregelen, die de strekking hebben alleen dan in werking te zullen treden, wanneer er op een bepaald punt klachten zijn, wanneer men op een bepaald punt een verdedigingsmaatregel moet nemen. Ook voor den heer D e M o n t é v e r L o r e n staat het financieele doel van het voorstel geheel op den voorgrond en daarbij denkt hij ook aan het herstel van een betere verhouding tusschen de opbrengst der directe en indirecte belastingen.

Voorts waarschuwt deze afgevaardigde tegen de voorstelling door sommigen gegeven, dat, doordat den laatsten tijd de bestaande middelen wat ruimer zijn gaan vloeien, aan nieuwe middelen tot dekking van het tekort eigenlijk geen behoefte zou zijn. Hij wijst op de splitsing van de opbrengst van de belastingen naar de dienstjaren en vestigt dan de aandacht op het geringe bedrag, dat ten laste van het loopende dienstjaar komt. Ook voor dezen spreker staat het belang van de schatkist op den voorgrond.

Ook het Kamerlid Smeenkvoert het woord.

In dezelfde vergadering van 21 October 1924 voerde ook de heer S m e e n k het woord. Stelling wordt genomen tegen het dogma van den vrijhandel, het duurteargument aan een ernstige critiek onderworpen en de werking van het Schoenenwetje als voorbeeld gesteld aan degenen, die een nauw verband leggen tusschen invoerrechten en beschermende maatregelen en de werking daarvan op de prijzen.

De heer de Monté verLoren in 2e instantie.

Als de heer D e M o n t é v e r L o r e n in tweede instantie het woord voert, mede naar aanleiding van de opmerking van

den heer Van der Waerden, dat in verhooging van invoerrechten een *tendenz* ligt om de prijzen te doen stijgen, zegt de antirevolutionaire afgevaardigde o.a.: „Als men het zóó uitdrukt, spreek ik het niet tegen. Ook vandaag is de heer Van Gijn er toe gekomen — en dat in afwijking van wat hij in zijn eerste rede heeft gezegd — om van een *tendenz* te spreken. Echter, als men de zaak volledig wil uiteenzetten, moet men zeggen: het leggen van lasten op de productie ook in anderen vorm dan dien van belastingen heeft de *tendenz* de prijzen te doen stijgen, maar men moet er bij zeggen: nu is juist het heffen van een invoerrecht de eenige wijze, waarop men een last kan opleggen, terwijl er toch veel kans is, dat die *tendenz* zal worden geneutraliseerd. Alleen dan licht men het publiek volledig in. Aangezien nu in de betoogen en de geschriften van theoretische vrijhandelaren die laatste bijvoeging in den regel òf niet voorkomt, òf tijdens de uiteenzetting onder tafel verdwijnt, zoodat ten slotte alleen gezegd wordt, dat de prijzen zullen stijgen, is m. i. aan zulk een voorlichting van het publiek weinig waarde toe te kennen. Men kan er zich aangenaam mee bezighouden, zooals soms jonge menschen dit doen met het oplossen van wiskundige vraagstukken of schaakproblemen; zoo kan men ook op dit gebied een theorie opbouwen, afgescheiden van de werkelijkheid, maar, als men invloed heeft op het landsbestuur, moet men rekenen met de werkelijkheid, en als men dan voortgaat op grond van beschermingen, als de door mij bedoelde, invloed te willen uitoefenen op de openbare meening, en stemming te maken tegen maatregelen, die voor ons volksbestaan nuttig of zelfs noodzakelijk zijn, dan wordt de theorie misbruikt en op m. i. niet te verdedigen wijze invloed geoefend op de volksmeening.”

In een hoofdartikel „*De aanval*” in „*De Standaard*” van 21 October 1924, no. 16110, werd geconstateerd, dat de geheele linkerzijde, van Vrijheidsbond tot Communist, meende, dat de tariefwet niet behoorde te worden aangenomen. Tegenover de meening, dat de herziening, wat den technischen kant betrof, onvoorbereid en willekeurig was, merkte „*De Standaard*” op, dat aan de technische herziening integendeel een jarenlang onderzoek en jarenlang overleg met betrokkenen was voorafgegaan. Het ontwerp was voorts protectionistisch genoemd, omdat

*De aanval op
het ontwerp in
„De Standaard”
besproken.*

10. 8 % meer was dan 5 % en 5 % was reeds beschermend; 20. de protectionist juichte en de vrijhandelaar klaagde en 30. omdat de Ministers, die het ontwerp teekenden, protectionistisch waren. Hiertegenover merkte het A. R. orgaan op, dat, wie wou weten wat protectie was, naar het buitenland moest gaan, naar de landen, die een protectionistisch tarief hadden, dat hetgeen onder 20. genoemd werd onjuist was en dat het niet om de *ministers* ging, maar om het *ontwerp*.¹⁾

Het duurte-argument, van vrijhandelaarszijde aangevoerd, werd vervolgens nog bestreden in de driestar „*Versleten leuze*” in no. 16119 van 31 October 1924. Dit artikel wees er op, dat er voorbeelden genoeg waren van een verlaging der prijzen bij een verhooging van het tarief. Minister Colijn had bij de verdediging van het ontwerp gewezen op het gebeuren in Amerika na de invoering van het sterk protectionistisch Fordney Mc. Cumber-tarief. Men vreesde een prijsstijging. Het werd een prijsdaling van ongeveer 3 %. Natuurlijk kon men hier niet zeggen, dat die daling kwam tengevolge van de tariefsverhoging, maar zij werd er in elk geval niet door verhinderd.

Merkwaardig is ook de driestar „*De blinddoek*” in no. 16120 van 1 November 1924. De heer Hermans had in de Tweede Kamer gewezen op het oordeel van een deskundige (den heer Roeper Bosch), die in „*De Nederlandsche Nijverheid*”, orgaan van het Verbond van Nederlandsche Fabrikantenvereenigingen, o.m. het volgende geschreven had: „Verhoging van het invoerrecht kan onder bepaalde omstandigheden verhoging van prijs beteekenen, maar zal in vele gevallen, dank zij de moderne industrialisatie, eerder prijsverlagend werken. En, slechts een concreet onderzoek van voorliggende gevallen kan op een vraagstuk als het onderhavige eenig licht doen schijnen.” Niet onvermakelijk — zoo schreef „*De Standaard*” — is de opmerking, dat het axioma: verhoging van invoerrechten doet

¹⁾ Verdediging vond het ontwerp verder nog in „*De financieele kant*” in no. 16116 van 28 October 1924 en in „*De leugenachtige voorstelling*” in no. 16118 van 30 October 1924. In het laatste artikel werd de voorstelling bestreden, als zou de Minister van Financiën den rijke willen ontlasten om den arme te kunnen belasten. Vermindering der directe belastingen was noodig om onvoldoende kapitaalvorming te voorkomen.

de prijzen stijgen, ontstaan is in den tijd, toen de industrie nog in haar kinderschoenen stond. Hoe achterlijk zijn dus sommige vooruitstrevende mensen. En zoo bleek dus, dat de blinddoek niet gevonden werd bij den Minister, maar bij den heer Van Gij n.¹⁾

Na de rede van Minister Colijn in de Tweede Kamer ter verdediging van zijn ontwerp — in welke rede nogmaals werd aangetoond, dat de wijziging van het tarief zuiver fiscaal was — klonk aan de linkerzijde een verward rumoer op van allerlei sarcastische opmerkingen. De Kameroverzicht-schrijver van het *Algemeen Handelsblad* schreef er van: „Het was een goede rede. En al kunnen we niet zeggen, dat ze onze bezorgdheid over de werking van 't Tarief heeft weggenomen, — aan 's Ministers bedoeling hebben wij nooit getwijfeld — ze verdiende zeker heel wat beter, dan het geprikkelde en ironische geroep en geïnterrupteer van Links. Maar het lijkt wel, alsof men daar in een soort vrijhandelsfanatisme verkeert, dat elke rustige, objectieve beoordeeling — zij het dan ook een afwijzende — onmogelijk maakt.”

„Vrijhandelsfanatisme. . . . Het heeft er iets van”, zoo schreef de driestarschrijver in „*De Standaard*” van 24 October 1924 (no. 16113).²⁾

Niettegenstaande de reeks van amendementen, die bij de artikelsgewijze behandeling van het wetsontwerp werden ingediend, welke intusschen bijna alle werden verworpen, kon reeds op 13 November 1924 de eindstemming over het ontwerp worden gehouden. De aanneming geschiedde met 57 stemmen vóór en 39 stemmen tegen.³⁾ Alle antirevolutionaire afgevaardigden stemden vóór het wetsontwerp.

Na de rede van minister Colijn ter verdediging van het ontwerp aan de linkerzijde verward rumoer van allerlei sarcastische opmerkingen.

Aanneming van het wetsontwerp in de 2e Kamer, waarbij alle a.r. afgevaardigden éénstemmig.

¹⁾ Voor bestrijding van het duurte-argument zie men nog de driestar „*Enkele cijfers*” in *De Standaard* van 1 November 1924 (no. 16120).

In een driestar „*Vrijheidsbond-manieren*” in no. 16121 van 3 November 1924 werd bezwaar gemaakt tegen den toon, dien men in de Kamer van de zijde van den Vrijheidsbond in het debat bracht.

²⁾ In een driestar „*De Vrijheidsbond*” in hetzelfde nummer van het A. R. orgaan werd er nog op gewezen, hoe weinig steun de Vrijheidsbond bij het reddingswerk bood.

³⁾ In een driestar „*De Tariefwet*” in no. 16132 van 15 November 1924

Redevoering van
den heer Diepen-
horst in de 1e
Kamer.

In de Eerste Kamer vingen de beraadslagingen op 17 December 1924 aan.¹⁾ Voor de antirevolutionaire fractie voerde hier de heer Diepenhorst het woord. In diens rede worden de volgende drie gedachten ontwikkeld:

„1o. dit ontwerp is geen protectionistische maatregel; het is een herziening, waarbij het fiscaal en technisch element den doorslag geven;

2o. ofschoon van deze herziening in sommige gevallen een beschermende samenwerking kan uitgaan, is zooveel mogelijk toenadering betoond tot den vrijhandel, is alles, letterlijk alles vermeden, wat vrijhandelaren kan prikkelen, en

3o. de oppositie, in weerwil van deze conciliante houding tegen het ontwerp geboden, wordt beheerscht door de misplaatste overspanning van het vrijhandelsdogma, die ongenoegzaam achtslaat op den ontwikkelingsgang der dingen sedert 1862, het jaar van uitvaardiging van de huidige tariefwet.”

Tot verdediging van de eerste gedachte wijst de spreker er op, dat herhaaldelijk tot schamens en verzadigens toe door de Regeering de verzekering is gegeven, dat het fiscaal en technisch element in het ontwerp den doorslag geven en het feit, dat die verzekering van een rechtsch Kabinet afkomstig is, maakt haar niet suspect. Zoowel Minister Harte in 1904 als Minister Kolkman in 1912 erkenden ruiterlijk, dat naast de belangen van de schatkist, ook bescherming van de nijverheid en afweer van de buitenlandsche concurrentie het motief was. Voorts wordt gewezen op den aard van de wet zelf en de uitwerking, waaruit duidelijk blijkt, dat er geen sprake is van een protectionistischen, maar veeleer van een fiscaalen maatregel. Het systeem van de wet van 1862 is: grondstoffen vrij, halffabrikaten matig belast, en geheel afgewerkte fabrikaten iets zwaarder. Het karakter van die wet is zwak beschermend. In dienzelfden geest waren de ontwerpen van de Ministers Harte en Kolkman opgesteld. Met die basis is nu gebroken. De regeling is nu gebracht op het fiscale spoor door alleen te belasten de toonbankarti-

uite *De Standaard* zijn voldoening over de aanneming van het ontwerp in de Tweede Kamer.

¹⁾ *Handelingen Eerste Kamer*, zitting 1924/1925, pg. 106—155.

kelen, d. w. z. de waren, die zonder nadere bewerking, zelfstandig geheel voor het gebruik geschikt zijn.

De bewering, dat de verhooging met 3 % het ontwerp tot een protectionistisch ontwerp stempelt, wordt van de hand gewezen door de opmerking, dat een tarief, dat van een artikel slechts 5 % heft, meer een beschermend karakter kan dragen dan een tarief, dat 8 % heft van hetzelfde artikel. Die cijfers moeten geheel en al worden gezien in verband met de verhoudingen in 't buitenland, den voorsprong, dien hiermede de nationale industrie zou kunnen krijgen tegenover het buitenland. Als wij een dergelijke verhouding onderzoeken, is het geen oogenblik twijfelachtig, of het tarief van 5 % in 1862 kan, met de lage buitenlandsche rechten, die toen golden, meer beschermend werken dan het tarief van 8 % in dezen tijd.

Dat alles is vermeden, wat den voorstander van den vrijhandel kan prikkelen, blijkt uit het feit, dat de mogelijkheid van retorsiemaatregelen niet wordt geopend, uit de toeschietelijke houding van den Minister ten opzichte van het duurteargument: huishoudelijke artikelen, voedingsmiddelen, enz. worden niet belast of niet hooger. Voorts is door den Minister geen amendement overgenomen om de klompenindustrie te beschermen, terwijl een amendement om goedkoope boenders en borstels vrij te stellen door den Minister niet werd bestreden. Ten slotte wordt nog het duurteargument bestreden, terwijl gewezen wordt op de handelspolitieke gedragingen van het buitenland, waar de absolute vrijhandelsleer niet meer aanvaard wordt.

Den volgenden dag, op 18 December 1924, voert de heer Diepenhorst nogmaals het woord naar aanleiding van een motie van orde, ingediend door den heer Stenhuis e. a., die luidde:

Nogmaals voert de heer Diepenhorst het woord naar aanleiding van de motie-Stenhuis e.a.

„De Eerste Kamer der Staten-Generaal,

overwegende, dat het ontwerp-Tariefwet naast een fiscaal, een protectionistisch karakter heeft,

dat de totstandkoming van eene gewijzigde Tariefwet volgens dit ontwerp zou beteekenen een zwenking van de handelspolitiek van Nederland naar het protectionisme;

van oordeel, dat over ingrijpende wijzigingen in de grond-

slagen van het economische leven der natie door de volksvertegenwoordigers niet moet worden beslist, indien niet de politieke partijen, waarop het Kabinet steunt, het voornemen tot zulk een diepgaand ingrijpen hebben kenbaar gemaakt bij de algemeene verkiezingen, die laatstelijk aan de indiening van zulk een wetswijziging zijn voorafgegaan;

overwegende, dat zulks niet is geschied;

besluit de beslissing over het ontwerp-Tariefwet uit te stellen tot na de a.s. verkiezingen voor de Tweede Kamer der Staten-Generaal."

Drie bezwaren tegen die motie worden ontwikkeld n.l. in de eerste plaats het bezwaar, dat men hier staat voor een incidenteele praktische invoering van het referendum, voorts dat de parlementaire behandeling ietwat eigenaardig is. Aan het einde van het debat van den vorigen dag, toen de discussies reeds een vrij gevorderd verloop hadden genomen, werd door den heer *Stenhuis* de motie ter tafel gebracht, hoewel door den heer *Westerdijk* (Vrijz. Dem. bond) en *Van den Bergh* (Vrijheidsbond) in gelijken geest was gesproken. In de derde plaats zou — volgens den spreker — het bezwaar kunnen worden ontwikkeld, dat in de motiveering omtrent het bedoelen van de Regeering omtrent het karakter van het tarief een voorstelling wordt gegeven, in flagranten strijd met de waarheid.

*Aanneming van
het wetsontwerp
in de 1e Kamer,
waarbij alle a.r.
afgevaardigden
éénstemmig.*

De motie werd met 28 tegen 14 stemmen verworpen, terwijl het ontwerp van wet in dezelfde stemmenverhouding werd aangenomen. De antirevolutionaire afgevaardigden stemden een-drachtig vóór het voorstel der Regeering. 20 December 1924 verscheen de wet in het Staatsblad.¹⁾

Uit de geschiedenis van de behandeling der Tariefwet 1924 kan men weer eens zien, hoe moeilijk men in de Staten-Generaal

¹⁾ Wet van 20 December 1924 (Staatsblad no. 568), gewijzigd bij wet van 18 Mei 1929 (Staatsblad no. 259).

Van de literatuur verschenen naar aanleiding van de Tariefwet 1924 vermelden wij nog:

1°. *Waerden, T. van der, De nieuwe Tariefwet*, Amsterdam, 1924, 12 blz. (Overdruk uit *Soc. Gids*).

2°. *Economisch-Statistische Berichten*, jrg. 1924, bevat over dit onderwerp een serie artikelen van de volgende heeren: *E. Heldring, J. v. d.*

raal een wetsontwerp „zakelijk“ kan behandelen. Zelfs aan de eerlijke bedoeling van den Minister van Financiën werd getwijfeld. Met protectie had het ontwerp niets uit te staan en toch werd de voorstelling gegeven, dat het ontwerp een wijziging beoogde te brengen in onze handelspolitiek.¹⁾ Dat zulks niet het geval was, moge ook uit bovenstaande regelen zijn gebleken.

Poel, L. F. H. Regout, B. J. M. Spaendonck, C. F. Stork, M. W. F. Treub en W. J. Vermeer.

Jaargang 1925 van hetzelfde tijdschrift bevat nog een artikel van de hand van J. v. d. Poel.

Verder zijn nog te vermelden de volgende tijdschriftartikelen:

In- en uitvoer, 1925, Tariefcommissie en Tariefwet, blz. 703 e.v.

De Nederlandsche Nijverheid, 1924, Roeper Bosch, Het ontwerp Tariefwet, blz. 182 e.v.

Das Nachrichtenblatt, 1925, Der neue niederländische Zolllarif, blz. 5 e.v.

¹⁾ Men zie het artikel van Mr. Dr. E. J. Beumer in *Schrift en Historie*, getiteld „In de vuurlinie“, pg. 470 en 471.

HOOFDSTUK VIII.

UIT HET PROGRAM VAN BEGINSELEN EN DE PROGRAMS VAN ACTIE DER ANTIREVOLUTIONAIRE PARTIJ.

§ 1. *Het Program van beginselen.*

*Art. XVI van
het Program van
beginselen ; wij-
ziging in 1916.*

Artikel XVI van het Program van beginselen luidt: „Zij wenscht, dat bij het financieel beheer van den Staat de verhouding tusschen Overheid en burgers niet die van verdrag, maar een zedelijke organische zij, en dat het evenwicht tusschen ontvangsten en uitgaven geregeld worde, niet door noodeloos drukkende vermeerdering van de lasten der natie, noch door bezuiniging op het noodige, maar door beperking van staatsbemoeiing, leidende tot krachtige ontplooiing van het particulier initiatief. Zij wil, dat eenerzijds de talrijkheid van het gezin en anderzijds het kleinere inkomen zooveel doenlijk ontzien, en het al te kleine geheel van directe lasten vrijgesteld worde; *terwijl dient gewaakt, dat te vrije invoer van bewerkte artikelen buiten noodzaak aan onze nijverheid en aan onzen loonarbeid geen afbreuk doe.*

In zijn tegenwoordigen vorm werd dit artikel vastgesteld op de Deputatenvergadering van 2 November 1916. Toen werd aan het in 1878 vastgestelde oorspronkelijke artikel toegevoegd de zinsnede: „*terwijl dient gewaakt, dat te vrije invoer van bewerkte artikelen buiten noodzaak aan onze nijverheid en aan onzen loonarbeid geen afbreuk doe.*” De notulen van de vergadering van het Centraal Comité der partij, waarin de wijziging ter sprake moet zijn gekomen, vermelden geen enkele toelichting.

De toenmalige voorzitter der partij, D r. A. K u y p e r, stelde

op de bovengenoemde Deputatenvergadering de programwijziging in haar geheel aan de orde en het voorgestelde program werd aanvaard, hoewel de vertegenwoordigers van enkele kiesverenigingen gevraagd hadden om toelichting aan de vergadering van verschillende wijzigingen. De voorzitter weigerde echter die toelichting te geven onder het motief, dat daarvoor op de vergadering de tijd zou ontbreken. De belofte, dat t. g. t. de toelichting wel eens gepubliceerd zou kunnen worden, is nooit vervuld.

Intusschen is de redactie van de toegevoegde zinsnede niet juist. Men bedoelt te zeggen, dat er tegen gewaakt dient te worden, dat te vrije invoer van bewerkte artikelen buiten noodzaak aan onze nijverheid en aan onzen loonarbeid afbreuk doet. Er staat thans precies het tegengestelde. Wenschelijk is dus een wijziging van de redactie zóó, dat er komt te staan, wat men bedoelt. Dit zou b.v. kunnen door te lezen: „terwijl *er tegen* dient gewaakt.... aan onzen loonarbeid afbreuk doet.”

Onjuiste redactie.

Naar aanleiding van art. XVI van het program heeft Mr. J. A. de Wilde in zijn artikel „Staat en Financiën” in „Schrift en Historie” een enkel woord gewijd aan de invoerrechten. Hij schrijft daar ¹⁾:

Mr. J. A. de Wilde in „Schrift en Historie” over invoerrechten naar aanleiding van art. XVI.

„Nederland is een vrijhandelsland bij uitnemendheid. Nergens ter wereld worden zoo lage invoerrechten geheven als ten onzent. Dit is historisch zeer wel te verklaren. Ten allen tijde is onze handel een van de voornaamste bronnen van bestaan geweest, en de handel wil uiteraard vrijheid van beweging. Daar komt bij, dat wij in industriëel opzicht, door het gemis aan allerlei onmisbare grondstoffen, nooit een positie van wereldbeetekenis hebben kunnen innemen. Er zijn enkele industrieën, die welvarend zijn, maar het zijn er maar weinige.

De antirevolutionaire partij wil met deze omstandigheden en met de historie rekening houden. Slechts weinigen zijn er in haar kring, die protectionistische tarieven wenschen. En wij meenen, dat zulke tarieven ook niet in 's lands belang zouden zijn.

¹⁾ a.w., pg. 183.

Zelfs mag men wel zeggen, dat de anti-revolutionaire partij den dag zou zegenen, dat de hooge tariefmuren, die andere volken hebben opgericht, geslecht werden en de vrije handel in heel Europa, ja over de heele wereld het van de protectie won.

Maar zoo goed als wij rekening willen houden met de historie, met onze ligging, met ons gemis aan hulpbronnen enz., zoo goed willen wij ook een open oog hebben voor het feit, dat men het ons van uit het buitenland soms zeer lastig kan maken en ten opzichte van bepaalde takken van industrie de opleving van onze nijverheid geheel belemmert.

Wij moeten op dit stuk nooit doctrinair zijn, maar ons rekschap geven van de omstandigheden. Ons tarief van invoerrechten is zeer bescheiden. Het staat op een basis van 8 pCt., en is als zoodanig met de tarieven van andere landen eenvoudig niet te vergelijken. Steeds zal de antir. partij er voor helpen waken, dat een onbelemmerde invoer van binnenlandsch goed onze eigen nijverheid en de daarbij betrokken arbeiders niet tot werkeloosheid doemt. Daartoe kan, onder bepaalde omstandigheden, een algemeene tariefsherziening wenschelijk zijn; maar ook kan de noodzakelijkheid ontstaan om, zij het slechts tijdelijk, een bepaalde industrie door verhooging van invoerrecht op de been te houden.

In het belang van den afzet der produkten van onzen land- en tuinbouw en veeteelt, achten wij het, dat onze onderhandelaars met het buitenland niet volkomen machteloos staan in den soms zoo moeilijken strijd, dien ze te voeren hebben. Hun moeten maatregelen ten dienste worden gesteld, die voor de wederpartij een belang scheppen om de Nederlandsche produkten niet alle bij de grens af te wijzen.

Zoodra men het tarief van invoerrechten intusschen niet meer alleen beschouwt uit een louter fiscaal oogpunt, d.w.z. zoodra men daarin niet meer ziet alleen een bron van inkomsten, om den staat de middelen te verschaffen tot vervulling van zijn taak, maar het gaat bezigen als middel om landbouw of industrie te beschermen, verlaat men het terrein van de eigenlijke financiële politiek. Er komen dan bijoogmerken. Men bedoelt dan nog iets anders dan middelen te beramen om de uitvoering der regeeringstaak te financieren."

§ 2. *De programs van actie.*

Het program van 1888. Punt 6 luidt: Gelijkmaking van den belastingdruk voor de verschillende bestanddeelen van het nationaal vermogen; vermindering van den druk der accijnzen (o.a. zout en zeep); en *herziening van onze handelstarieven, ook in verband met de handelspolitiek van andere Mogendheden.*

Het program van 1888 met toelichting.

De toelichting op dit zesde punt vindt men in *De Standaard* van 30 Januari 1888, no. 4872. Ze luidt, voorzooveel betreft de herziening der tarieven, als volgt:

„Wat eindelijk het derde punt aangaat, staat de antirevolutionaire partij, zoolang het beginsel en niet dan het beginsel aan de orde is, zeer beslist aan de zijde der *Freetraders*.

Protectionisten uit beginsel waren we nooit en kunnen we nooit worden.

Daartoe kennen we te goed de traagheid, de loomheid en de vadsigheid der menschelijke natuur, die ontwikkeling van kracht doet uitblijven, zoolang de prikkel der concurrentie niet werkt.

Voor al een klein volk als het onze beschimmelt als het zich opsluit, en zijn kunstvermogen sterft weg.

Waar we tegen opkomen is alleen tegen het valsche *doctrinaireisme*, wat sommigen *Freetraders* thans in het bloed is gevaren.

Al ware het ook, dat alle natiën der aarde protectie invoerden, in ons land zou h. i. liefst alle handel vrij moeten zijn, ook al had dit het droef gevolg, dat de industrie van andere natiën ons geheel annexeerde en in streek na streek al onze nijverheid weg stierf en onze landbouw kwijnende; om van onze scheepvaart, die toch reeds ten grave ging, in zoo droeve combinatie niet eens te reppen.

Tegen dit standpunt nu komt onze partij in verzet. Ze wil dat het beginsel van *Freetrade* ons uitgangspunt blijve. Ze wenscht van harte, dat onze financieele politiek steeds toonen zal, dat we èn hier te lande èn buitenaf de *freetrade* bevorderen. Maar ze past voor één ding, en dat is, om de nationale belangen, door Principiënreiterie, aan één idee op te offeren,

zoodra hetgeen elders geschiedt ons met onze prachtige idee het kind van de rekening zou maken.

Bovendien wenschen we herziening van onze tarieven ook in andere opzichten, al verbiedt onze beperkte ruimte ook, hierbij in veel bijzonderheden te treden. Bekend is, hoe Zweden ons thans in stoomfabrieken geploegd hout toezendt, waardoor de timmerwinkel in onze groote steden het met een derde minder werkvolk af kan. Bekend is, hoe de Parijsche winkels onze dames per post, en tot schade van onze magazijnen, voorzien. Bekend is zooveel meerder ellende als hiermee samenhangt. Welnu, zoo het kan, wenscht de antirevolutionaire partij ook in deze opzichten de vraag te stellen, in hoeverre dit kwaad door wijziging der tarieven te stuiten ware; 't zij door deze wegneming van onzen arbeid te keer te gaan, 't zij door maatregelen van represaille."

In zijn toespraak ter opening van de tiende Deputatenvergadering (1889) in het eeuwjaar der Fransche revolutie, getiteld „*Niet de Vrijheidsboom, maar het Kruis*"¹⁾, zei Dr. A. Kuyper o.a.: „We zijn noch in doctrinair zin voor *Free Trade*, en evenmin stelseljagers voor *Protectie*. Alleen eischen we, dat de Overheid zich ook hier naar den gang van het werk zal schikken; den landzaat niet aan den vreemdeling; noch den landman aan den koopman opoffere; maar zulk een systeem volge, waardoor Nederland het sterkst tegenover het *buitenland* sta en de weligste bloei van Handel, Nijverheid en Landbouw in hun onderlinge samenschakeling verzekerd zij."

* * *

Het program van
1891 met toe-
lichting.

Het program van 1891. Punt 6 luidt: Herziening van onze Financieele wetgeving door het heffen van eene degressieve belasting op het roerend vermogen, de afschaffing van de staatsloterij en van de accijnzen op zout en zeep; wijziging van de patentwet; *de versterking van onze tarieven*; en wijziging van de mutatierechten, met inachtneming van het aantal jaren, dat sinds de laatste mutatie verliep.

¹⁾ Amsterdam, z. j., pg. 26.

De toelichting op dit program vindt men in een reeks hoofd-artikelen in „*De Standaard*”, getiteld „*Onze Gedragslijn*”. In artikel VII van deze reeks wordt gehandeld over de tarieven („*De Standaard*” van 13 April 1891, No. 5855). Men leest daar:

„Wel daarentegen vernieuwt het den aandrang om tot *herziening onzer tarieven over te gaan*; wat, vooral na het gebeurde in Frankrijk, er dan ook wel toe zal komen. Een min of meer geïsoleerd land van groote afmetingen moge zich de weelde van het doctrinarisme veroorloven, hetzij in den geest van vrijhandel, hetzij van bescherming; maar een staat als Nederland, die zeer eng begrensd is, en voor zijn eigen oeconomisch bestaan zoo afhankelijk van zijn naburen, kan en mag bij een zoo fatalen ommekeer, als thans in de meeste Staten tot stand kwam, niet anders in dit opzicht volgen, dan wat de minister Godin de Beaufort zoo juist karakteriseerde als opportunistische politiek.”

* * *

In 1894 is geen program van actie in den eigenlijken zin samengesteld. De verkiezingen werden uitgeschreven tengevolge van de Kamerontbinding na de intrekking van het kieswetsontwerp-T a k. Wegens het bijzonder karakter der verkiezingen, waarbij het kiesrechtvraagstuk de inzet vormde, deed de behoefte aan een algemeen program van actie zich minder gevoelen. Daarbij kwam nog, dat het aanhangig vraagstuk, met alles wat daaraan was voorafgegaan, groote beroering in de antirevolutionaire partij had veroorzaakt, welke leidde tot de bekende uittreding van Lohman c.s. De Deputatenvergadering van 30 Maart 1894 stelde als grondslag der verkiezingsactie eenige resoluties vast (men zie het Gedenkboek „*Schrift en Historie*”, pg. 319 en 320).

*In 1894 geen
program van
actie in den
eigenlijken zin.*

* * *

Het program van 1897. In dit jaar komt de wensch omtrent herziening der tarieven niet meer voor in het hoofdstuk „*Financiën*”, maar in de sociale paragraaf. Punt 5 (onder letter B) luidt: *Uitbreiding en wijziging van het tarief van invoerrechten op bewerkte artikelen.*

*Het program
van 1897 met
toelichting.*

De toelichting komt voor in „*De Standaard*” van 7 April 1897 (no. 7696). Ze luidt als volgt:

„§ 8. Invoerrechten.

Dat ons tarief van invoerrechten, geheel afgezien van het vraagstuk der bescherming, en met name van dat der graanrechten, velerlei *wijziging* behoeft, wordt niet ernstig betwist. Ook op wijziging in den zin van verhooging en uitbreiding daarentegen dient, waar het *bewerkte* artikelen betreft, te worden aangedrongen, in verband met de *sociale quaestie*, ter bevordering van den *nationalen* arbeid. Zelfs indien men het profijt van lagere prijzen, als gevolg van goedkoopere bewerking, door aanwending van natuurkrachten enz. ter plaatse van oorsprong, aan den koper wil laten, is er toch in geen geval reden om het gebruik van buitenlandschen arbeid ten koste van den nationalen arbeid ook dáár ongehinderd te laten, waar dit profijt *niet* aanwijsbaar is, en het buitenland door hooge invoerrechten voor onzen arbeid de concurrentie met den zijnen feitelijk afsnijdt. Voor een volk gelijk het onze, dat zijn grondstoffen voor een zoo aanmerkelijk deel uit het buitenland moet ontbieden, geraakt daardoor noodzakelijkerwijze ten achter. Wij laten op die manier, ook bij die artikelen, bij welke elke geldige reden van voorkeur ontbreekt, den ons vreemden werkmán voor ons arbeiden, onthouden dat werk aan onze eigene werklieden, en zien het lijdelijk aan, dat de buitenlander door zijn hoog tarief het aan onze werklieden onmogelijk maakt, deze schade op aan het buitenland te leveren arbeid te verhalen. Vrije concurrentie op het terrein van den arbeid ware uitnemend, mits zij wederkeerig zij. Dan kon bij elk volk die soort nijverheid bloeien, die het best bij zijn aard en bij de natuur van het land past. Zoo zou het buitenland ons voorzien van die artikelen, die hier minder goedkoop of minder goed te maken zijn, en wij zouden omgekeerd het buitenland voorzien van wat hier beter kan gedijen. Maar de kracht van dezen gezonden regel is feitelijk gebroken, nu de meeste andere landen den invoer van onze artikelen op ernstige wijze belemmeren, onderwijl hun artikelen bij ons zoo goed als vrij inkomen.

Van protectie in eigenlijken zin is hierbij geen sprake. Deze bedoelt, heel anders, door afsnijding van buitenlandschen in-

voer tijdelijk het *opkomen* van nieuwe industrieën te bevorderen, of duurzaam *bestaande* industrieën te doen bloeien, door stelselmatig den ruilhandel tegen te gaan. Wat het Program vraagt is daarentegen niets anders, dan dat van industrieën, die hier inheemsch zijn, en die thans het slachtoffer dreigen te worden van de *ongelijke* concurrentie met het buitenland, de ondergang worden afgeweerd; en zulks overmits van den bloei dezer industrieën het belang van de *werkende klasse* voor een zoo aanmerkelijk deel afhangt, overmits waar deze industrieën ondergaan, de alsdan ontslagen werklieden elders geen nieuwen arbeid vinden.

Het kapitaal kan elders nog gelegenheid tot aanwending vinden, en de kunstvaardigheid in 't buitenland emplooi zoeken; maar de werklieden, wier natuurlijk werk men aan de werklieden in het buitenland overdoet, worden het kind van de rekening. Zij *kunnen* niet in massa naar het buitenland trekken, en waar dit op onze Oostergrens reeds nu op niet zoo geringe schaal plaats vindt, strijdt dit met het nationaal belang.

In het waken hiertegen steekt alzoo niets dan *zelfverdediging*, naardien deze maatregel slechts dan en in zooverre ware toe te passen, als de feiten uitwezen, dat zoo dreigend gevaar aanwezig is. Tevens zou de regeering in zulk een maatregel het middel bezitten, om bij het sluiten van handelsverdragen betere conditiën te bedingen, teneinde, waar dientengevolge de tegen ons gekeerde tarieven daalden, ook zelve tot partieele verlaging over te gaan.

Bedoeld is alzoo: 1o. zulk een wijziging van het tarief van invoerrechten, als noodig is, om bijzondere onregelmatigheden weg te nemen, en 2o. zulk een uitbreiding, ook door verhooging, als geëischt wordt om de concurrentie van den nationalen arbeid met den arbeid in het buitenland bij hier te lande uit haren aard thuis behorende industrieën mogelijk te doen blijven, of weer mogelijk te doen worden.

Wel was lange jaren de openbare meening, door de uitkomsten van een eenzijdige staathuishoudkundige school voorgelicht, tegen elken maatregel van dezen aard gekant, maar hier staat tegenover, dat de invloedrijkste deskundigen in Duitschland, Frankrijk, Oostenrijk en de Vereenigde Staten, om nu

van kleinere staten niet te gewagen, sinds uit overtuiging de verantwoordelijkheid op zich namen, om den dusver gevolgden koers te wijzigen; iets wat te meer zegt, waar meer dan één hunner voorheen persoonlijk van tegenovergestelde meening was."

* * *

*Het program
van 1901 met
toelichting.*

Het program van 1901.

In 1901 oordeelt het Centraal Comité dat bij de komende verkiezingen *noch graanrechten*, noch grondwetsherziening aan de orde moet worden gesteld; maar dat op den voorgrond moet treden de vrijmaking en voltooiing van het onderwijs, en de bescherming en organisatie van den arbeid, nader omschreven in deze drie punten:

1. Voor zoover de Grondwet toelaat, finale oplossing van het onderwijsvraagstuk in den geest van het gewijzigde Unie-Rapport.
2. Verplichte verzekering ten bate van zieken, invaliden en ouden van dagen, en zulks met steun van het Rijk.
3. Het scheppen van middelen daartoe, onder meer *door een oordeelkundige verhooging van de opbrengst onzer tarieven, die tevens aan de nationale welvaart ten goede komt en den nationalen arbeid kan verheffen.*

Bij het ontwerp-program van actie van 1901 werd een afzonderlijk uitgegeven beknopte toelichting gegeven, waaruit wij hier overnemen:

„§ 2. Slechts op één punt oordeelt het (Centraal Comité), dat thans van het toen (1897) voorgestelde ook zakelijk moet worden afgeweken; t. w. inzake *de heffing van graanrechten.*

Hiertoe wordt het bewogen door twee redenen.

De eerste is, dat de marktprijzen van het graan sedert 1897 gebeterd zijn. In ons toenmalig Program werd uitgesproken (zie blz. 37) dat we „den dag zouden zegenen, waarop de aanleiding tot deze bescherming wegviel“, en uitdrukkelijk verklaard, dat alleen een „tijdelijke maatregel“ bedoeld was, „zoolang de bestaande nood voortduurde.“ Nu is metterdaad na de stembus van 1897 zekere verhooging van de marktprijzen

ingetreden, zoodat de aanleiding die destijds drong, thans niet meer in die mate bestaat.¹⁾

En de tweede reden is, dat van de opneming der graanrechten in ons program destijds door onze tegenstanders zoo schromelijk misbruik is gemaakt. Ons toenmalig voorstel strekte, om een *schaalrecht* in te voeren, dat in geen geval den prijs van een kilo gebuild tarwebrood met meer dan één cent kon doen klimmen; waarbij wij uitspraken, dat deze prijsverhooging nauwelijks gevoeld zou worden, vooral niet, zoo daar afschaffing van den accijns op het geslacht en andere, nog gewichtiger, voordeelen voor de lagere volksklassen tegenover stonden. Deze onze meening is dan ook sinds op een wijze, die destijds niemand vermoeden kon, volkomen gestaafd. Terwijl toch in 1896 (het laatste jaar waarmee toen te rekenen viel) het kilo gebuild tarwebrood volgens de opgaven der *Jaarcijfers*, blz. 76, te Utrecht in *de Korenschoof* op acht cent stond en in 1898 voor dezelfde fabriek op *elf en een halve* cent genoteerd was²⁾ heeft deze prijsverhooging met meer dan drie cent, dat is een verhooging meer dan *driemaal zoo zwaar als uit ons voorstel kon voortvloeien*, noch in de Pers, noch in andere geschriften tot eenigen den minsten noodkreet aanleiding gegeven, ook al bleven de voordeelen, die er in óns stelsel tegenover stonden, geheel uit.

Iets wat echter niet belet heeft, dat onze voorslag destijds

¹⁾ De inlandsche tarwe was in 1895 gedaald tot op gemiddeld f 4.79 per H.L. In 1897 klom de prijs tot f 7.33. In Mei 1898 liep de prijs tengevolge van den oorlog tusschen Spanje en Amerika een oogenblik zelfs op tot f 11.— à f 12.—. In Mei 1899 stond de tarwe nog op f 6.50 en in het najaar van 1900 werd ze nog tegen f 7.— verhandeld. De rogge, die in 1895 op f 3.56 had gestaan, besomde in Mei 1900 nog f 5.50. Al is de prijsverbetering dus nog zeer schommelend, toch weegt ze, tegen hetgeen het voorgestelde schaalrecht zou hebben te weeg gebracht, grootendeels op.

²⁾ Zie de *Jaarcijfers* voor 1899 op blz. 76. De prijzen stegen bij de Utrechtsche fabriek „de Korenschoof” van 8 op 11.67, bij de Leidsche broodfabriek van 10.80 op 14.56, bij de Haagsche brood- en meelfabriek van 14 op 17, bij de Rotterdamsche broodbakkerij van 10.25 op 13, bij de Middelburgsche broodfabriek van 8.55 op 14.94, bij de firma Ellerman te Maastricht van 11 op 14.04. De verhooging was alzoo tamelijk algemeen, en bedroeg door elkander drie cent op het Kilo.

onder den kreet van „duur brood” met zóó goed gevolg bij onkundigen tegen ons geëxploiteerd is, dat, nevens de onzinnige beschuldiging van „Clericalisme”, vooral deze aanklacht: dat we door „duur brood” den arbeidenden stand zouden te gronde richten, meer dan een van onze kandidaten het onderspit deed delven.

Dat deze kreet van „duur brood” met het oog op de straks genoemde gegevens niet te rechtvaardigen was, springt in het oog; maar dit heeft niet belet, dat men hem op alle tonen tegen ons als strijdmiddel aanvoerde en dat vele kiezers uit de min gegoede klasse, verschrikt door dien kreet, waarvan zij zelve de juistheid niet konden beoordeelen, — tegen ons partij kozen. Daar nu elke waarborg ontbreekt, dat gelijk onedel strijdmiddel niet ook bij deze stembus tegen ons zou worden gekeerd, schijnt het geraden, nu de eenigszins betere marktprijzen weglating van de graanrechten toelaten, aan de tegenpartij dit valsche wapen uit handen te nemen.”

Een asterisk in „*De Standaard*” van 28 Januari 1901 (no. 11308) schreef over „*Ons Program van actie*” o.a.: „Dat onze nationale arbeid bitter leed onder ons vrijhandelstelsel, bleek onlangs nog sterker dan eertijds door de emigratie van tienduizenden werklieden naar Duitschland en de toenemende werkloosheid. Ook het steeds ingenomen standpunt, dat ter bevordering van onze industrie en van den nationalen arbeid het tarief op gemaakte fabricaten te verhoogen is, zal onze partij niet prijsgeven.” En in een hoofdartikel over „*Kosmopolitisme en Vrijhandel*” in „*De Standaard*” van 12 Februari 1901 (no. 11321) leest men: „Het verst nu drijft men dit Kosmopolitisme in den handel en in de Sociaal-Democratie. Kosmopolitisme is de naam, dien men veelal bezigt voor den ongezonden toestand, die er toe leidt, om het specifiek nationale te onderschatten, en op te gaan in een algemeene wereldliefde.”

* . *

In 1905 het program van 1901 gehandhaafd.

Bij de stembus van 1905 werd het Program van actie van 1901 gehandhaafd.

* . *

Het program van 1909. Punt 3 luidt: „*Herziening van ons tarief van invoerrechten*, eenerzijds ten einde uit zijn hoogere opbrengst de middelen te vinden voor de invoering der verplichte verzekering vereischt, en anderzijds om onze nationale nijverheid tegen de ongelijke concurrentie met het buitenland te vrijwaren en den nationalen arbeid te bevorderen.”¹⁾

Het program van 1909.

Het program van 1913. In dit program komt geen nieuwe zinsede inzake het tarief voor. Alleen: „Al hetgeen uit het Program van Actie van 1897 nog onafgewerkt bleef, wordt ondersteld *aangehouden* te zijn.”

Het program van 1913.

Thans laten we hier volgen, wat Dr. A. Kuyper schrijft in zijn *Antirevolutionaire Staatskunde*, Tweede deel (De Toepassing), op pg. 427 en 428:

Dr. A. Kuyper in „A.-R. Staatskunde”.

„Onze partij begon sinds 1878 de Tariefsverhooging meer op den voorgrond te schuiven, en ging er ten slotte toe over, haar in 't Stembusprogram op te nemen. Aanvankelijk nu deerde dit niet. Niettegenstaande het Stembusprogram van onze partij ook met de Tariefsverhooging ernst maakte, gelukte het ons in 1901 een overwinning van beteekenis te behalen. Ook in 1905 werd van Links de strijd slechts zijdelings tegen de Tariefsverhooging aangeboden. Dit bleef zoo in 1909, toen we nogmaals met het Tarief in ons Stembusprogram de Liberale Partij uit het zadel lichtten. Eerst bij de Stembus van 1913 heeft men van de Linkerzijde het Tarief als hoofdwapen tegen ons aangegrepen, en, gesteund door buitenlandsche leveranciers, wier invoer bedreigd werd, met hoopen geld een actie in 't leven geroepen, die op onze nederlaag uitliep. Hiermede zal voortaan te rekenen zijn. Er bestaat toch metterdaad gevaar, dat gelijke actie tegen de Tariefsverhooging, als in 1913 op touw werd gezet en slaagde, onmiddellijk herhaald zal worden, zoo we nogmaals in ons Stembusprogram er mee voor den dag komen. Vandaar dat 't geraden schijnt, na de ervaring in 1913 opgedaan, van methode te veranderen; van nu af de Tariefsverhooging niet op eens, maar

¹⁾ In *De Standaard* van 1909 komt de gebruikelijke toelichting op het program van actie voor de stembus van dat jaar niet voor.

bij deelen totstand te brengen; en hiermede aanstonds te beginnen, zoo we weer meester van het terrein worden. De Liberale Kabinetten hebben ook hunnerzijds de opbrengst van het Tarief doen oploopen. In 1885, nu dertig jaar geleden, bracht het Tarief van in- en uitvoer nog slechts 5 millioen op, en sinds klom het tot een bedrag van $17\frac{1}{4}$ millioen. Al ging nu onze bevolking in die jaren van $4\frac{1}{2}$ tot $6\frac{1}{4}$ millioen vooruit, toch blijkt, hoe aanzienlijke vermeerdering van inkomsten, ook proportioneel, in dit klimmen van 5 op 17 millioen gelegen was. Het geldt hier de Stembustactiek, en deze kan eerst bij de Stembus tot beslissing komen. Zelfs de bewering toch, dat het verschijnen van het Wetsontwerp van Mr. Kolkman de stemming in 1913 ten onzent had doen omslaan, houdt geen steek. In 1909 had men het bijna gelijklopende ontwerp van den vroegeren Minister Harte van Tecklenburg voor zich, en toch verhinderde dit in 1909 in geen enkel opzicht ons schitterend Stembussucces. In 1913 echter waren de buitenlandsche leveranciers wakker geworden. Toen stroomde het geld binnen. Door dit geld nekte men ons. En nu deze leveranciers eenmaal de proef doorstonden, is het aan geen twijfel onderhevig, of ze zullen ons telkens weer op gelijke manier bestoken."

Aan dit advies van Dr. A. Kuyp er heeft men zich bij de stembusprograms van 1918, 1922, 1925 en 1929 gehouden. In geen van die programs treft men een clause omtrent tariefsverhooging aan. Intusschen zij herinnerd aan de wijziging, welke art. XVI van het Program van Beginselen in 1916 onderging.

HOOFDSTUK IX.

SAAMVATTING EN CONCLUSIES.

Het vraagstuk van de handelspolitiek is geen beginselkwestie in dien zin, dat uit de beginselen van de antirevolutionaire partij een altijd te volgen gedragslijn zou moeten voortvloeien. Zou een keus gedaan moeten worden tusschen vrijhandel of protectie, dan — de toelichting op het program van actie in 1888 heeft het met zooveel woorden gezegd — staat de antirevolutionaire partij beslist aan de zijde van de Free traders. „Protectionisten uit beginsel waren we nooit en kunnen we nooit worden.” Maar waar de partij blijkens de historie tegen opgekomen is, is het valsche doctrinairisme. Ze is voor internationalen vrijhandel, indien aan de voorwaarden, waaronder internationale vrijhandel ook voor onze natie zelf voordeelig is, wordt voldaan. En zoo wordt de vraag, welke handelspolitiek te volgen is, gebracht op economisch terrein. Daarbij tracht ze internationalen vrijhandel en eenzijdigen vrijen invoer niet te verwarren. Op dat gevaar van verwarring werd reeds gewezen door Jhr. Mr. Dr. A. F. de Savornin Lohman in een opstel „Het tarief”.¹⁾ Hij schreef daar o.a.: „Vrijhandel beteekent heden ten dage natuurlijk internationale vrijhandel; voor binnenlandsche bescherming, van de eene stad tegen de andere, neemt niemand het meer op. Internationale vrijhandel beteekent, dat er tusschen de volken volkomen vrij verkeer bestaat. Inderdaad zou dat een voortreffelijk stelsel zijn, gemakkelijk te verdedigen, veel gemakkelijker dan bescherming. Ongelukkig bestaat er geen vrijhandel. Immers is die alleen mogelijk, wanneer de Staten, die onderling handel drijven, *allen* dat stelsel aanvaarden. Aangezien echter ternauwernood een enkel land gezegd kan worden

Het vraagstuk van de handelspolitiek geen beginselkwestie.

Waken tegen verwarring internationalen vrijhandel en eenzijdigen vrijen invoer.

¹⁾ Te vinden in „Verzamelde Opstellen”, deel II, pg. 74.

het vrijhandelstelsel te hebben omhelsd, zoo volgt daaruit, dat de toestand, die als voorwaarde van het stelsel aanwezig moet zijn, niet bestaat en men dus aan de theorie niets meer heeft. Als alle landen vrijen in- en uitvoer toelaten, laat het zich gemakkelijk aantonen, dat dit voor de algemeene welvaart het meest bevordelijke stelsel is, maar daaruit volgt niet, dat, indien slechts één land die vrijheid van invoer toelaat, het dan ook voor dat eene land alleen een voordeel is." Deze woorden, geschreven in 1904, gelden ook thans nog. „*De Standaard*” herinnerde aan de woorden van Lohman in een driestar „Geen catechismus van handelspolitiek” in het nummer van 12 December 1927.

* * *

*Het standpunt
van den heer
Colijn t.a.z. van
internationalen
vrijhandel.*

Het standpunt van den tegenwoordigen leider der partij is met die historie niet in tegenspraak. Om dit aan te toonen moge verwezen worden naar het optreden van den heer Colijn te Genève en naar zijn optreden als minister en als lid van de Eerste Kamer der Staten-Generaal.

Het optreden van den heer Colijn te Genève in 1927 is niet onbekend gebleven. De Economische Conferentie, die zitting had te Genève van 4 tot 23 Mei 1927, splitste zich in drie commissies: handel, nijverheid en landbouw, volgens de onderverdeelingen van haar program ¹⁾. De Commissie voor den handel stond onder voorzitterschap van den heer Colijn. Na afloop van de conferentie heeft de heer Colijn den 11den Juli te Tilburg een rede gehouden „Beschouwingen over de Internationale Economische Conferentie te Genève” ²⁾ en het is uit deze rede, dat wij het standpunt van den leider der antirevolutionaire partij ten aanzien van de handelspolitiek nader kunnen leeren kennen.

Met instemming werd in die rede gezegd, dat de Conferentie begonnen is met nadrukkelijk op den voorgrond te stellen, dat *de onderlinge afhankelijkheid der volken zóó groot is, dat ieders*

¹⁾ Men raadplege: „Nederlandsche vertaling van het definitief rapport van de Internationale Economische Conferentie, gehouden te Genève in Mei 1927”; uitg. Centraal Bureau voor de Statistiek te Den Haag.

²⁾ Kok te Kampen, 1927. Deze rede verscheen ook in „*Antirevolutionaire Staatskunde*”, orgaan van de Dr. Abraham Kuypersstichting, Juli/Aug. 1927.

welvaart met die van den ander saamhangt ¹⁾. En verder heet het: „Ook op economisch gebied geldt het woord van den Apostel uit den Korintherbrief: „Als één lid lijdt, lijden alle leden mede; als één lid verheerlijkt wordt, zoo verblijden zich alle leden mede.”

Somtijds en tijdelijk moge dit anders schijnen, op den duur kan geen enkel land gebaat zijn door de mindere welvaart van andere volken.

De basis van alle welvaart ligt voorts in de productie.

Ook al weer somtijds en tijdelijk kan productiebeperking noodig zijn, maar de *regel* is, dat stoffelijke welvaart en ruime productie hand aan hand gaan.

De derde algemeene leefregel ligt in de specialisatie op productiegebied. Niet alleen specialisatie in de voortbrenging zelf, maar ook specialisatie tusschen de landen onderling. De goederen moeten worden voortgebracht, daar waar de voortbrenging onder de gunstigste omstandigheden kan plaats vinden en door ruil van goederen moet dan in de wederzijdsche behoeften worden voorzien.

In dat alles is niet één enkele nieuwe gedachte; zelfs geen enkel nieuw woord.

Er wordt niets anders in gezegd, dan wat onder ons als gezond economische opvatting geldt.

Maar het was, in verband met de praktijk van de na-oorlogs-jaren, allerminst overbodig deze eenvoudige waarheden nog eens weer in herinnering te brengen en ze ten grondslag te leggen aan de beschouwingen en aanbevelingen van de Conferentie.

Maar eenmaal daarvan uitgaande, was het van den aanvang af ook duidelijk waar men zou uitkomen.

Als die grondgedachten juist waren en als men ze in praktijk wilde brengen, dan was dat alleen uitvoerbaar, indien de ruil van goederen in stede van zoo lastig mogelijk, zoo gemakkelijk mogelijk werd gemaakt.

De isolatie, de separatie, het strakke natiolisme in de handels-politiek, het sterke protectionisme moest dan plaats maken voor een vrijer handelsverkeer.

¹⁾ a.w. pg. 12 e.v.

Niet eenzijdig, maar algemeen."

"....Wat op de Conferentie aller overtuiging bleek, en wat na eenigen tijd van voorlichting ook den steun der publieke opinie zal verwerven, is dit, dat elke *eng opgevatte nationalistische politiek niet alleen schadelijk is voor anderen, maar ook voor het land zelf, dat haar aanvaardt.*"

Genoeg reeds om te doen zien, hoe de heer Colijn in 1927 denkt over *internationalen vrijhandel*. In 1929 is zijn meening niet veranderd. In den Economischen Raad te Genève in Mei 1929 vergaderd, hield hij een rede, waarvan het *Algemeen Handelsblad*¹⁾ het volgende verslag gaf:

"Bij de algemeene beschouwingen over den economischen toestand heeft oud-minister Colijn heden in den Economischen Raad ten opzichte van verschillende vraagstukken, die hier besproken worden, stelling genomen. Hij vereenigde zich met het denkbeeld eener landbouw-enquête, doch betwijfelde sterk of de Volkenbond iets zou kunnen doen om den toestand in den landbouw te verbeteren. Sprekende over de stemming van ontevredenheid en ontmoediging, die bij de beraadslagingen naar voren is gekomen, betoogde de heer Colijn, dat er niet de minste reden is om het geloof in de aanbevelingen der Economische Wereldconferentie van 1927 te verliezen. Spr. spoorde zijn collega's aan meer dan ooit den strijd tegen de protectionistische tendenzen aan te binden. Hij schilderde de funeste gevolgen, die de verhooging der tarieven in een of meer groote landen voor heel Europa zou kunnen hebben en wees op de groote verantwoordelijkheid, welke hierbij op de groote mogelijkheden rust. Het ligt niet op den weg van het comité om de regeeringen in gebreke te stellen, maar veeleer moet het met nog meer kracht de onaantastbare waarheid der vrijhandelbeginnselen, die in 1927 zijn geproclameerd, bevestigen.

Vervolgens waarschuwde de heer Colijn met klem tegen het nemen van nieuw initiatief op economisch gebied, hetgeen tot geen practisch resultaat kan leiden. Tot elken prijs moet ver-

¹⁾ Ochtendblad van 9 Mei 1929, Eerste blad.

Op het oogenblik, dat wij dit schrijven, is nog *geen officieel* verslag van deze rede uitgekomen. Wel is verschenen: *Report of the Economic Consultative Committee on its second session, held in Geneva from May 6 th. to 11 th., 1929.*

meden worden, dat bij de openbare meening hoop wordt gewekt, welke niet verwezenlijkt kan worden. De Raad moet zich reenschap geven van de beperktheid van zijn arbeidssfeer. Niettemin moet niet uit het oog verloren worden, dat, hoewel vraagstukken als de financieele regeling der oorlogsschulden buiten de sfeer van de economische Volkenbondsorganisatie vallen, deze vraagstukken niettemin bestaan en een aanzienlijke invloed op den economischen toestand van Europa uitoefenen. Voorts moet de Economische Raad er op bedacht zijn, dat noch de organen van den Volkenbond, noch eenige andere instelling, door den Bond geschapen, de productie van den handel of den handel kan controleeren of regelen. Iedere aanbeveling in deze richting is volgens spr. tot steriliteit gedoemd.

Het is niet moeilijk hoop te wekken, wanneer men geen rekening houdt met de ontevredenheid, dat aan den dag zal treden wanneer deze hoop niet verwezenlijkt wordt. Veel moeilijker is het teleurstellingen te sussen, die aldus worden uitgelokt. De heer Colijn is van meening, dat een dergelijk initiatief den Volkenbond zal afhouden van nuttiger werk, dat wel te verwezenlijken is. Hij bestreed daarom Loucheur, die de stichting van het suikerkartel aan de hand heeft gedaan. Volgens Colijn is het suikerprobleem lang zoo ernstig niet als men het doet voorkomen. Hij is overtuigd, dat het productieoverschot vanzelf en in betrekkelijk korten tijd zal verdwijnen.

De heer Colijn waarschuwde tegen allerlei enquêtes, die het Economisch Comité op touw zet en die allicht halverwege onderbroken moeten worden. Niet alleen zal het dan niet gemakkelijk zijn deze quaesties te laten varen, de publieke opinie zal dit niet steeds begrijpen en men loopt gevaar een nieuwe bron van wantrouwen jegens de activiteit van den Volkenbond te scheppen. Daarom is het voor alles noodig, dat met groote voorzichtigheid voorwaarts wordt gegaan. Colijn is overigens van meening, dat het werk van het Economisch Comité lang niet zonder belang is.

De tarievenstrijd.

Wat de tarieven betreft, meende spr., dat, indien voor het oogenblik geen algemeene verlaging kan worden verkregen, getracht moet worden dit doel geleidelijk en progressief te be-

reiken. Hij steunt het denkbeeld van Theunis, dat eerst getracht moet worden de meest nadeelige rechten omlaag te drijven. Hij is voorstander van conferenties van vertegenwoordigers uit de direct-belanghebbende kringen (producenten, handelaren, verbruikers). Doch bij de keuze der producten dient met groote voorzichtigheid te werk te worden gegaan.

De economische Volkenbondsorganisatie kan zich verder nuttig maken bij de bestrijding van de verschillende soorten indirect of administratief protectionisme. Hiernaar zal een onderzoek ingesteld moeten worden en de totale afschaffing dezer barrière zou door het Comité voorbereid kunnen worden. Spr. geeft aan dit beperkte program de voorkeur boven een lange reeks van werkzaamheden, die geen uitzicht openen op practische resultaten.

De heer Colijn wees ten slotte op de beteekenis van de conventie tot afschaffing der in- en uitvoerverboden, die onder zijn leiding tot stand kwam en deed een dringend beroep op de regeering van Polen om de mogelijkheid van ratificatie nog eens ernstig onder het oog te zien."

*Het standpunt
van den heer
Colijn t.a.z. van
eenzijdigen
vrijen invoer.*

Moge uit het vorenstaande de meening van den heer Colijn ten aanzien van den internationalen vrijhandel blijken, het is ook gewenscht zijn standpunt ten opzichte van het vraagstuk van den éénzijdigen vrijen invoer op te sporen. Gegevens hiertoe putten wij uit het debat in de Eerste Kamer der Staten-Generaal, gevoerd bij de algemeene beschouwingen over de Staatsbegroting over het dienstjaar 1927. In de vergadering van 31 Maart 1927 steunde de heer Colijn Prof. Diepenhorst in diens aandrang om tot verhooging van onze economische weerbaarheid onzen onderhandelaren een wapen in de hand te geven en daartoe de differentieering van het tarief voor te bereiden¹⁾. Letterlijk zeide de heer Colijn in die vergadering het volgende²⁾:

"In dit verband veroorloof ik mij ook een enkele opmerking te maken in aansluiting aan hetgeen gisteren is gezegd door den heer Diepenhorst en zooeven door den heer Wibaut. Het

¹⁾ Men zie over deze rede van den heer Colijn ook de driestar „Geen tegenspraak" in „De Standaard" van 16 Mei 1927.

²⁾ *Handelingen Eerste Kamer*, zitting 1926/1927, pg. 518.

komt mij voor, dat de heer Wibaut de strekking van het be-
toog van den heer Diepenhorst niet geheel juist heeft gevat.
Immers, deze heeft juist niet gepleit voor een algemeene verhoog-
ging van ons tarief, omdat andere landen hun tarief verhoogden.

Prof. Diepenhorst heeft hiervoor gepleit, dat, nu ver-
schillende landen hun tarieven voor Nederlandsche producten
van uitvoer belangrijk hebben verhoogd, daaruit de noodzakelijk-
heid geboren wordt, dat Nederland kan beschikken over middelen
om die hooge buitenlandsche tarieven omlaag te brengen. Daar-
mede ben ik het volkomen eens, maar dat is precies het tegen-
overgestelde van de strekking, die de heer Wibaut aan de rede
van Prof. Diepenhorst toekende.

Dit denkbeeld meen ik nog eens onder de aandacht van de
Regeering te moeten brengen. Den laatsten tijd blijkt bij herha-
ling, dat de import van Nederlandsche producten in het buiten-
land in steeds sterkere mate door buitenlandsche tarieven wordt
bemoeilijkt. Wanneer men in het verleden op dit gebied onder-
handelingen had te voeren, dan hadden wij als wapen daar-
tegenover altijd de meestbegunstigingsclausule. In mijn oog is
dat wel nimmer een zoo heel sterk wapen geweest, maar ik
erken, dat men er af en toe wel iets mede heeft bereikt. Men mag
echter het oog niet sluiten, Prof. Diepenhorst heeft hierop
reeds met nadruk gewezen, voor de voortdurende uitholling van
die meestbegunstigingsclausule, waardoor dat wapen voortdu-
rend is verzwakt en ten slotte tot een stomp wapen is geworden.

Nu is de vraag: welk ander wapen moet men nu voor de onder-
handelingen met het buitenland smeden? En dan komt het mij
voor, dat een gedifferentieerd tarief het meest bruikbare en het
minst schadelijke wapen is, omdat men daarmee er op werken
kan, dat het buitenland zijn extra hooge tarieven op Nederland-
sche producten verlaagt, zoodat men dan juist werkzaam is in de
richting, die vrijhandelaren wenschen.

Intusschen ontveins ik mij niet, dat de samenstelling van zulk
een tarief een buitengewoon moeilijke zaak is. Het is niet vol-
doende te zeggen: wij hebben een minimum-tarief van 8 pCt., wij
nemen nu een maximum aan van bijv. tweemaal 8 en wij bewegen
ons daartusschen. Neen, een dusdanig tarief moet voor elk artikel
op zichzelf (al zijn er wel zekere groepen, die men onder een

algemeen schema kan samenvatten) onder de oogen worden gezien. Dat vereischt een enorm groote kennis, niet alleen van de economische toestanden in eigen land, maar ook van die in de landen, waarmede men onderhandelen moet. Men moet weten welke artikelen voor dat land van zoodanig gewicht zijn, dat een bedreiging met hoogere rechten van onzen kant aanleiding kan geven om hooge tarieven hunnerzijds voor onze artikelen te verlagen.

Aangezien het mij waarlijk niet zoo onmogelijk voorkomt, dat ondanks manifesten, als eenigen tijd geleden zijn gepubliceerd, ondanks de economische conferentie, die den 4den Mei te Genève staat gehouden te worden, de ontwikkeling van de economische politiek der verschillende landen zich toch nog verder zal bewegen in de richting, waarin zij zich den laatsten tijd bewogen heeft, zou ik de Regeering de vraag willen doen, niet of zij bij de Staten-Generaal wil komen met een gedifferentieerd tarief, maar of zij bereid is, om menschen aan het werk te zetten, die die vraag onder de oogen zien. Indien men ooit zou moeten komen tot de indiening van een gedifferentieerd tarief, zal een langdurige voorarbeid noodig zijn, en daarom wil ik vragen: is de tijd voor dien voorarbeid althans op dit oogenblik niet reeds aangebroken en zou de Regeering daaraan haar bijzondere aandacht willen schenken?"

Minister De Geer vond blijkens zijn rede in de vergadering van 1 April 1927 de heffing van differentieele tarieven niet zoo dringend.¹⁾ Hij wees er o.a. op, dat vele landen op die wijze begonnen zijn en langs die lijn gebracht zijn tot voortdurend hoogere effectieve rechten. De vraag van den heer Colijn, of de Regeering geen commissie zou kunnen benoemen om de zaak van het gedifferentieerd tarief te onderzoeken, kon hij niet aanstonds bevestigend beantwoorden. Er waren al zooveel commissies werkzaam op dat gebied, dat men een dergelijk onderzoek desgewenscht beter aan één der bestaande commissies zou kunnen opdragen.

In het najaar van 1927 werd echter aan den wensch van de voorstanders voldaan. Bij beschikking van den Minister van

¹⁾ *Handelingen Eerste Kamer, zitting 1926/1927, pg. 537.*

Financiën van 4 October 1927, no. 120, afd. Invoerrechten, werd een commissie ¹⁾ ingesteld, welke tot opdracht kreeg:

10. de samenstelling van een verhoogd tarief van invoerrechten, zooveel mogelijk gebaseerd op de posten van de thans geldende Tariefwet en het daarbij behorende Tariefbesluit;

20. het voorbereiden van een wetsontwerp met memorie van toelichting, waarbij de Kroon werd gemachtigd de heffingen in het sub 10. bedoelde tarief voorzien onder bepaalde omstandigheden geheel of gedeeltelijk toepasselijk te verklaren.

De commissie heeft haar rapport aan de Regeering uitgebracht. Inzage van dat rapport konden we echter niet verkrijgen. ²⁾

Uit het bovenstaande moge blijken, dat ook de heer Colijn geen voorstander is van een eenzijdigen vrijen invoer en dat hij zoekt naar verweermiddelen tegen een optreden van het buitenland, waarvan onze welvaart schade zou kunnen lijden. Waar door de voortdurende uitholling van de meestbegunstigingsclausule ³⁾ dit wapen voortdurend is verzwakt, voelt hij het meest voor een gedifferentieerd tarief als het minst schadelijke wapen, „omdat men daarmee er op werken kan, dat het buitenland zijn extra hoge tarieven op Nederlandsche producten verlaagt, zoodat men dan juist werkzaam is in de richting, die vrijhandelaren wenschen.”

In het Jubileumnummer van „*De Indische Gids*” van den 1en Januari 1929 ⁴⁾ is nog verschenen een artikel van den heer Colijn over de *handelspolitiek voor Indië*. In dit artikel verdedigt de schrijver de handhaving van het autonoom tarief voor Indië. „*Zelfs al zou men voor het Rijk in Europa tot het besluit*

*De heer Colijn
over de handels-
politiek v. Indië.*

¹⁾ Voorzitter van deze commissie werd de heer C. W. Bodenhäusen, oud-Directeur van het Departement van Financiën in Indië.

²⁾ In de Troonrede, uitgesproken den 17den September 1929, komt deze zinsnede voor: „voortgezet wordt het onderzoek in hoeverre, zoolang het vrije ruilverkeer niet internationaal gehuldigd wordt, door een onderhandelings-tarief de nadeelen voor een deel van onze nijverheid en landbouw van elders geheven beschermende invoerrechten zouden kunnen worden getemperd.”

³⁾ Over de uitholling der meestbegunstigingsclausule zie men de dissertatie van Mr. H. H. Sillevius Smitt „De meestbegunstigingsclausule in handelsverdragen”, A'dam, 1929, pg. 118—127.

⁴⁾ Uitg. de Bussy, A'dam, 1929.

komen, dat een onderhandelingsstarief de voorkeur verdiende boven een autonoom tarief¹⁾, dan zou voor Indië de voorkeur voor dit laatste niettemin gehandhaafd dienen te worden. Wij toch de positie van Nederland in Azië nog tot oneindig grooter voorzichtigheid verplicht dan met het Rijk in Europa het geval is.

Op dat autonome tarief behooren ook voor Nederland zelf geen uitzonderingen te worden gemaakt. De tijd van de differentieele rechten moge voor anderen nog niet verstreken zijn, voor ons zijn ze onraadzaam te achten. Nederland dient zijn leiding van de Indische handelspolitiek zóó op te vatten, dat elke mandataris van de sinds Versailles te voorschijn gekomen mandaatgebieden, een voorbeeld kan nemen aan wat Nederland in zijn eigen koloniën — waar het souvereine rechten uitoefent — verricht. Dat is niet omdat wij voor de anderen een toonbeeld van braafheid wenschen te zijn, omdat we een goed voorbeeld moeten geven; dat is enkel en alleen omdat zulk een politiek de beste waarborg biedt, dat wij ongestoord aan onze koloniale taak zullen kunnen voortarbeiten.

Zóó zwaar weegt deze overweging, dat zij zelfs maatgevend zou moeten zijn voor de zuiver Nederlandsche handelspolitiek, indien blijken zou, dat wijziging daarvan een ongewenschten invloed zou kunnen hebben op de handelspolitiek voor Indië.²⁾

Om den voortdurenden achteruitgang van den invoer uit Nederland in Indië tegen te gaan beveelt de schrijver aan: vervanging van het *waarderecht* door een *specifiek* recht.

„Van de zijde der consumenten zou dit als een voordeel te beschouwen zijn: het betere product komt immers wat eerder onder hun bereik.

Van de zijde der producenten in Nederland kan men de vervanging van het waarderecht door een specifiek recht voor de duurdere Nederlandsche producten slechts toejuichen. Van de zijde der Indische schatkist zal men er echter op bedacht moeten zijn eenige daardoor wegvallende inkomsten uit de invoerrechten door andere te vervangen. Het Indische tarief laat daarvoor m.i. nog alleszins ruimte.”³⁾

1) Wij cursiveeren.

2) a.w. pg. 92 en 93.

3) a.w. pg. 94.

Ten slotte de vraag: *Vrijhandel of bescherming?* besprekend merkt de schrijver op, dat men voorshands voor Indië nog geen keuze heeft te doen tusschen het eene en het andere stelsel. „Voor minstens nog een gansche generatie acht ik, dat de geheele vraag niet ernstig aan de orde komt. Misschien is er in een volgend jubileumnummer van *De Indische Gids*, als het tijdschrift 100 jaar bestaat, plaats voor een bijdrage, waarin vóór of tegen protectie — zoo niet alle twee — positie wordt gekozen.

Nu doet men het verstandigst te houden wat men heeft: *een fiscaal tarief*, dat behoorlijk tot de inkomsten van de Indische schatkist bijdraagt. En daarnevens kan men, voor elk geval afzonderlijk, overwegen of de economie van het Indische volksleven eischt, dat de industrialiseering van het practisch nog geheel agrarisch land door bijzondere maatregelen worde bevorderd.

Nederlandsch-Indië heeft vooralsnog, ook in *dit* opzicht, geen behoefte aan wijziging van de tot dusver gevolgde handelspolitiek, die al langer bestaat dan het jubileerend tijdschrift en die, evengoed als dit, den toets van elke redelijke critiek kan verdragen.”¹⁾

* * *

Het standpunt, dat de antirevolutionaire partij als partij en het overgrootste deel harer leden ten aanzien van het probleem der handelspolitiek innemen, wordt gedeeld door tal van voor-
aanstaande economen²⁾ in het buitenland.

*Het standpunt
der A.R. ook
ingenomen door
tal van vooraan-
staande econo-
men in het
buitenland.*

Tegen den handelspolitiek-catechismus wordt vooral gewaar-
schuwd door Dr. Georg Mayer in zijn „*Die Freihandels-
lehre in Deutschland*”³⁾:

„Theorie bedeutet Anschauung, Anschauung des Seienden; da das Seiende aber dauernd im Flusz der Entwicklung steht, — wodurch die sogenannte statische Theorie der Wirtschaft in ihrem Erkenntniswert auf die Bedeutung einer formalen Hilfsvorstellung des Denkens beschränkt wird, — gibt es keine Dogmatik,

¹⁾ a.w. pg. 95 en 96.

²⁾ Wij beperken ons tot de schrijvers van den laatsten tijd.

³⁾ Jena 1927, pg. 102.

keinen Katechismus der Wirtschaftspolitik. So musz denn auch die Handelspolitik immer wieder die Eingliederung der nationalen Wirtschaft in den Warenaustausch mit anderen Nationalwirtschaften nach Maszgabe ihrer Produktionsbedingungen finden. Der Theorie fällt hierbei die Aufgabe zu, die Fackel der Erkenntnis voran zu tragen."

Een uitnemend betoog voor de waarheid, dat het probleem der handelspolitiek zich nooit kan losmaken van de natie als economische eenheid en dat geen enkel dogma uitkomst kan bieden, gaf Dr. H. Wergo in zijn *„Freihandel und Schutzzoll als Mittel staatlicher Machtentfaltung, Untersuchungen zur Problematik der Handelspolitik."*¹⁾ Geschiedkundig werd deze zelfde gedachte vooral belicht door Franz Eulenburg in zijn *„Aussenhandel und Aussenhandelspolitik"*.²⁾

Ook Prof. Rudolf Stolzmann verzet zich in zijn *„Theoretische Grundfragen zum Problem Freihandel oder Schutzzoll"*³⁾ tegen het vrijhandelsdogma en tegen een „Schutzzoll sans phrase" met deze woorden⁴⁾: „Die Volkswirtschaft is kein Natur-, sie ist ein ethisches Zweckgebilde. Sie verfolgt Zwecke, die nicht schon kausal gegeben sind, sondern deren Realisation erst angestrebt und durch die herbeizuführende Regelung verwirklicht werden sollen. Durch den Verlauf der natürlichen Verursachung sind sie eben noch *nicht* gegeben. Darum musz auch der natürliche Nahrungsspielraum als Erkenntnismittel versagen. Auch der Schutzzoll ist ein Problem des *Seinsollens*, und es ist verfehlt, auf diesem Gebiete aus dem empirisch erfaszten Sein *letzte* Schlüsse auf das staatsmännische Tun zu ziehen. Der Schutzzoll will regeln und zu diesem Zwecke Gesetze und Recht schaffen. Recht aber ist ein ethischer Begriff, es gibt in diesem Sinne kein Naturrecht. Trifft das aber zu, so

¹⁾ Jena, 1928.

²⁾ Tübingen, 1929. Men zie vnl. het achtste Hoofdstuk van dit werk: *Phasen der europäischen Handelspolitik*, nl. I Das regulative System des Absolutismus, II Uebergang zur liberalen Aera 1780—1840, III Phase der Liberalismus 1845—1876, IV Umschwung zum Protektionismus 1877—1892, V Zeit des Imperialismus 1895—1914, VI Tendenzen der Nachkriegszeit.

³⁾ Jena, 1927.

⁴⁾ a.w. pg. 11 en 12.

ist die Volkswirtschaft im Produkt der Regelung, kein *ordre naturel*. Es hat keinen Sinn, wenn die Freihandelslehre *grundsätzlich*, als Freihandelslehre sans phrase, gleichsam als *Axiom*, den unbedingten Freihandel fordert. Damit ist allerdings noch keineswegs das *Gegenteil* des Vorgehens gerechtfertigt. Auch der Schutzzoll sans phrase ist ein Unding, es ist immer erst eine Entscheidung von Fall zu Fall und nach dem Inbegriff aller Zeitumstände zu treffen. Ja, selbst die empirische Erfassung des Seins kann dabei mit entscheidend sein. Aber es ist ein voreiliger und verwerflicher Schluss, wie ihn nur Oberflächlichkeit zeitigen kann, wenn man, wie es gedankenlos wohl hier und da geschieht, glaubt, dasz, *weil* ein Land zur Zeit ein statistisch erfasstes Quantum an Rohprodukten einführt, dies eine Notwendigkeit sei, ein unabweisliches Gebot, dasz also die Niederreizung der Zollschränken eine nationale Existenzfrage bedeute und nur böser Wille oder Klasseninteressen sich dieser Einsicht verschlieszen können. Der Schutzzoll, so hat man gesagt, sei nur die „Erfindung schlechter Menschen.“ Was ein Schutzzoll bezweckt, ist gerade die Hebung der nationalen Produktionskräfte, die ohne den Schutz zu verkümmern drohen.“

Van belang is ook te vernemen de meening van Dr. Wilhelm Bickel — den bekenden verdediger der vrijhandels-gedachte — omtrent den eenzijdigen vrijen invoer. In zijn „*Die Oekonomische Begründung der Freihandelspolitik*“ (Eine dogmenhistorische Untersuchung) ¹⁾ schrijft hij: „Was die *Wirkung* einseitigen Freihandels auf die Handelspolitik der andern Staaten betrifft, so glaubten die Manchesterleute, dass das gute Beispiel Englands genügen würde, ganz Europa zum Freihandel zu bekehren. Aber es ist tatsächlich fraglich, ob der „nicht wehrhafte“ Freihandel Englands während der letzten Jahrzehnte vor dem Weltkriege nicht *mehr Schaden* als Nutzen für die Sache allgemeiner Handelsfreiheit gestiftet hat. Denn er gestattete den andern Staaten ohne Rücksicht auf England, das als Absatzgebiet ihnen stets offenstand, die Zolltarife auf beliebige Höhe zu schrauben. So ist der Gedanke des *Kampfzolls an sich ver-*

¹⁾ Zürich, 1926.

trekbar, sofern er nicht zur Verschleierung eigentlicher Schutz-zölle benutzt wird und die Gefahr vermieden werden kann, dass sich mit der Zeit aus echter *Kampfszollpolitik* eine *Schutzszollpolitik* entwickelt, wofür wir in der *schweizerischen Zollpolitik* der letzten Jahrzehnte ein Beispiel unmittelbar vor den Augen haben." ¹⁾

Bernhard Harms, die zich in zijn „*Die Zukunft der deutschen Handelspolitik*” ²⁾ een aanhanger toont der „Theorie der produktiven Kräfte im relativen Sinne” en „Erhaltungszölle” verdedigt, geeft in zijn „*Grundfragen der neuen Handelspolitik*” ³⁾ deze opmerking: „Ohne Andersdenkenden zu nahe treten zu wollen, behaupte ich, dass es handelspolitische Lehrsätze, die für alle Zeiten und unter allen Umständen gelten, überhaupt nicht gibt. Handelspolitik ist Zweckmässigkeitspolitik, die sich auf die jeweiligen Verhältnisse und Erfordernisse einzustellen hat.” ⁴⁾

In „*Volkswirtschaftliche Theorien*” ⁵⁾ van von Tyska leest men: „Es ist nur zu berücksichtigen dass Freiland und Schutz-zoll keine absolute Axiome oder Rezepte sind, für deren An-nahme oder Abletzung man sich ohne weiteres zu entscheiden hätte, sondern beide haben ihre Berechtigung; sie sind nur relativ bedingt und stets in Beziehung zu den tatsächlichen wirtschaft-lichen Verhältnissen des betreffenden Landes zu setzen.”

Ten slotte moge, wat de Duitsche literatuur betreft, nog ver-wezen worden naar tal van uitspraken in „*Neue Grundlagen der Handelspolitik*”, band 171, 1e en 2e deel, van de *Schriften des Vereins für Sozialpolitik*, München en Leipzig, 1925. ⁶⁾

De Fransche econoom Truchy pleit in zijn „*Cours d'écono-mie politique*” ⁷⁾ voor een synthetisch standpunt. Hij schrijft

¹⁾ a.w. pg. 187.

²⁾ Jena, 1925. Men zie voor zijn standpunt vooral pg. 202.

³⁾ München en Leipzig, 1925.

⁴⁾ a.w. pg. 77.

⁵⁾ Jena, 1920, pg. 231.

⁶⁾ Eenige van deze uitspraken zijn te vinden in het Prae-advies van Prof. Dr. P. A. Diepenhorst voor de Vereeniging voor de Staathuishoudkunde en de Statistiek, Den Haag, 1926.

⁷⁾ Parijs, 1921.

o.a.: „Libre-échange et protection peuvent se concilier dans une vue large des choses. Il faut donc se garder en cette matière de toute vue purement abstraite et doctrinaire. Il y a place, dans une politique commerciale rationnelle, à la fois pour le principe de liberté et pour celui de protection." ¹⁾

William Smith Culbertson, hoewel voorstander van een gelijke behandeling van alle naties, meent in zijn „International Economic Policies" ²⁾, dat tarieven goed kunnen werken en dat er, zoo noodig, plaats moet zijn voor represaillemaatregelen, indien een bepaald land een andere natie opzettelijk minder goed behandelt. Nog zij vermeld van Amerikaansche zijde F. W. Taussig, die de kwestie van reciprociteit ter sprake brengt in zijn: „Free trade, the tariff and reciprocity." ³⁾

Ten slotte de houding der antirevolutionaire partij tegenover de handelspolitiek samenvattende, concludeeren wij: *Conclusies.*

10. De antirevolutionaire partij ziet het vraagstuk der handelspolitiek *niet* als een *primordiaal beginsel*.

20. Uit de door die partij beleden beginselen is *noch een vrijhandelsdogma, noch een stelselmatige protectie* af te leiden.

30. Krachtens haar nationaal karakter verzet die partij zich tegen de prediking van een vrijhandelstelsel als *dogma*. De antirevolutionaire partij wenscht het nationale en internationale element te eerbiedigen. „Op economisch gebied — zoo schreef „De Standaard" van 9 Juli 1929 (n°. 17554) — leidt dit uitgangspunt tot verwerping van een absolute vrijhandelsleer, die van een *wereld*productie en *wereld*welvaart droomt, zonder die in de volkshuishouding haar richtsnoer en steun te doen vinden. Even afkeurenswaardig is een protectionisme, dat streeft naar de zelfgenoegzaamheid der Staten door eene afsluiting der landsgrenzen, die aan de internationale gemeenschap geenerlei recht doet wedervaren.

Noch vrijhandel, noch bescherming kan als exclusief beginsel, als dogma worden aanvaard. Beslissend voor de vraag, welke

¹⁾ a.w., deel 2, pg. 60 e.v.

²⁾ London, 1925. Men zie vooral Hoofdstuk IV en V, pg. 102 e.v.

³⁾ New York 1920, nl. Hoofdstuk VI, pg. 120.

handelspolitiek dient te worden gevolgd, is de aard der wisselende economische verhoudingen."

4°. *Onwaar* is het verwijt, dat de antirevolutionaire partij *sterk protectionistisch* is ¹⁾; noch de gedragingen der partij in de historie, noch de woorden van haar beginselprogram bevestigen zulks.

5°. Om *economische redenen en ter bevordering van den wereldvrede* dringt de antirevolutionaire partij aan op internationalen vrijhandel, doch zij waakt er tegen, dat een eenzijdige vrije invoer schade zou doen aan onze nationale welvaart.

¹⁾ In een rede voor de microfoon op 21 Juni 1929 meende mej. Mr. E. C. van Dorp dit verwijt nog tegen de A. R. partij te moeten richten. Men zie over deze rede *onze* driestar in het A. R. weekblad „Ons Gooi” van 27 Juni, 1929, no. 42.

INHOUDSOPGAVE.

Inleiding	Blz. 1— 3
---------------------	--------------

HOOFDSTUK I.

De Scheepvaartwetten van 1850.

Het jaar 1850 belangrijk voor onze handelspolitiek	4
De hervorming der scheepvaartwetten in Engeland een leidend motief tot de reformatie van onze scheepvaartwetgeving	4— 5
Groote voorzichtigheid der Engelsche regeering	5— 7
Bepalingen van de nieuwe Engelsche scheepvaartwetgeving	7— 8
De gang van zaken in ons land. Indiening van drie wets- ontwerpen	8— 9
Hoofdstrekking der ingediende wetsontwerpen	9
Bestrijding van de wetsontwerpen in de pers	9—10
Blijkens Voorloopig Verslag vele leden voorstanders van het houden eener enquête. Ook buiten de Kamer om enquête gevraagd	10
Rede Groen van Prinsterer in de Tweede Kamer op 29 Juni 1850. Groen is vrijhandelaar noch protectionist, betoogt alleen de wenschelijkheid van uitstel	11—13
Rede Groen van Prinsterer in de Tweede Kamer op 3 Juli 1850. Opnieuw verklaart hij geen bestrijder te zijn van de wet om den inhoud, maar om de ontijdigheid	13—14
Beoordeeling van Groens houding	14—15

HOOFDSTUK II.

De Tariefwet van 1862.

Het ontwerp-Betz door andere ontwerpen voorafgegaan	16
Beginnelsen van het ontwerp-Betz	16—17
Bezwaren van de Tweede Kamer, blijkende uit het Voorloopig Verslag	17—18
De bezwaren in de Memorie van beantwoording bestreden	18—19
Rede van den heer Mackay in de Tweede Kamer op 20 Juni 1862. Eenig bezwaar, dat geldelijke uitkomst niet in cijfers aan de Kamer is medegedeeld	19—20
In dezelfde vergadering voert de heer Van Lynden het woord. Hij acht een wijziging van het tarief niet wenschelijk	20—21

	Blz.
Beantwoording van de sprekers door den Minister van Financiën.	21—22
De heeren Van Lynden en Mackay voeren opnieuw het woord.	22—23
Wat na de behandeling van dit wetsontwerp is te constateeren.	24

HOOFDSTUK III.

De wijziging van 1877 in de Tariefwet van 1862 en de wet van 1895.

Ontwerp-Van der Heim nog verder in de richting van vrijhandel	25
Amendement-Van Wassenaer van Catwijk inzake invoerrecht op garens; in geen geval is deze A. R. afgevaardigde protectionist	26
De heer Saaymans Vader verzet zich tegen het vervallen van het invoerrecht op meel. Gesteund door Teding van Berkhout	26—27
Aanneming van het wetsontwerp. De A. R. afgevaardigden verdeeld	27—28
De wet van 1895 van Minister Sprenger van Eyk; bedoelt een technische verbetering	28—29

HOOFDSTUK IV.

De strijd om de graanrechten in 1895.

De motie-Dobbelmann ingediend	30—31
Oorzaken van den slechten toestand, waarin de landbouw verkeerde	31—32
Rede van den A. R. afgevaardigde den heer 't Hooft op 15 Maart 1895 over graanrechten. Is voorstander van een vrij hoog bedrag aan invoerrechten	33—34
De heer Van Alphen is tegenstander van graanrechten.	34
De heer Van Dedem wil het bimetalisme invoeren	34
De heeren Lucasse en Heemskerk bespreken het duurteargument	34—35
De rede van den heer Donner niet het minst van belang	35—36
Bij stemming over de motie de A. R. afgevaardigden verdeeld	36
De meening van „De Standaard” over graanrechten. Wat de finale oplossing moet zijn	36—38
Onbevangen kennismaking van historie doet niet twee, maar drie richtingen onderscheiden inzake oplossing landbouwcrisis.	38—39
Nader onderzoek van de argumenten tegen graanrechten. Conclusie	39—40
Dr. Kuyper zet in „De Standaard” den strijd tegen het vrij-handelsdogma voort	41

HOOFDSTUK V.

Het ontwerp-Harte van Tecklenburg en wat er aan vooraf ging.

	Blz.
Ontwerp-Pierson	42—43
Hernieuwd optreden van Dr. A. Kuiper. Zijn redevoering in de Tweede Kamer op 4 Dec. 1900	43—48
Kuypers rede in de Tweede Kamer op 6 Dec. 1900	48—49
Dr. Kuiper als Minister aan het bewind. Zijn program	49—50
Minister Kuipers redevoering in de Tweede Kamer op 4 Dec. 1901	50—57
Critiek van „De Standaard” in 1901 op de universitaire rede van Prof. Jitta	57
Indiening van het ontwerp-Harte. De hoofdstrekking van het ontwerp	57—60
Verdediging van het ontwerp door „De Standaard”	60—63
Opstel „Het Tarief” van Jhr. Mr. Dr. A. F. de Savornin Lohman	63—64
Val van het ministerie-Kuiper. Intrekking van het ontwerp-Harte	64

HOOFDSTUK VI.

Rondom het ontwerp-Kolkman.

Herziening van het tarief kon verwacht worden van Mr. M. J. C. M. Kolkman, als Minister van Financiën opgetreden in het kabinet-Heemskerk	65
Brochure van Dr. A. Kuiper onder den titel „Voor den Slag”	65—69
Diverse artikelen in „De Standaard” over het tarief. Het orgaan der A. R. partij vraagt een verweer-tarief	69—71
Indiening op 1 April 1911 van het ontwerp-Kolkman. Grondslagen van het ontwerp	71—74
Het Verslag der Commissie van Voorbereiding. Merkwaardige paragraaf over de tariefherziening en de Christelijke beginselen	74—76
Verdediging van het ontwerp-Kolkman door „De Standaard”	76—77
Dr. A. Kuipers rede „Heilige Orde” op 30 Mei 1913 te A'dam	77—79
Val van het ministerie-Heemskerk. Intrekking van het ontwerp-Kolkman	79
In October 1913 nog drie artikelen in „De Standaard” over het tarief	79—83
Naar aanleiding van critiek in liberale pers belangrijk artikel van Dr. Kuiper in „De Standaard” onder den titel „Niet meer voorop!”	83—87

HOOFDSTUK VII.

De tariefwet-Colijn.

	Blz.
De tariefwet-Colijn vraagt veel van onze belangstelling. Onder buitengewoon moeilijke omstandigheden kwam de heer Colijn aan het bewind	88— 89
Indiening van het ontwerp eener nieuwe tariefwet op 11 Juni 1924. Klachten tegen het bestaande tarief	89
Beginselen van het nieuwe ontwerp	89— 91
De bezwaren van de Tweede Kamer in het Voorloopig Verslag „De Standaard” als verdediger van Colijns plannen	91
In de Memorie van Antwoord werd o.a. gewezen op de noodzakelijkheid voor 1925 een sluitende begroting te verkrijgen	91— 93
Rede van het Kamerlid van den Heuvel op 17 October 1924	93
Rede van het Kamerlid de Monté verLoren; hij bespreekt o.a. het duarte-argument	93— 95
Ook het Kamerlid Smeenk voert het woord	95— 96
De heer de Monté verLoren in tweede instantie	96
De aanval op het ontwerp in „De Standaard” besproken . . .	96— 97
Na de rede van Minister Colijn ter verdediging van het ontwerp aan de linkerzijde verward rumoer van allerlei sarcastische opmerkingen	97— 99
Aanneming van het wetsontwerp in de Tweede Kamer, waarbij alle A. R. afgevaardigden éénstemmig	99
Redevoering van den heer Diepenhorst in de Eerste Kamer	99
Nogmaals voert de heer Diepenhorst het woord naar aanleiding van de motie-Stenhuis e.a.	100—101
Aanneming van het wetsontwerp in de Eerste Kamer, waarbij alle A. R. afgevaardigden éénstemmig	101—102
	102—103

HOOFDSTUK VIII.

Uit het Program van beginselen en de programs van actie der antirevolutionaire partij.

§ 1. <i>Het Program van beginselen.</i>	
Art. XVI van het Program van beginselen; wijziging in 1916	104—105
Onjuiste redactie	105
Mr. J. A. de Wilde in „Schrift en Historie” over invoerrechten naar aanleiding van art. XVI	105—106
§ 2. <i>De Programs van actie.</i>	
Het Program van 1888 met toelichting	107—108
Het Program van 1891 met toelichting	108—109
In 1894 geen Program van actie in den eigenlijken zin . . .	109

	Blz.
Het Program van 1897 met toelichting	109—112
Het Program van 1901 met toelichting	112—114
In 1905 het Program van 1901 gehandhaafd	114
Het Program van 1909	115
Het Program van 1913	115
Dr. A. Kuypers in „A. R. Staatskunde”	115—116

HOOFDSTUK IX.

Saamvatting en Conclusies.

Het vraagstuk van de handelspolitiek geen beginselkwestie . .	117
Waken tegen verwarring internationalen vrijhandel en eenzijdigen vrijen invoer	117—118
Het standpunt van den heer Colijn t.a.z. van internationalen vrijhandel	118—122
Het standpunt van den heer Colijn t.a.z. van eenzijdigen vrijen invoer	122—125
De heer Colijn over de handelspolitiek voor Indië	125—127
Het standpunt der A. R. ook ingenomen door tal van vooraanstaande economen in het buitenland	127—131
Conclusies	131

STELLINGEN.

I.

Uit de beginselen der antirevolutionaire partij is noch een absoluut vrijhandelstelsel, noch een stelselmatige protectie af te leiden.

II.

Het duurte-argument aangevoerd van vrijhandelaarszijde heeft alleen inzooverre beteekenis, dat in verhooging van invoerrechten een tendenz tot prijsstijging kan liggen.

III.

Hoewel bij de verkiezingen voor de Tweede Kamer der Staten-Generaal in 1909 de tariefkwestie een der wezenlijke punten van den stembusstrijd is geweest en dus een voorstel tot tariefs-herziening van het ministerie-Heemskerk verwacht kon worden, mag uit den uitslag der stemming niet de conclusie worden getrokken, dat bij die verkiezingen de meerderheid der kiezers zich vóór tariefs-herziening heeft willen uitspreken.

IV.

De tariefwet van 1924 bracht geen principieele wijziging in onze handelspolitiek.

V.

Ten onrechte meent Dr. A. Sizoo („De rechtsgrond van Nero's Christenvervolging", Tijdschrift voor Geschiedenis, 1925, pg. 348 e. v.), aangenomen, dat zijn betoog overigens juist is, dat Nero in het *odium humani generis* der Christenen een voldoende rechtsgrond kon vinden tot hun veroordeeling.

VI.

Ten onrechte meent Prof. R. Kranenburg („Het Nederlandsch Staatsrecht", deel I, pg. 145), dat Groen van Prinsterer in 1856 voor de aanvaarding van een ministerszetel is teruggedeinsd.

VII.

Wenschelijk is een zoo spoedig mogelijke verbreking van den financieelen band tusschen kerk en staat: de kerk behoort niet te steunen op de overheid, maar op de offervaardigheid van haar leden.

VIII.

Ten onrechte besliste de Hooge Raad bij zijn arrest van 13 Februari 1924 (N. J. 1924, pg. 711), dat het vorderingsrecht van den derde, bedoeld in artikel 1353 B. W., ontstaat na zijn verklaring daarvan te willen gebruik maken.

IX.

Ten onrechte betoogt Prof. Mr. P. Scholten in het Weekblad voor Privaatrecht, Notaris-ambt en Registratie, jaargang 1922, n°. 2745, dat de vennootschap onder firma kan aangemerkt worden als rechtspersoon.

X.

Wederinvoering van de doodstraf is wenschelijk.

XI.

Bij de totstandkoming van het nieuwe Wetboek van Strafvordering is ten onrechte aangedrongen op invoering hier te lande van het Engelsche kruisverhoor-stelsel.

XII.

Bij het onderwijs in de economie op de H. B. S. dient een ruime plaats gegeven te worden aan de behandeling van de geschiedenis der economie.

